

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ ΚΑΙ
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ
ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ:
ΣΧΕΔΙΑΣΗ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ: ΕΝΑ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΒΙΩΣΙΜΗΣ-ΑΕΙΦΟΡΙΚΗΣ
ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΣΤΗ ΒΟΡΕΙΑ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗ

ΚΥΡΙΑΚΗ (ΙΟΚΑΣΤΗ) του Αστέριου ΖΩΓΡΑΦΟΥ-ΜΑΝΤΖΑΚΙΔΟΥ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ:
ΑΡΗΣ ΣΑΠΟΥΝΑΚΗΣ

ΒΟΛΟΣ, 2018

Η παρούσα Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία εκπονήθηκε από εμένα την ίδια και αντιπροσωπεύει τις προσωπικές μου απόψεις. Στο κείμενο της εργασίας αναφέρω πλήρως όλες τις πηγές στις οποίες ανέτρεξα για την εκπόνηση της διπλωματικής εργασίας. Παράλληλα, έχει τηρηθεί ο υφιστάμενος κώδικα δεοντολογίας του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας ως προς την προστασία των πνευματικών δικαιωμάτων τρίτων και το αδίκημα της λογοκλοπής.

Κυριακή (Ιοκάστη) Ζωγράφου-Μαντζακίδου

Περίληψη

Η διατήρηση της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς δεν αποκλείει την αξιοποίησή της στο πλαίσιο της βιώσιμης ανάπτυξης μέσω δραστηριοτήτων όπως για παράδειγμα ο τουρισμός. Ειδικά δε ο αγροτικός τουρισμός, ως μια εναλλακτική μορφή τουριστικής ανάπτυξης, εισάγει την έννοια της αειφορικής-βιώσιμης ανάπτυξης. Ένα από τα εργαλεία για την επίτευξη αυτού του στόχου είναι η Κοινοτική Πρωτοβουλία LEADER, η οποία από το 1991 χρηματοδοτεί επενδύσεις της τοπικής κοινωνίας στην ορεινή Χαλκιδική (βόρεια Ελλάδα). Με την ανάλυση δευτερογενών δεδομένων για τις επενδύσεις που έγιναν στην περιοχή, καθώς και με την διεξαγωγή συνεντεύξεων με τοπικούς φορείς και επενδυτές-επιχειρηματίες εξετάζεται το κατά πόσο ο αγροτουρισμός ικανοποιεί τις αρχές της αειφορικής ανάπτυξης. Από τη μέχρι σήμερα εφαρμογή προκύπτει ότι έχει συμβάλει στην ανάπτυξη ενός τουριστικού προορισμού διαφορετικού σε σχέση με τον μαζικό τουρισμό στην Χαλκιδική. Έχει συμβάλει θετικά σε όλες τις διαστάσεις της αειφόρου ανάπτυξης της περιοχής, ωστόσο υφίσταται και αυτός, όπως οι περισσότερες οικονομικές δραστηριότητες σήμερα, τις επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης.

Λέξεις Κλειδιά: αγροτουρισμός, αειφορική ανάπτυξη, πολιτισμός, ορεινή Χαλκιδική, Ελλάδα

AGROTOURISM: A CASE OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN NORTHERN CHALKIDIKI

Abstract

The preservation of the natural and cultural heritage does not exclude its exploitation in the context of sustainable development through activities such as tourism. In particular, rural tourism, as an alternative form of tourism development, introduces the concept of sustainable development. One of the tools to achieve this goal is the LEADER Community Initiative, which since 1991 has funded local community investment in mountainous Halkidiki (northern Greece). The analysis of secondary data on the investments made in the region as well as the interviews with local actors and entrepreneurs examines whether rural tourism meets the principles of sustainable development. It appears that it has contributed to the development of a tourist destination different from the mass tourism model in Halkidiki. It has contributed positively to all the dimensions of sustainable development of the region, however, like most economic activities today, suffers from the effects of the economic crisis.

Key words: rural tourism, sustainable development, culture, mountainous Chalkidiki, Greece

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	ΣΕΛΙΔΑ
1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ	
1.1 Σκοπός και στόχοι της διπλωματικής εργασίας	9
1.2 Η διάρθρωση της διπλωματικής εργασίας	12
2. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ	
2.1 Αγροτουρισμός –έννοιες	10
2.2 Αγροτουρισμός και Αειφόρος -Βιώσιμη ανάπτυξη	12
2.3 Αγροτουρισμός στην Ευρώπη	18
2.4 Αγροτουρισμός στην Ελλάδα & το πρόγραμμα LEADER	19
3. ΠΕΡΙΟΧΗ ΜΕΛΕΤΗΣ (ΒΟΡΕΙΑ–ΟΡΕΙΝΗ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗ)	
3.1 Διοικητική διαίρεση, πληθυσμός & βασικές υποδομές	25
3.2 Αγροτουριστικοί πόροι	27
3.2.1 Βασικοί οικισμοί	28
3.2.2 Φυσικό περιβάλλον	30
3.2.3 Πολιτισμικό περιβάλλον	31
3.2.4 Πρωτογενής τομέας	33
4. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ	
4.1 Φάσεις επιτόπιας έρευνας	35
4.2 Ερωτώμενοι της έρευνας-Φορείς Αγροτουρισμού στην περιοχή	36
4.3 Επεξεργασία των δεδομένων	43
5. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ	
5.1 Γενικά	44
5.2 Α' μέρος: Εξέλιξη του αγροτουρισμού στην περιοχή έρευνας	45
5.2.1 Η εφαρμογή της ΚΠ LEADER I & LEADER II	44
5.2.2 Η εφαρμογή της ΚΠ LEADER+	51
5.2.3 Ολοκληρωμένα Προγραμμάτων Ανάπτυξης Αγροτικού Χώρου	58
5.2.4 Ο αγροτουρισμός και η εφαρμογή του Άξονα 3 & 4 ΠΑΑ	60
5.3 Β' μέρος: Στάσεις γύρω απ' τη βιώσιμη ανάπτυξη και τον αγροτουρισμό	63
6. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	
6.1 Συμπεράσματα	74
6.2 Προτάσεις & περιορισμοί της έρευνας	79
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	
Ελληνική	81
Ξενόγλωσση	84

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ	ΣΕΛΙΔΑ
Πίνακας 2.1: Ορισμοί Αγροτουρισμού	10
Πίνακας 3.1 : Περιοχές NATURA εντός της περιοχής εφαρμογής	30
Πίνακας 4.1: Προφίλ ερωτώμενων επιχειρηματιών αγροτουρισμού	42
Πίνακας 5.1: Έργα αγροτουρισμού στην περιοχή στον Άξονα 3	62

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΧΗΜΑΤΩΝ

Σχήμα 3.1: Εξέλιξη πληθυσμού στην περιοχή μελέτης	26
Σχήμα 5.1: Κατανομή καταλυμάτων και κλινών LEADER I ανά οικισμό	46
Σχήμα 5.2: Κατανομή καταλυμάτων και κλινών LEADER II ανά οικισμό	48
Σχήμα 5.3: Συμβολή του αγροτουρισμού στη βιώσιμη ανάπτυξη	68
Σχήμα 5.4: Αποτελέσματα-επιπτώσεις αγροτουρισμού στην περιοχή	69

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ

Εικόνα 2.1: Οι διαστάσεις της αειφορικής ανάπτυξης	13
Εικόνα 2.2: Οι διαστάσεις της βιώσιμης ανάπτυξης στην LEADER	15
Εικόνα 2.3: Κύκλος ζωής τουριστικού προορισμού	17
Εικόνα 2.4: Τα χαρακτηριστικά της ΚΠ LEADER	20
Εικόνα 2.5: Περιοχές υλοποίησης LEADER I & LEADER+ Ελλάδα	22
Εικόνα 5.1: Κοινωνικές αναπαραστάσεις της έννοιας «Ανάπτυξη»	63
Εικόνα 5.2: Κοινωνικές αναπαραστάσεις της έννοιας «Βιώσιμη-Αειφορική Ανάπτυξη»	64
Εικόνα 5.3: Κοινωνικές αναπαραστάσεις της έννοιας «Αγροτουρισμός»	65
Εικόνα 5.4: Κύκλος ζωής αγροτουριστικού προορισμού ορεινού όγκου	69
Εικόνα 5.5: SWOT ανάλυση	72

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΧΑΡΤΩΝ

Χάρτης 3.1: Περιοχή μελέτης	25
Χάρτης 5.1: Περιοχή εφαρμογής LEADER ⁺	51
Χάρτης 5.2 Περιοχή εφαρμογής ΟΠΑΑΧ	59
Χάρτης 5.3: Περιοχές εφαρμογής Άξονα 3 & 4	61

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

- I.** Εταιρικό προφίλ ANETXA A.E
- II.** Ερωτώμενοι επιχειρηματίες στην περιοχή έρευνας
- III.** Πληθυσμιακά χαρακτηριστικά της περιοχής έρευνας
- IV.** Δράσεις αγροτουρισμού στην περιοχή έρευνας (LEADER)
- V.** Δράσεις αγροτουρισμού στην περιοχή έρευνας (ΟΠΑΑΧ)
- VI.** Δράσεις αγροτουρισμού στην περιοχή έρευνας (Άξονας 3)
- VII.** Ερωτηματολόγιο
- VIII.** Αποτελέσματα συνεντεύξεων (πίνακες)

1. ΕΣΑΓΩΓΗ

1.1 ΣΚΟΠΟΣ ΚΑΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΗΣ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Ο τουρισμός είναι μια δραστηριότητα που αναπτύσσεται, επηρεάζεται και επηρεάζει τον κοινωνικο-οικονομικό ιστό μιας περιοχής, αλλά και το φυσικό, πολιτισμικό περιβάλλον (Ντυκέν κ.α., 2005). Δεν είναι τυχαίο ότι προορισμοί μαζικού τουρισμού, όπως η Πορτογαλία, η Ιταλία, η Ελλάδα και Ισπανία, έχουν καταγράψει τις επιπτώσεις της τουριστικής ανάπτυξης στο φυσικό και κοινωνικό περιβάλλον (Randelli, et al, 2011) καθιστώντας αναγκαία τη μετάβαση σε μια άλλη στρατηγική τουριστικής ανάπτυξης. Τα τελευταία χρόνια σύμφωνα με την Christopoulou (2000) γίνεται μια προσπάθεια αναζήτησης νέων προτύπων τουριστικής ανάπτυξης, τα οποία θα πρέπει να ανταποκρίνονται στις σύγχρονες ανάγκες και απαιτήσεις για προστασία και ανάδειξη του φυσικού και πολιτισμικού περιβάλλοντος και ενσωμάτωσης του τοπικού πληθυσμού στη διαχείριση των τοπικών-τουριστικών πόρων (Κοκκώσης, 2017). Αυτό φαίνεται όχι μόνο από τις στάσεις-προτιμήσεις και ανάγκες των ίδιων των τουριστών, αλλά και από την αλλαγή στις πολιτικές προώθησης και ενίσχυσης των τουριστικών δραστηριοτήτων (Κωστοπούλου και Αιβατζίδου, 2005).

Μια εναλλακτική πρόταση περιφερειακής ανάπτυξης που προτείνεται, ειδικά για αγροτικές περιοχές είναι, για πολλούς ερευνητές και συγγραφείς, ο «Αγροτουρισμός». Είναι μια ειδική μορφή τουρισμού, η οποία έρχεται να προτείνει ένα εναλλακτικό μοντέλο ανάπτυξης πέρα από τον καθιερωμένο μαζικό τουρισμό. Εκτιμάται ότι ο αγροτουρισμός συμβάλλει στη βιώσιμη-αιφορική ανάπτυξη των τοπικών κοινοτήτων, καθώς σέβεται το περιβάλλον, την τοπική κοινωνία και λειτουργεί παράλληλα με άλλες δραστηριότητες που αναπτύσσονται σε μια αγροτική περιοχή (γεωργία, κτηνοτροφία, μεταποίηση αγροδιατροφικών προϊόντων κα) (Τσάρτας, 2000, Καλοκάρδου, 2011). Στο σημείο αυτό να σημειωθεί ότι για τις ανάγκες της εργασίας οι έννοιες “βιώσιμη” και “αιφορική” ανάπτυξη χρησιμοποιούνται περιγράφοντας την ίδια συνθήκη, παρά το γεγονός ότι ορισμένοι συγγραφείς τις ξεχωρίζουν (Ζαγοριανάκος, 2002). Μια συνθήκη, η οποία επιτυγχάνει ισορροπία και αλληλοσυσχέτιση μεταξύ οικονομικής βιωσιμότητας–αποτελεσματικότητας, κοινωνικής δικαιοσύνης και περιβαλλοντικής αιφορίας με μια μακροχρόνια θεώρηση. Σε νεότερες προσεγγίσεις ο πολιτισμός αποφασίστηκε να αποτελεί ξεχωριστό πυλώνα της αιφορικής-βιώσιμης ανάπτυξης, πέρα από το παραπάνω τρίπτυχο, χωρίς ωστόσο να έχει καθιερωθεί και στην ελληνική βιβλιογραφία (Παπανικολάου, 2018). Σε κάθε

περίπτωση ο στόχος αυτής της εργασίας δεν είναι να εξαντλήσει το εννοιολογικό περιεχόμενο των δυο εννοιών αλλά να εστιάσει στη συμβολή του αγροτουρισμού, ως μια εναλλακτική μορφή τουρισμού στην ύπαιθρο, η οποία προσπαθεί να πετύχει μια ισορροπία στους τρεις τομείς, κοινωνία, περιβάλλον, οικονομία με την ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς και προς όφελος της τοπικής κοινωνίας. Όπως αναφέρει και η Κυβέλου (2010:51) η διατήρηση της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς δεν αποκλείει την αξιοποίησή της στο πλαίσιο της βιώσιμης ανάπτυξης μέσω οικονομικών δραστηριοτήτων όπως για παράδειγμα ο τουρισμός.

Στην Ελλάδα, από τις αρχές της δεκαετίας του '90 άρχισε η εφαρμογή προγραμμάτων αγροτουριστικής ανάπτυξης σε πολλές ορεινές περιοχές με εξέχουσα την Κοινοτική Πρωτοβουλία LEADER¹. Με το πέρασμα των χρόνων η πρωτοβουλία αναπτύχθηκε και χρηματοδότησε έργα αγροτουρισμού σε διάφορα στάδια: από την LEADER I (1991-1993) & LEADER II (1994-1999) στη LEADER+ (2000-2007) για να υιοθετηθεί από το υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης ως Άξονας 4-προσέγγιση LEADER (2007-2013) και στη συνέχεια (2014-2020) ως «Τοπική Ανάπτυξη με Πρωτοβουλία Τοπικών Κοινοτήτων» (CLLD²). Παράλληλα με την ΚΠ LEADER μια άλλη κατηγορία εθνικού-περιφερειακού προγράμματος, η οποία ενίσχυσε τον αγροτουρισμό σε αγροτικές περιοχές για το διάστημα 2000-2006, ήταν τα Ολοκληρωμένα Προγράμματα Ανάπτυξης Αγροτικού Χώρου (ΟΠΑΑΧ) με παρόμοια φιλοσοφία, καθώς και ο Άξονας 3 του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης (ΠΑΑ 2007-2013).

Η ΚΠ LEADER αλλά και τα υπόλοιπα προγράμματα έδωσαν κίνητρα και προϋποθέσεις στις αγροτικές περιοχές να βρουν νέους τρόπους ώστε να γίνουν ανταγωνιστικές αξιοποιώντας τοπικά πλεονεκτήματα και πόρους στο πλαίσιο της βιώσιμης-αιιφορικής ανάπτυξης. Όπου με την έννοια της βιώσιμης -αιιφορικής ανάπτυξης γίνεται αναφορά όχι μόνο στην οικονομική ανάπτυξη, αλλά συνολικά στο τρίπτυχο οικονομική-οικολογική-κοινωνική/πολιτιστική ανάπτυξη. Στο πλαίσιο αυτό η βελτίωση του βιοτικού επιπέδου του τοπικού πληθυσμού συνάδει με την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και ενδυναμώνει την ταυτότητα (κοινωνική και πολιτιστική) της περιοχής (Κοκκώσης και Τσάρτας, 2001). Σε αυτή τη λογική ο

---

¹ *Liaison Entre Actions de Développement de l'Économie Rurale (LEADER)*: “Δεσμοί μεταξύ δράσεων για την ανάπτυξη της οικονομίας του αγροτικού χώρου”

<http://www.aeidl.eu/en/projects/territorial-development/leader.html>

² <https://ead.gr/local-development-clld-leader-2/>

αγροτουρισμός φαίνεται να ταυτίζεται με τις βασικές αρχές της αειφορικής ανάπτυξης, καθώς ως μορφή εναλλακτικού-ειδικού τουρισμού είναι μικρής κλίμακας (σε αντίθεση με τον μαζικό), εμφανίζει ποικιλία επιχειρηματικών δραστηριοτήτων (διανυκτέρευση, εστίαση, αναψυχή) από τοπικό πληθυσμό και προωθεί τη βιωματική εμπειρία και την σύνδεση του τουρίστα με τις τοπικές κουλτούρες και την παράδοση (Καζαντζίδου, 2014).

Σκοπός της παρούσας διπλωματικής εργασίας είναι να εξεταστεί το κατά πόσο ο αγροτουρισμός προτάσσει ένα εναλλακτικό παράδειγμα τουριστικής ανάπτυξης υιοθετώντας τους στόχους της αειφορικής-βιώσιμης ανάπτυξης. Για την επίτευξη του σκοπού της διπλωματικής έχει επιλεγεί ως περιοχή έρευνας η ορεινή Χαλκιδική (στη βόρεια Ελλάδα). Αποτελεί έναν προορισμό, στον οποίο ο αγροτουρισμός έχει αναπτυχθεί από τη δεκαετία του '90 στο πλαίσιο προγραμμάτων περιφερειακής και τοπικής ανάπτυξης και εμφανίζει έναν ικανοποιητικό αριθμό τουριστικών υποδομών. Στην προσπάθεια λοιπόν αναζήτησης ενός πιο βιώσιμου-αειφορικού μοντέλου τουριστικής ανάπτυξης και μείωσης των χωρικών ανισοτήτων (μεταξύ βόρειων και νότιων περιοχών του νομού) υιοθετήθηκε το μοντέλο του αγροτουρισμού με ένα σύμπλεγμα δραστηριοτήτων και υποδομών τόσο ιδιωτικής όσο και δημόσιας πρωτοβουλίας. Ο τοπικός πληθυσμός στα ορεινά του νομού αναλαμβάνει συμπληρωματικά με άλλες δραστηριότητες στον πρωτογενή και δευτερογενή τομέα δράσεις υποδοχής και φιλοξενίας, προσφέροντας ένα διαφοροποιημένο τουριστικό προϊόν. Ειδικότερα, οι παρεμβάσεις μέσα από την Κοινοτική Πρωτοβουλία LEADER οδήγησαν σε αύξηση των υποδομών και της επισκεψιμότητας της περιοχής, βελτιώνοντας τις κοινωνικοοικονομικές συνθήκες και τις συνθήκες διαβίωσης σε ορεινούς οικισμούς, αξιοποιώντας τις τοπικές ιδιαιτερότητες του φυσικού και πολιτισμικού περιβάλλοντος, όπως θα παρουσιαστεί μέσα από τα αποτελέσματα της έρευνας.

Λαμβάνοντας τα παραπάνω υπόψη, **οι επί μέρους στόχοι** της διατριβής αφορούν:

- διερεύνηση και αξιολόγηση του μεγέθους και του χαρακτήρα των σχετικών επενδύσεων που έγιναν στη βόρεια Χαλκιδική και αφορούν στον αγροτουρισμό &
- διερεύνηση των θετικών και αρνητικών επιπτώσεων του αγροτουρισμού τόσο για τους εμπλεκόμενους όσο και για την περιοχή μελέτης γενικότερα

Και οι δυο στόχοι θα ειπωθούν **στο πλαίσιο των αρχών της βιώσιμης-αειφορικής ανάπτυξης**. Για να επιτευχθούν τα παραπάνω, πέρα από την συνολική θεώρηση του ζητήματος (μέσα από την από ανασκόπηση της βιβλιογραφίας) θα γίνει:

- α) η καταγραφή των επενδύσεων αγροτουρισμού (δημόσιων και ιδιωτικών) από το 1990 έως σήμερα και η αξιολόγησή τους &
- β) η διερεύνηση των απόψεων των φορέων και επιχειρηματιών που σχετίζονται με τον αγροτουρισμό στην περιοχή μελέτης και οι στάσεις τους γύρω από την εφαρμογή αυτού του μοντέλου βιώσιμης-αειφορικής ανάπτυξης.

Με αυτόν τον τρόπο ευελπιστούμε να προσθέσουμε ορισμένα ευρήματα στην αναζήτηση κατάλληλων στρατηγικών χωρικής και περιφερειακής ανάπτυξης για τη διαχείριση των φυσικών πόρων και την προστασία και ανάδειξη της πολιτισμικής κληρονομιάς, τα οποία αποτελούν θέματα προτεραιότητας στο πλαίσιο της σύγχρονης τουριστικής ανάπτυξης (Κοκκώσης, 2017).

1.2 Η ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΤΗΣ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Στη συνέχεια στο επόμενο κεφάλαιο της Βιβλιογραφικής Ανασκόπησης γίνεται η περιγραφή του αγροτουρισμού για την Ελλάδα, με αναφορά σε συγκεκριμένες περιπτώσεις μονάδων αγροτουρισμού με τις δραστηριότητες που αναπτύσσουν, το είδος της αγροτικής παραγωγής, την κλίμακα και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των μονάδων, τα χαρακτηριστικά και την προδιάθεση των επισκεπτών, τις δομές φιλοξενίας και την οργάνωση και τον τρόπο διαχείρισης της επισκεψιμότητας. Ενώ, για την περίπτωση της περιοχής έρευνας θα γίνει εκτενέστερη περιγραφή σε αντίστοιχο κεφάλαιο της ανάλυσης των αποτελεσμάτων της έρευνας. Στο κεφάλαιο 3 περιγράφονται οι αγροτουριστικοί πόροι της περιοχής έρευνας (φυσικό, πολιτισμικό περιβάλλον, πρωτογενής τομέας, υποδομές κλπ). Η μεθοδολογία της έρευνας αναλύεται στο 4ο κεφάλαιο, ενώ τα αποτελέσματα στο 5ο. Στο κεφάλαιο των αποτελεσμάτων γίνεται αρχικά αναλυτική περιγραφή των δευτερογενών δεδομένων που συλλέχθηκαν και αφορούν στις επενδύσεις αγροτουρισμού στην περιοχή έρευνας από το 1991 έως σήμερα (ξεχωριστά για κάθε περίοδο χρηματοδότησης). Στη συνέχεια γίνεται ανάλυση των αποτελεσμάτων της πρωτογενούς έρευνας, δηλαδή των απαντήσεων που δόθηκαν κατά τη διάρκεια των συνεντεύξεων με τους επιχειρηματίες και τους φορείς αγροτουρισμού στην περιοχή. Η διπλωματική εργασία ολοκληρώνεται με τα βασικά συμπεράσματα και προτάσεις για περαιτέρω έρευνα.

2. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ

2.1 ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ –ΕΝΝΟΙΕΣ

Ο αγροτικός τουρισμός ή αγροτουρισμός είναι μια μορφή τουρισμού, για την οποία δεν υπάρχει μια ενιαία προσέγγιση σε όλες τις χώρες. Σύμφωνα με την Παρταλίδου (2005) «έχουν χρησιμοποιηθεί ορισμοί οι οποίοι αντιστοιχούν σε διαφορετικές και σύνθετες συνθήκες και οφείλονται στο γεγονός ότι από χώρα σε χώρα διαφέρουν οι δομές της γεωργίας και το θεσμικό πλαίσιο». Έτσι έχουν επικρατήσει ορισμοί οι οποίοι αν και περιγράφουν διαφορετικές δραστηριότητες και συνθήκες χρησιμοποιούνται πολλές φορές εναλλακτικά: Αγροτικός Τουρισμός (Rural Tourism), Αγρο-τουρισμός (Agrotourism), Αγριτουρισμός (Agritourism), Τουρισμός στο Αγρόκτημα (Farm Tourism), Τουρισμός βασιζόμενος στο αγρόκτημα (Farm-based Tourism) και Αγροκτήματα διακοπών (Vacation Farms). Αναλυτικά στον πίνακα 2.1 συνοψίζονται οι διαφορετικές εννοιολογικές προσεγγίσεις όπως καταγράφονται στη διεθνή βιβλιογραφία.

Πίνακας 2.1: Ορισμοί Αγροτουρισμού

Τουριστικές δραστηριότητες σε μη αστικές περιοχές από απασχολούμενους κυρίως στον πρωτογενή ή/και δευτερογενή τομέα της οικονομίας	Iakovidou (1997: 44)
Παροχή τουριστικής εμπειρίας σε αγροκτήματα	Wall (2000: 14)
Τουριστικές δραστηριότητες μικρής κλίμακας, οικογενειακής ή συνεταιριστικής μορφής, σε αγροτικές περιοχές από ανθρώπους που απασχολούνται στη γεωργία	Kizos and Iosifides (2007: 63)
Τουριστικά προϊόντα που συνδέονται άμεσα με το αγροτικό περιβάλλον, τα αγροτικά προϊόντα ή την αγροτική διαμονή	Sharpley and Sharpley (1997: 9)
Δραστηριότητες φιλοξενίας από επιχειρηματίες στην ύπαιθρο και τα μέλη της οικογένειάς τους, οι οποίες παραμένουν συνδεδεμένες και συμπληρωματικές με τις γεωργικές δραστηριότητες	Sonnino (2004: 286)
Ένα συγκεκριμένο είδος τουρισμού στο οποίο ο χώρος φιλοξενίας θα πρέπει να είναι η αγροτική κατοικία, στην οποία διαμένει ο ιδιοκτήτης-γεωργός, επιτρέποντας στους επισκέπτες να λάβουν μέρος σε αγροτικές ή συμπληρωματικές δραστηριότητες που υπάγονται στην ιδιοκτησία του	Marques (2006: 151)
Αγροτικές επιχειρήσεις οι οποίες συνδυάζουν το περιβάλλον ενός αγροκτήματος και τα εμπορικά στοιχεία του τουρισμού	McGehee (2007)
Οποιαδήποτε δραστηριότητα αναπτύσσεται σε ένα αγρόκτημα με σκοπό την προσέλκυση επισκεπτών	Barbieri and Mshenga (2008: 168)
Διαμονή σε ένα part-time ή full-time αγρόκτημα	Oppermann (1996: 88)
Υποδοχή τουριστών σε αγροκτήματα όπου θα συμμετάσχουν ενεργά στην αγροτική ζωή και τις δραστηριότητες παραγωγής	Iakovidou (1997: 44)
Τουρισμός ο οποίος διεξάγεται σε αγροκτήματα όπου το περιβάλλον εργασίας σχηματίζει μέρος του προϊόντος από την πλευρά του καταναλωτή	Clarke (1999: 27)

Τουριστική δραστηριότητα η οποία συνδέεται στενά με τις αγροτικές δραστηριότητες και συχνά με την οικονομική βιωσιμότητα του νοικοκυριού	Gladstone and Morris (2000: 93)
Εύρος δραστηριοτήτων πέραν του ότι ο αγρότης διαχειρίζεται τον χώρο στον οποίο πραγματοποιούνται	Roberts and Hall (2001: 150)
Δραστηριότητες και υπηρεσίες ενός αγροκτήματος που προσφέρονται, σε πελάτες για λόγους συμμετοχής, παρατήρησης ή εκπαίδευσης	Ollenburg (2006: 52)
Εμπορικές τουριστικές επιχειρήσεις σε αγροκτήματα. Αυτό αποκλείει εγκαταστάσεις τύπου bed and breakfast, και εγκαταστάσεις αναψυχής, βασιζόμενες στο καθιερωμένο πρότυπο τουρισμού	Ollenburg and Buckley (2007: 445)
Το φαινόμενο της προσέλκυσης ατόμων σε αγροτικές εγκαταστάσεις	Evans and Ilbery (1989: 257)
Μια εναλλακτική επιχειρηματική μονάδα	Ilbery, Bowler, Clark, Crockett and Shaw (1998: 355)
Δραστηριότητες που ενσωματώνουν τόσο το περιβάλλον ενός εν λειτουργία αγροκτήματος όσο και τα εμπορικά στοιχεία του τουρισμού	Weaver and Fennell (1997: 357)

Πηγή: Phillip et al (2010)

Στην Ελλάδα παρά το γεγονός ότι ο αγροτουρισμός αναπτύχθηκε από τις αρχές της δεκαετίας του '90, μόλις πρόσφατα με νόμο του 2014³ ορίζεται για πρώτη φορά ως:

«ειδική μορφή τουρισμού υπαίθρου, η οποία αφορά στην παροχή υπηρεσιών υποδοχής και φιλοξενίας ή και εστίασης σε χώρους λειτουργικά ενοποιημένους με αγροτικές εγκαταστάσεις, οι οποίες προσφέρονται συνδυαστικά με δραστηριότητες που σχετίζονται με την αγροτική παραγωγή, όπως και με την προστασία και ανάδειξη του φυσικού και ανθρωπογενούς αγροτικού τοπίου».

Να σημειωθεί επίσης ότι στον ίδιο νόμο ως «τουρισμός υπαίθρου» ορίζεται:

«κάθε μορφή οργανωμένης βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης, που έχει στόχο την επαφή του επισκέπτη με τη φύση και τις δραστηριότητες στην ύπαιθρο και που ενισχύει οικονομικά και κοινωνικά την ύπαιθρο, χωρίς να αλλοιώνει το περιβάλλον και τα ιδιαίτερα πολιτισμικά στοιχεία κάθε τόπου».

³ Ν. 4276/2014 Απλούστευση διαδικασιών λειτουργίας τουριστικών επιχειρήσεων και τουριστικών υποδομών, ειδικές μορφές τουρισμού και άλλες διατάξεις»

Για τις ανάγκες της παρούσας εργασίας θα χρησιμοποιηθεί στη συνέχεια ο όρος «Αγροτουρισμός» (Agrotourism), με τον οποίο θα αναφερόμαστε σε όλες εκείνες τις δραστηριότητες υποδοχής, διαμονής, εστίασης και αναψυχής που λαμβάνουν χώρα σε μια αγροτική περιοχή. Ειδικότερα, αυτές οι δραστηριότητες αφορούν:

- διανυκτέρευση σε ξενώνα (παραδοσιακό ή και με βάση την τοπική αρχιτεκτονική κληρονομιά),
- εστίαση η οποία στηρίζεται (αν όχι ολοκληρωμένα έστω και μερικώς) σε τοπικά προϊόντα,
- δράσεις αναψυχής που αφορούν στον πολιτισμό (λαογραφικά μουσεία, παραδοσιακά παλιά επαγγέλματα κ.α) και
- δράσεις αναψυχής στο φυσικό περιβάλλον (μονοπάτια στο βουνό, ιππασία κλπ).

Σε αρκετές περιπτώσεις, όταν η διαμονή γίνεται μέσα σε αγροκτήματα υπάρχει και άμεση επαφή με τις αγροτικές εργασίες, ανάλογα με τη φύση του αγροκτήματος. Αν το αγρόκτημα είναι ζωικής κατεύθυνσης (γουρούνια και κότες) ο/η επισκέπτης μπορεί να πάρει μέρος στις δραστηριότητες περιποίησης των ζώων. Όταν το αγρόκτημα είναι φυτικής κατεύθυνσης (λόγου χάρη αμπελώνας, ελαιώνας κλ.π) ο επισκέπτης μπορεί να συμμετέχει στις δραστηριότητες συλλογής του καρπού κλπ. Στο σημείο αυτό να σημειωθεί ότι όλες οι παραπάνω δραστηριότητες δεν πραγματοποιούνται κατ' αποκλειστικότητα μόνο σε ένα αγρόκτημα, αλλά εντάσσονται ευρύτερα στο αγροτικό περιβάλλον και στην αγροτική ζωή και ως εκ τούτου οι επιχειρηματίες δεν είναι απαραίτητα πάντα γεωργοί.

2.2 ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΑΕΙΦΟΡΟΣ -ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Σοβαρές ανησυχίες για το περιβάλλον σε παγκόσμιο επίπεδο άρχισαν να διατυπώνονται στις αρχές της δεκαετίας '80, με την εμφάνιση του όρου «sustainable development-αειφόρος ανάπτυξη», ένας όρος όμως ο οποίος πολλές φορές χρησιμοποιείται εναλλακτικά και έχει διαφορετική σημασία ανάλογα με το επίπεδο για το οποίο χρησιμοποιείται (Κυβέλου, 2010:81). Μια από τις πιο κοινές προσεγγίσεις στους ορισμούς είναι αυτή της Παγκόσμιας Επιτροπής για το Περιβάλλον και την

Ανάπτυξη⁴ σύμφωνα με την οποία αιεφόρος ανάπτυξη ορίζεται ως : “Η ανάπτυξη που καλύπτει τις παρούσες ανάγκες χωρίς να γίνονται συμβιβασμοί αναφορικά με την ικανότητα των μελλοντικών γενεών να καλύψουν τις ανάγκες τους [...]. Είναι μια διαδικασία αλλαγής κατά την οποία η αξιοποίηση των πλουτοπαραγωγικών πόρων, η κατεύθυνση των επενδύσεων, ο προσανατολισμός της τεχνολογικής ανάπτυξης και οι θεσμικές αλλαγές βρίσκονται σε αρμονία και ανυψώνουν τις τρέχουσες και μελλοντικές δυνατότητες να ικανοποιηθούν οι ανθρώπινες ανάγκες και φιλοδοξίες” (WCED 1987, p. 8). Η εφαρμογή της αιεφόρου ανάπτυξης στηρίζεται σε τρεις βασικές αρχές την Οικονομική αιεφορία, την Οικολογική αιεφορία και την Κοινωνικό-πολιτιστική αιεφορία (βλέπε εικόνα 2.1).

Εικόνα 2.1: Οι διαστάσεις της βιώσιμης- αιεφορικής ανάπτυξης

Ωστόσο, πιο πρόσφατες προσεγγίσεις ασκούν κριτική στον παραπάνω ορισμό προτείνοντας ένα νέο θεωρητικό πλαίσιο με πέντε διαστάσεις αιεφορίας, ξεχωρίζοντας τις τρεις διαστάσεις, οι οποίες έχουν να κάνουν αποκλειστικά με τον χώρο (place), από μια τέταρτη διάσταση η οποία αφορά στην «μονιμότητα» (permanence) και μια πέμπτη που τονίζει την ανθρώπινη διάσταση. Οσον αφορά στον χώρο ο Seghezzeo (2009) τονίζει ότι δεν είναι μόνο ο φυσικός χώρος αλλά και η αίσθηση της ταυτότητας, η αίσθηση του “ανήκειν”. Με άλλα λόγια ο χώρος δεν αποτελεί μόνο ένα γεωγραφικό

⁴ έκθεση του Brundland «Το Κοινό Μας Μέλλον (Our Common Future)»
https://en.wikisource.org/wiki/Brundtland_Report/Chapter_2._Towards_Sustainable_Development

υπόβαθρο αλλά μια πολιτισμική κατασκευή. Αρα η κατανόηση των τοπικών ιδιαιτεροτήτων, περιορισμών και ευκαιριών είναι απαραίτητη όταν συζητούμε περί αειφορικής ανάπτυξης. Η έννοια της μονιμότητας εμπεριέχει τον σχεδιασμό των μελλοντικών δράσεων σε μια λογική ισότητας και μακροπρόθεσμου σχεδιασμού, ενώ η ανθρώπινη διάσταση είναι πολύ σημαντική και αυτό που αναφέρει χαρακτηριστικά είναι ότι το περιβαλλοντικό κίνημα βοήθησε όχι μόνο στην προστασία του περιβάλλοντος, αλλά και στη διαμόρφωση μιας ατομικής και κοινωνικής ταυτότητας και μιας ευημερίας και ευτυχίας, η οποία δεν ξεχωρίζει τη φύση από τον πολιτισμό, τον άνθρωπο από την κοινότητα (Seghezzeo, 2009).

Κατ' αντιστοιχία με την αδυναμία αποδοχής ενός καθολικού ορισμού για την αειφορική ανάπτυξη, έτσι και ο προσδιορισμός της έννοιας του αειφορικού –βιώσιμου τουρισμού δύσκολα έχει ενιαία στοιχεία και καθολική αποδοχή αν και θεωρείται μια έννοια με ευρεία εξάπλωση (Φαρσάρη, 2017). Ένας ορισμός που έχει δοθεί από τον Butler (1999) μιλά για

“τον τουρισμό που αναπτύσσεται και διατηρείται σε μια περιοχή με τέτοιο τρόπο και σε τέτοια κλίμακα που να παραμένει βιώσιμος και που να μην υποβαθμίζει ή να μεταβάλλει το περιβάλλον (ανθρώπινο, φυσικό, πολιτισμικό)”

Στο πλαίσιο του αειφορικού τουρισμού διαμορφώνονται δέκα βασικές αρχές (Farsari και Prastacos, 2001):

1. Χρήση τοπικών πόρων με βιώσιμο τρόπο (φυσικών, κοινωνικών, πολιτιστικών)
2. Μείωση υπερκατανάλωσης και αποβλήτων
3. Διατήρηση της ποικιλομορφίας
4. Ενσωμάτωση του τουριστικού σχεδιασμού σε έναν συνολικό σχεδιασμό (εθνικό ή περιφερειακό)
5. Υποστήριξη της τοπικής κοινωνίας
6. Ενσωμάτωση της τοπικής κοινωνία στη διαδικασία σχεδιασμού
7. Διαβούλευση με τους τοπικούς φορείς
8. Εκπαίδευση προσωπικού σε πρακτικές που συνάδουν με τη φιλοσοφία του αειφόρου τουρισμού
9. Ηθικά υπεύθυνος τουρισμός
10. Έρευνα για την επίλυση προβλημάτων

Οι παραπάνω αρχές ακολουθούνται και στις πολιτικές που έχουν υιοθετηθεί για τις αγροτικές περιοχές και συγκεκριμένα από την Κοινοτική Πρωτοβουλία LEADER, η οποία εισάγει τις διαστάσεις της αειφορικής ανάπτυξης στο μοντέλο που προτείνει για μετάβαση από μια ανάπτυξη, στηριζόμενη όχι μόνο στην οικονομική μεγένθυση αλλά σε μια ανάπτυξη η οποία ενσωματώνει τόσο την κοινωνική όσο και την περιβαλλοντική και πολιτιστική διάσταση (η τελευταία προτείνεται ως 4^η διάσταση στο γνωστό από παλαιότερα τρίπτυχο της αειφορίας). Ένα από τα εργαλεία για την επίτευξη αυτών των στόχων της ΚΠ LEADER ήταν και η ενίσχυση επενδύσεων αγροτικού τουρισμού.

Εικόνα 2.2: Οι διαστάσεις της βιώσιμης ανάπτυξης στην LEADER

© 2001 Ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο LEADER / AEIDL

Ο αγροτουρισμός εκτιμάται ότι μπορεί να συμβάλλει στη βιώσιμη-αειφορική ανάπτυξη ενεργοποιώντας τις συμμετοχικές πρωτοβουλίες και την εκ των κάτω επιχειρηματικότητα (Ανδριώτης, 2008). Εξάλλου, όπως τονίζουν και οι Κοκκώσης και Τσάρτας (2001) η ανάγκη για μια ανάπτυξη που θα συμβάλλει στην αύξηση του ελέγχου των διαθέσιμων πλουτοπαραγωγικών πόρων από τον ντόπιο πληθυσμό, ενώ παράλληλα θα συμβάλλει στη διατήρηση του πολιτισμού, καθώς και στην ενδυνάμωση της ταυτότητας της κοινωνίας υπάρχει και μπορεί να καλυφθεί μέσα από εναλλακτικές μορφές τουρισμού. Ειδικά τα πλεονεκτήματα που προσφέρει ο αγροτουρισμός στη βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων των αγροτικών περιοχών συνοψίζονται από την Καζαντζίδου (2014):

- δημιουργεί νέες θέσεις εργασίες

- συγκρατεί το ενδογενές δυναμικό
- δημιουργούνται υποδομές ήπιας κλίμακας
- προωθούνται τα γεωργικά τοπικά και παραδοσιακά προϊόντα
- αύξηση των εσόδων στο γεωργικό τομέα
- ευαισθητοποιούνται στο θέμα της πολιτιστικής κληρονομιάς και συμβάλλουν με τον τρόπο τους στη διατήρησή της.
- αμβλύνει το πρόβλημα της τουριστικής εποχικότητας.

Σε παλαιότερη έρευνα των Sznajder κ.α (2009) περιγράφονται τρεις διαστάσεις: Κοινωνικο-ψυχολογικές, Οικονομικές & Χωρικές και περιβαλλοντικές, που συνάδουν με τις αρχές της βιώσιμης-αειφόρου ανάπτυξης. Οι πρώτες αναφέρονται στις ωφέλειες που προσφέρει ο αγροτουρισμός στον αστικό πληθυσμό προκειμένου να ξεφύγει από την πίεση και το άγχος της πόλης βιώνοντας μια διαφορετική από την καθημερινότητά του εμπειρία αναψυχής σε μια αγροτική κοινότητα και κουλτούρα, αποκτώντας παράλληλα σεβασμό στον τοπικό πολιτισμό.

Οι οικονομικές ωφέλειες αφορούν στην ενίσχυση της τοπικής οικονομίας και συγκεκριμένα στην βελτίωση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών, την αύξηση των πωλήσεων τοπικών προϊόντων, τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας και συμπληρωματικών πηγών εισοδήματος.

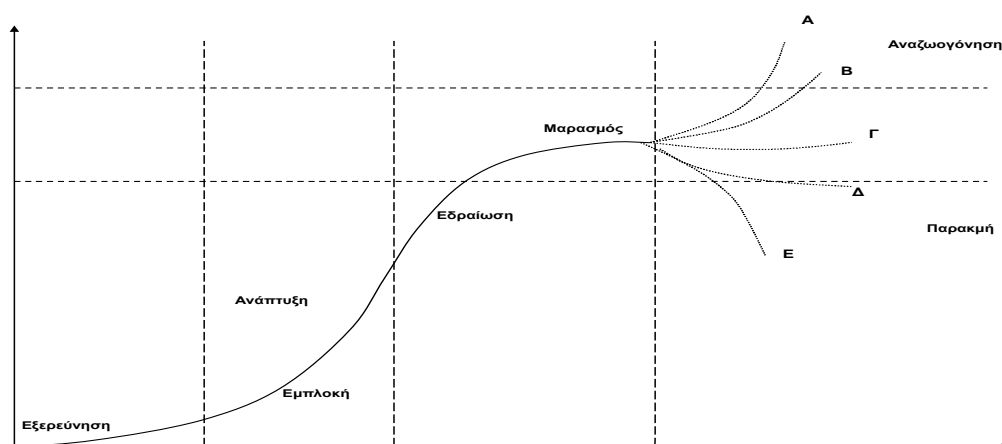
Πέρα όμως από τα παραπάνω, υπάρχουν και οι περιβαλλοντικές - χωρικές ωφέλειες. Ο αγροτουρισμός, ως ήπια μορφή βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης, επιβαρύνει ελάχιστα το περιβάλλον, καθώς οι υποδομές είναι μικρής κλίμακας και ο χαρακτήρας της υπαίθρου παραμένει σε μεγάλο βαθμό αναλλοίωτος. Παράλληλα, δεν είναι λίγες οι φορές που παλιά και εγκαταλελειμμένα σπίτια και παραδοσιακά αρχοντικά αναπαλαιώνονται και διατηρούνται στον χρόνο. Τέλος, μια βασική ωφέλεια είναι η αναστροφή της εσωτερικής μετανάστευσης (από την ύπαιθρο στις πόλεις), καθώς μέσω του αγροτουρισμού δίνεται η δυνατότητα για συμπληρωματικά εισοδήματα που συγκρατούν τον τοπικό πληθυσμό (Αποστολόπουλος και Σδράλη, 2009).

Σημαντικό εργαλείο κατανόησης της εξέλιξης ενός αγροτουριστικού προορισμού αποτελεί η θεωρία του κύκλου ζωής, η οποία παρά τις κριτικές θα μπορούσε να είναι χρήσιμη προκειμένου να εκτιμήσουμε το βαθμό ανάπτυξης τουριστικών περιοχών. Η παρακάτω εικόνα δείχνει ότι ένας προορισμός υφίσταται διαφορετικές περιβαλλοντολογικές και κοινωνικό-πολιτιστικές επιδράσεις κατά τη διάρκεια των διαφορετικών σταδίων ανάπτυξης. Είναι λοιπόν φανερό ότι διαφορετικοί προορισμοί

επηρεάζονται με ένα διαφορετικό τρόπο σε κάθε στάδιο του κύκλου ζωής τους και σαν αποτέλεσμα χρειάζονται συγκεκριμένες ενέργειες μάρκετινγκ και σχεδιασμού (Οικονόμου, 2009).

Εικόνα 2.3: Κύκλος ζωής τουριστικού προορισμού

πηγή: Ιακωβίδου (μη χρονολογημένο) από Butler 1980

Ολοκληρώνοντας αυτό που θα πρέπει να τονιστεί στο σημείο αυτό είναι ότι υπάρχει το ενδεχόμενο ακόμη και ο αγροτουρισμός να επιδρά αρνητικά στον αγροτικό χώρο, αλλοιώνοντας ή ακόμα και καταστρέφοντας τους φυσικούς πόρους (Barke, 2004). Έχουν αναφερθεί περιπτώσεις στη βιβλιογραφία, όπου η ανάπτυξη του αγροτουρισμού είχε σαν αποτέλεσμα την στροφή της απασχόλησης των αγροτών αποκλειστικά και μόνο σε ότι είχε σχέση με τον αγροτουρισμό, με αποτέλεσμα να εγκαταλείπεται η κύρια απασχόλησή τους. Αυτό μακροπρόθεσμα έχει αρνητικές συνέπειες στην περιοχή, αφού έτσι οι καθημερινές αγροτικές εργασίες παραμελούνται. Αρκετές φορές παρατηρείται ότι οι μόνιμοι κάτοικοι νιώθουν κατά ένα τρόπο να απειλούνται από τους τουρίστες και να τους νιώθουν σαν εισβολείς. Όσον αφορά στο περιβάλλον, εάν ο αγροτουρισμός δεν ακολουθήσει ένα καλά οργανωμένο σχεδιασμό, τότε απειλείται η βιοποικιλότητα και το αγροτικό τοπίο, λόγω της αύξησης του θορύβου, των απορριμμάτων κλπ. Μία από τις βασικές επιδιώξεις του αγροτουρισμού είναι να διατηρηθεί αναλλοίωτο το φυσικό περιβάλλον, οπότε ο ορθός σχεδιασμός αποτελεί προϋπόθεση για την ομαλή ανάπτυξή του (Αποστολόπουλος και Σδράλη, 2009).

2.3 ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ

Ο αγροτουρισμός στην Μεσόγειο είναι ένα πολύ νέο φαινόμενο σε σχέση με την Βόρεια Ευρώπη, όπου σε χώρες όπως τη Βρετανία, τη Γαλλία, τη Γερμανία, τη Αυστρία, την Ελβετία, τις Σκανδιναβικές χώρες, την Ολλανδία και το Βέλγιο, ο αγροτουρισμός έχει μακρά ιστορία. Σε αυτές τις χώρες η βιομηχανική επανάσταση και η άνοδος των αστικών κοινωνιών απομάκρυναν τους κατοίκους των πόλεων από τη γεωργία και την ύπαιθρο και ως εκ τούτου μέσα από τον αγροτουρισμό βίωσαν την επιστροφή στη φύση. Έχουμε όμως αρκετά παραδείγματα ανάπτυξης του αγροτουρισμού σε πολλές μεσογειακές χώρες με παρόμοια χαρακτηριστικά με την Ελλάδα.

Στην **Ιταλία** για παράδειγμα οι δραστηριότητες του αγροτουρισμού περιλαμβάνουν υποδοχή και φιλοξενία επισκεπτών που ασκούνται από αγρότες, μέσω ανωνύμων εταιριών ή πρόσωπων, που συνδέονται μεταξύ τους, στο πλαίσιο καλλιέργειας της γης, δασοκομίας και της κτηνοτροφίας. Από τους πιο γνωστούς προορισμούς αγροτουρισμού στην Ιταλία (αλλά και σε ολόκληρη την Ευρώπη) είναι η Τοσκάνη, στην οποία ήδη από το 1985 υπάρχει σχετικό νομοθετικό πλαίσιο αγροτουριστικής ανάπτυξης. Ενώ συγκεντρώνει το 23% των αγροτουριστικών μονάδων της Ιταλίας (Randelli et al, 2011).

Στην **Ισπανία** οι πρώτες πρωτοβουλίες που πραγματοποιήθηκαν σχετικά με τον σχεδιασμό του αγροτικού τουρισμού ήταν Προγράμματα Διακοπών αγροικιών το 1967 από τον Οργανισμό Γεωργικών Εφαρμογών και στη συνέχεια από το Υπουργείο Πληροφοριών και Τουρισμού. Λόγω όμως μικρής δημοφιλίας, μέχρι το 1983 ο αγροτουρισμός δεν είχε αναπτυχθεί όσο περίμεναν. Στη συνέχεια, μέσω της κοινοτικής πρωτοβουλίας LEADER, η οποία ξεκίνησε το 1991, και συμπληρώνεται από το πρόγραμμα PRODER από το 1996, υπήρξε μια ισχυρή ώθηση για την ενασχόληση με τον αγροτικό τουρισμό, συμβάλλοντας στην εντυπωσιακή της ανάπτυξη κατά τα τελευταία δεκαπέντε χρόνια (Barke, 2004).

Σχετικά με τον αγροτικό τουρισμό στην **Πορτογαλία**, υπήρχε μια περιορισμένη ικανότητα της εμπορευματοποίησής του. Η Βόρεια Πορτογαλία είναι η περιοχή όπου βρίσκονται τα περισσότερα καταλύματα (περίπου 4600 κλίνες). Παρά το γεγονός ότι πολλές ευρωπαϊκές πρωτοβουλίες προώθησαν την δημιουργία αγροτουριστικών καταλυμάτων η επισκεψιμότητα είναι ακόμη χαμηλή, καθώς η Πορτογαλία παραμένει ένας προορισμός μαζικού τουρισμού (Eusebio et al, 2017).

Η Ελλάδα με παρόμοιες δομές γεωργίας και πρότυπο μαζικού τουρισμού είχε και αυτή τη δική της πορεία στην ανάπτυξη του αγροτουρισμού, η οποία σηματοδεύτηκε από την εφαρμογή ευρωπαϊκών και στη συνέχεια εθνικών προγραμμάτων τοπικής ανάπτυξης.

2.4 ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ & ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ LEADER

Στην Ελλάδα ο αγροτουρισμός άρχισε να εμφανίζεται στις αρχές της δεκαετίας του '80 με την μορφή των ενοικιαζόμενων δωματίων και διαμερισμάτων, τα οποία λειτουργούσαν γεωργοί συμπληρωματικά με το υπάρχον τουριστικό δυναμικό στις παραθαλάσσιες περιοχές (Παρταλίδου, 2005). Η αξιοποίηση των Μεσογειακών Ολοκληρωμένων Προγραμμάτων⁵ (1986-1992) που στόχευαν σε ένα ολοκληρωμένο αναπτυξιακό πρόγραμμα διαρθρωτικών αλλαγών και σύγκλισης των περιφερειών της ευρωπαϊκής μεσογείου⁶, έδωσαν την δυνατότητα για μια πολυτομεακή προσέγγιση με παραγωγικές επενδύσεις, έργα υποδομής και δράσεις υπέρ του ανθρώπινου παράγοντα (Καζαντζίδου, 2014).

Στόχος τους ήταν η στήριξη της απασχόλησης και των εισοδημάτων για την ανάπτυξη των λιγότερο ευνοημένων κρατών του νότου της Ένωσης, καθώς και η βελτίωση των οικονομικοκοινωνικών διαρθρώσεων με στόχο τη σύγκλιση βορρά-νότου. Σε αυτό το πλαίσιο εντάχθηκαν στο πρόγραμμα αγροτουριστικών επενδύσεων και δραστηριοτήτων όλες οι ορεινές και μειονεκτικές περιοχές της χώρας (Οδηγία 75/268/ΕΟΚ), με εξαίρεση ελάχιστων νομών. Σε αυτήν την πρώτη –εμβρυακή φάση– του αγροτουρισμού εντάχθηκαν μόνο γυναικείοι αγροτουριστικοί συνεταιρισμοί.

Το αρχικό αυτό ενδιαφέρον για την ανάπτυξη του αγροτουρισμού εκδηλώθηκε κυρίως από κρατικούς φορείς (Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης, την Αγροτική Τράπεζα, Γενική Γραμματεία Ισότητας, ΕΟΤ, Πανελλήνια Ομοσπονδία Γεωργικών Συνεργατικών Σωματείων, Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς, Ελληνικό Οργανισμό Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων και Χειροτεχνίας (Παρταλίδου, 2005). Οι φορείς αυτοί αντιμετώπισαν τον αγροτουρισμό ως μια τοπική και περιφερειακή δραστηριότητα που μπορεί να αντιμετωπίσει κοινωνικά και οικονομικά προβλήματα της περιφέρειας και να αποτελέσει εναλλακτική λύση στην ανάπτυξη των ορεινών και μειονεκτικών περιοχών της χώρας, στις οποίες οι πόροι περιορίζονται στον πρωτογενή τομέα παραγωγής (ΓΕΩΤ.Ε.Ε, 2000). Την ίδια περίοδο, γίνεται μια προσπάθεια οργανωμένης

⁵ τα ΜΟΠ εγκαινίασαν την προσπάθεια την ανάπτυξη διαρθρωτικής πολιτικής από πλευράς Ε.Ε., αποκρυσταλλώθηκε το 1988 στη νέα διαρθρωτική πολιτική (πακέτο Delors)

⁶ από την 1η Ιανουαρίου 1981 η Ελλάδα γίνεται επίσημα το 10^ο μέλος της ΕΟΚ.

εφαρμογής αγροτουριστικών προγραμμάτων με το ξεκίνημα των Γυναικείων Αγροτουριστικών Συνεταιρισμών. Εάν και στόχος τους ήταν η οικονομική ανεξαρτησία και χειραφέτηση των αγροτισσών, κατάφεραν να δημιουργήσουν ένα πιο διακριτό για την εποχή αγροτουριστικό «προϊόν» (Iakovidou, 2002).

Την δεκαετία του '90 έχουμε την εφαρμογή της Κοινοτικής Πρωτοβουλίας LEADER, των Περιφερειακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων (ΠΕΠ) και άλλων προγραμμάτων, δίνοντας τη σημαντικότερη ώθηση στην ανάπτυξη του αγροτικού τουρισμού. Η Κοινοτική Πρωτοβουλία LEADER ξεκίνησε να εφαρμόζεται στην Ελλάδα και στην Ευρώπη το 1991, προτείνοντας μια άλλη προσέγγιση στην ανάπτυξη των αγροτικών περιοχών, μια ανάπτυξη όπου οι τοπικές κοινότητες θα συμμετείχαν ενεργά στο σχεδιασμό και υλοποίηση των δράσεων. Η όλη διαδικασία των σχεδιασμού των τοπικών δράσεων στηρίχτηκε σε μια βασική αρχή, την “εκ των κάτω” προσέγγιση (bottom-up) που ουσιαστικά σημαίνει ότι το ενδογενές δυναμικό της περιοχής συμμετέχει στο αναπτυξιακό μοντέλο που υιοθετείται για την περιοχή (βλέπε εικόνα 2.3).

Εικόνα 2.3: Τα χαρακτηριστικά της ΚΠ LEADER

© 2001 Ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο LEADER / AEIDL

Μέσω της LEADER I (1991-1993) ενισχύθηκε⁷ η ολοκληρωμένη και πολυτομεακή ανάπτυξη, ενώ δόθηκε η δυνατότητα στις τοπικές κοινωνίες να σχεδιάσουν και να επιλέξουν οι ίδιες τον τρόπο και τη “διαδρομή” ανάπτυξή τους. Για τον σκοπό

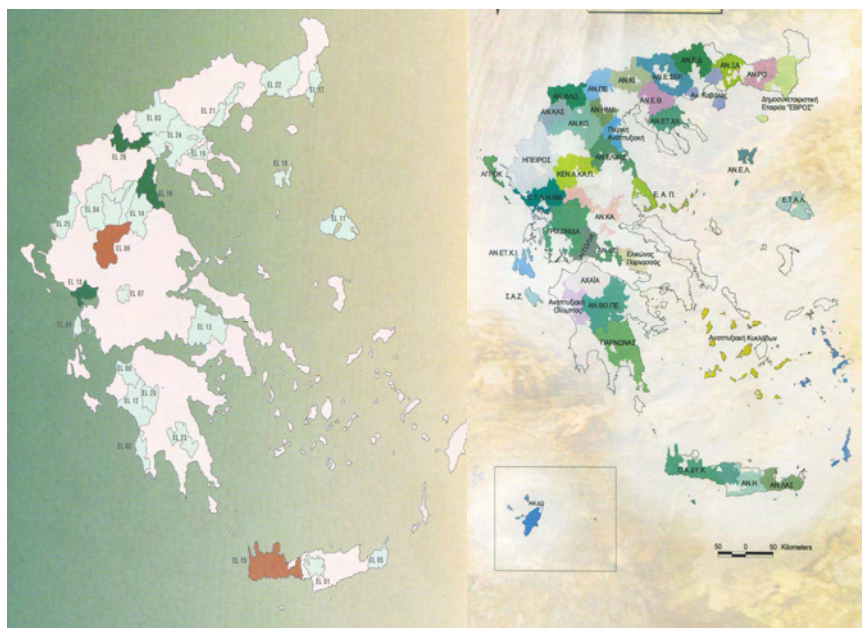
⁷ Υπουργείο Γεωργίας. Εκθεση Ενδιάμεσης Αξιολόγησης Επιχειρησιακού Προγράμματος Leader
⁺ www.minagric.gr/greek/data/leader/EKTHESI%20ENDIAMESHS%20AXIOL.pdf

εφαρμογής της ΚΠ LEADER συστάθηκαν οι Ομάδες Τοπικής Δράσης (Ο.Τ.Δ.) με τη μορφή συνήθως Αναπτυξιακών Εταιριών (ΑΕ), οι οποίες ώντας γνώστες των προβλημάτων και των δυνατών σημείων της περιοχής σχεδιάσαν και υλοποίησαν τοπικά σχέδια ανάπτυξης (Εμμανουηλίδου, 2004).

Η επιτυχημένη πορεία της πρώτης πειραματικής εφαρμογής οδήγησαν σε ένα πιο συστηματικό και ολοκληρωμένο σχεδιασμό της. Κατά την Β΄ Προγραμματική Περίοδο (1994-1999) η πρωτοβουλία LEADER II στοχεύει στην ενεργοποίηση ακόμα περισσότερο του τοπικού πληθυσμού για τον σχεδιασμό εκ των κάτω προς τα επάνω στρατηγικών τοπικής ανάπτυξης. Η συνέχιση της Πρωτοβουλίας κατά την Γ΄ Προγραμματική Περίοδο (μέσω της LEADER⁺ 2000-2006) κινήθηκε στη λογική και τη φιλοσοφία των προηγούμενων εφαρμογών, εισάγοντας και ενδυναμώνοντας τους δεσμούς συνεργασίας κυρίως μεταξύ των τοπικών φορέων και κοινωνικών ομάδων προς αποτέλεσμα εφαρμογής μιας ολοκληρωμένης στρατηγικής. Η καινοτομία της ήταν ότι εισήγαγε την έννοια του κεντρικού “θέματος συσπείρωσης” γύρω από το οποίο μια περιοχή ανέπτυξε όλες της τις δράσεις.

Μεγάλα ήταν τα ποσοστά του συνολικού προϋπολογισμού των LEADER που διατέθηκαν για τον αγροτουρισμό. Το ποσοστό που δόθηκε για τον αγροτικό τουρισμό από τη LEADER I ανέρχεται στο 46,6% του συνολικού προϋπολογισμού, της LEADER II σε 32,41% και τέλος της LEADER⁺ σε 45,04% του συνολικού προϋπολογισμού (Εμμανουηλίδου, 2004). Η μεγάλη αποδοχή και επιτυχία της ΚΠ για τη χώρα φάνηκε και από την σταδιακή ενσωμάτωση όλο και περισσότερων περιοχών ως περιοχές επιλέξιμες για επενδύσεις (βλέπε εικόνα 2.4). Μπορεί κανείς να πει ότι στην τελευταία περίοδο εφαρμογής LEADER⁺ η κάλυψη των αγροτικών περιοχών ήταν καθολική.

Εικόνα 2.4: Περιοχές υλοποίησης LEADER I (αριστερά) & LEADER+ (δεξιά) στην Ελλάδα (πηγή: Υπουργείο Γεωργίας)

Την ίδια χρονική περίοδο (2000-2006) εφαρμόζονται και τα Ολοκληρωμένα Προγράμματα Ανάπτυξης Αγροτικού Χώρου (ΟΠΑΑΧ), τα οποία παρεμβαίνουν στις αγροτικές και μειονεκτικές περιοχές και ενισχύουν τις δράσεις του αγροτικού τουρισμού. Στο πλαίσιο του 3ου Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης και ειδικότερα του επιχειρησιακού προγράμματος "Αγροτική Ανάπτυξη–Ανασυγκρότηση Υπαίθρου 2000 2006", υλοποιούνται σε σαράντα ορεινές, νησιωτικές και μειονεκτικές περιοχές της Ελλάδας, τα Ολοκληρωμένα Προγράμματα Ανάπτυξης του Αγροτικού Χώρου (ΟΠΑΑΧ). Ο σχεδιασμός των Ολοκληρωμένων Προγραμμάτων βασίστηκε στην πρόθεση της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη στήριξη προγραμμάτων με χωρική προσέγγιση, αλλά και στη στρατηγική για ολοκληρωμένη και αειφόρο ανάπτυξη της υπαίθρου (Χατζηθεοδωρίδης κ.α, 2006).

Κατά την τέταρτη περίοδο εφαρμογής (2007-2013) η ΚΠ LEADER ενσωματώθηκε στο Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης ΠΑΑ 2007-2013 και ονομάστηκε σε Άξονα 4: "Δημιουργία τοπικών ικανοτήτων για την απασχόληση και την διαφοροποίηση στις αγροτικές περιοχές μέσω της προσέγγισης LEADER". Οι δράσεις της LEADER, στο πλαίσιο των οποίων επιδιώκεται η στήριξη της καινοτομίας, περιλαμβάνουν τη δημιουργία και ανάπτυξη πολύ μικρών επιχειρήσεων, την ενθάρρυνση τουριστικών δραστηριοτήτων, την αύξηση της προστιθέμενης αξίας γεωργικών και δασοκομικών

προϊόντων, την ανάδειξη της αγροτικής κληρονομιάς, την αναμόρφωση χωριών, τις συνεργασίες, τη δικτύωση κ.λ.π.⁸. Ο αγροτουρισμός στο πλαίσιο του Άξονα 4 εντάχθηκε στο μέτρο της διαφοροποίησης προς μη γεωργικές δραστηριότητες και συγκεκριμένα με τις δράσεις:

- ίδρυση, επέκταση, εκσυγχρονισμό μικρής δυναμικότητας υποδομών διανυκτέρευσης και ίδρυση, επέκταση, εκσυγχρονισμό χώρων εστίασης και αναψυχής
- ίδρυση, επέκταση, εκσυγχρονισμό επισκέψιμων αγροκτημάτων
- ίδρυση, επέκταση, εκσυγχρονισμό επιχειρήσεων παροχής υπηρεσιών τουρισμού υπαίθρου
- ίδρυση, επέκταση, εκσυγχρονισμό μονάδων οικοτεχνίας, χειροτεχνίας κ.α

Ενώ συμπληρωματικές δράσεις αγροτουρισμού αφορούσαν σε δημόσιες επενδύσεις για διατήρηση και αναβάθμιση αγροτικής κληρονομιάς (γεφύρια, βρύσες κ.α), αλλά και παρεμβάσεις σε υφιστάμενα κτίρια για μετατροπή τους σε μουσεία-συλλογές-εκθετήρια που σχετίζονται με τη λαογραφική και πολιτισμική κληρονομιά.

Παράλληλα, στο ίδιο πρόγραμμα υλοποιείται και ο Άξονας 3: *"Ποιότητα ζωής στις αγροτικές περιοχές και διαφοροποίηση της αγροτικής οικονομίας"*. Οι παρεμβάσεις του Άξονα 3 στοχεύουν κυρίως στην οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική αναβάθμιση των ορεινών και μειονεκτικών περιοχών της χώρας. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην προώθηση δραστηριοτήτων εκτός της γεωργίας, στην ενίσχυση της επιχειρηματικότητας μικρής κλίμακας και στην αναστροφή των δυσμενών τάσεων της πληθυσμιακής συρρίκνωσης σε μια ελκυστικότερη ύπαιθρο με προοπτικές ήπιας ανάπτυξης. Αυτό που διαφοροποιεί τον Άξονα 4 (προσέγγιση LEADER) από τον Άξονα 3 είναι ότι συνεχίζει να έχει χαρακτηριστικά όπως η χωρική προσέγγιση, η από τα κάτω προς τα πάνω προσέγγιση, ο ολοκληρωμένος και πολυτομεακός χαρακτήρας των δράσεων κ.α⁹.

Σήμερα (προγραμματική περίοδο 2014-2020) υλοποιείται η Τοπική Ανάπτυξη με Πρωτοβουλία Τοπικών Κοινοτήτων- Community Led Local Development (CLLD), βασισμένη στην προσέγγιση LEADER. Η πρωτοβουλία διατηρεί το βασικό στοιχείο της «εκ των κάτω» προσέγγισης στο σχεδιασμό πολυτομεακών τοπικών στρατηγικών και παράλληλα δίνεται η δυνατότητα της πολυταμειακής προσέγγισης, καθώς και της

⁸ <http://www.agrotikianaptixi.gr/index.php?op=Axis&todo=Load&id=03f68714dba796f8>

⁹ <http://www.leader.akomm.gr/1/72.html>

διεύρυνσης των περιοχών εφαρμογής. Στόχος είναι η εφαρμογή εργαλείων Ολοκληρωμένης Χωρικής Ανάπτυξης με πιλοτικά σχέδια και παρεμβάσεις σύμφωνα με συγκεκριμένη χωρική στρατηγική. Στο πλαίσιο αυτό καθορίστηκαν βασικές αρχές αγροτικής ανάπτυξης,¹⁰ οι οποίες αφορούν στην:

- οικονομική και περιβαλλοντική αειφορία,
- προώθηση της κοινωνίας της γνώσης ως δομικό στοιχείο της καινοτόμου επιχειρηματικότητας,
- εξωστρέφεια,
- απασχόληση και η κοινωνική συνοχή.

Η Τοπική Ανάπτυξη με Πρωτοβουλία Τοπικών Κοινοτήτων θα εφαρμοστεί¹¹ σε αγροτικές περιοχές, σύμφωνα με τον ορισμό της ΕΕ, που θα είναι κατά μέγιστον 50 και θα μπορούν να καλύπτουν έκταση ίση έως και το 100% των επιλέξιμων περιοχών παρέμβασης LEADER. Οι περιοχές πρέπει να αποτελούνται από Τοπικές / Δημοτικές Κοινότητες, των οποίων ο συνολικός μόνιμος πληθυσμός ή ο μόνιμος πληθυσμός των εκτός σχεδίου περιοχών είναι μικρότερος των 15.000 κατοίκων, με εξαίρεση τα μικρά νησιά. Η στόχευση των έργων θα είναι διαφορετική ανά περιφέρεια, ωστόσο ο αγροτουρισμός κατέχει και πάλι εμβληματική θέση με δράσεις ενίσχυσης επενδύσεων για την ποιοτική αναβάθμιση των υπηρεσιών που προσφέρονται, τη διαφοροποίηση και τη δημιουργία ελκυστικότερου τουριστικού προϊόντος, ιδιαίτερα στον τουρισμό εμπειρίας (π.χ φυσιολατρικό, γαστρονομικό, αγροτουρισμό, πολιτιστικό, θρησκευτικό, καλλιτεχνικό τουρισμό κ.α), συμπεριλαμβανομένων της ίδρυσης και του εκσυγχρονισμού τουριστικών καταλυμάτων από μετατροπή παραδοσιακών ή διατηρητέων κτιρίων.

---

¹⁰ <http://www.parnonas.gr/ti-ine-to-programma-leader/>

¹¹ <https://www.espa.gr/el/Pages/ProclamationsFS.aspx?item=3044>

3. ΠΕΡΙΟΧΗ ΜΕΛΕΤΗΣ (ΒΟΡΕΙΑ–ΟΡΕΙΝΗ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗ)

3.1 ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΔΙΑΙΡΕΣΗ, ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ & ΒΑΣΙΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ

Η περιοχή έρευνας ανήκει στο νομό Χαλκιδικής (βλέπε Χάρτη 3.1) της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας. Ειδικότερα αποτελείται από τους οικισμούς που χωροθετούνται στον ορεινό όγκο του Χολομώντα και περιλαμβάνει τα δημοτικά διαμερίσματα: Αρναίας, Βαρβάρας, Νεοχωρίου, Παλαιοχωρίου, Στανού, Μεγάλης Παναγίας, Γοματίου, Σταγίων, Στρατονίκης, Στρατωνίου, Γεροπλατάνου, Παλαιοχώρας, Πολυγύρου, Αγ. Προδρόμου, Παλαιοκάστρου και Ταξιάρχη

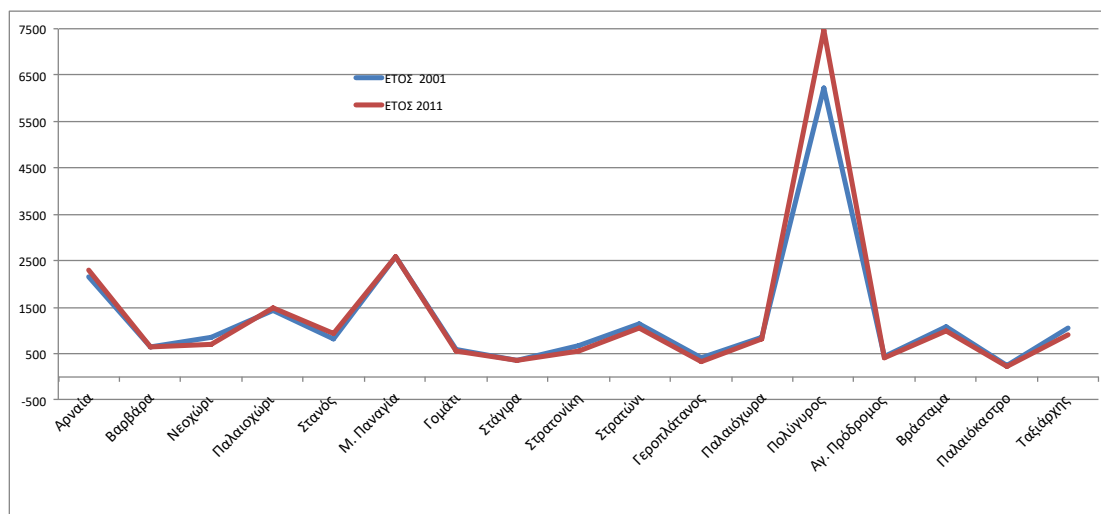
Χάρτης 3.1: Νομός Χαλκιδικής

σημ.: με διαφορετικό χρώμα οι διαφορετικοί δήμοι του νομού

Πηγή: ANETΧΑ ΑΕ

Όπως βλέπουμε και στο σχήμα που ακολουθεί ο πληθυσμός της περιοχής (σε όλα τα δημοτικά διαμερίσματα) έχει παραμείνει σταθερός την τελευταία δεκαετία (2001-2011) γεγονός που καταδεικνύει μια δυναμική όχι μόνο στην πρωτεύουσα του νομού, τον Πολύγυρο (όπως θα ήταν αναμενόμενο), αλλά ακόμη και στα πιο ορεινά χωριά (βλέπε Πίνακας 1-Παράρτημα ΙΙ).

Σχήμα 3.1: Εξέλιξη πληθυσμού στην περιοχή μελέτης

Πηγή: ίδια επεξεργασία, ΕΛΣΤΑΤ απογραφές 2001 & 2011

Η περιοχή εξυπηρετείται από το βασικό οδικό δίκτυο Εθνικής οδού Θεσσαλονίκης - Αρναίας – Ουρανούπολης (Αγίου Όρους), που εξυπηρετεί το βόρειο ανατολικό τμήμα της περιοχής, αλλά και από ένα ικανοποιητικό επαρχιακό δίκτυο για τις ενδοδημοτικές μετακινήσεις, καθώς και ένα εκτεταμένο δίκτυο αγροτικών και δασικών δρόμων. Η κατάσταση του οδικού δικτύου δεν είναι ομοιόμορφη και περιλαμβάνει τμήματα των οποίων η κατάσταση περιγράφεται καλή, όμως στο μεγαλύτερο τμήμα του η κατάσταση είναι μέτρια.

Όλοι οι οικισμοί της περιοχής ηλεκτροδοτούνται και οι τηλεπικοινωνίες καλύπτονται στο μεγαλύτερο μέρος των αναγκών τους από ένα ευρύτατα ανεπτυγμένο δίκτυο. Επίσης, ευρυζωνικά δίκτυα (χρήση για γρήγορο internet) είναι εγκατεστημένα στο μεγαλύτερο μέρος της περιοχής.

Η διάθεση των απορριμμάτων στην περιοχή εφαρμογής, γίνεται από τις υπηρεσίες των Δήμων σε Χώρους Υγειονομικής Ταφής Απορριμμάτων (ΧΥΤΑ). Στο Νομό Χαλκιδικής λειτουργούν 2 ΧΥΤΑ. Με τον τρόπο αυτό αντιμετωπίζεται δραστικά η ανεξέλεγκτη απόθεση απορριμμάτων σε χωματερές, ρέματα και δάση και διασφαλίζεται η περιβαλλοντική προστασία και η διαχείριση των στερεών αποβλήτων, που επηρεάζουν την καθημερινότητα των πολιτών και επισκεπτών και επιφέρουν αρνητικές επιπτώσεις στη δημόσια υγεία.

Οι αρδευτικές ανάγκες καλύπτονται κατά βάση με γεωτρήσεις και σε αρκετά μικρότερο βαθμό με χρήση επιφανειακών νερών. Το σύνολο των αναγκών ύδρευσης των οικισμών, κύριων και δευτερευόντων, εξασφαλίζεται από πηγές ή βαθιές

γεωτρήσεις ποικίλης παροχής. Οι μισοί περίπου οικισμοί όμως αντιμετωπίζουν προβλήματα, τα περισσότερα από τα οποία σχετίζονται με την κατάσταση των δικτύων (συχνές βλάβες, παρουσία αμιάντου κ.λ.π.).

Μέχρι σήμερα, έχουν κατασκευαστεί αποχετευτικά δίκτυα σχεδόν στο σύνολο των Δημοτικών Ενοτήτων του Νομού Χαλκιδικής, με εξαίρεση τμήματα μικρών οικισμών, τα οποία εξυπηρετούνται από βόθρους. Τα τελευταία χρόνια έχουν κατασκευαστεί Εγκαταστάσεις Επεξεργασίας Λυμάτων σχεδόν στο σύνολο των Δημοτικών Ενοτήτων. Στα σημεία στα οποία δεν υφίστανται αποχετευτικά δίκτυα γίνονται προσπάθειες για την κατασκευή τους .

Στο σύνολο του Νομού Χαλκιδικής, οι ανάγκες, σε επίπεδο δευτεροβάθμιας περίθαλψης καλύπτονται από το Γενικό Νοσοκομείο Χαλκιδικής που βρίσκεται στον Πολύγυρο. Παρέχει υπηρεσίες στις περισσότερες ιατρικές ειδικότητες στο σύνολο των κατοίκων και επισκεπτών της περιοχής εφαρμογής, με δεδομένο ότι η έδρα του, ο Πολύγυρος, βρίσκεται χωροταξικά στο κέντρο της. Στον ίδιο χώρο λειτουργεί και μία μονάδα αιμοκάθαρσης.

Επιπλέον, στον Πολύγυρο υπάρχει ένα πιστοποιημένο Κέντρο Επαγγελματικής Κατάρτισης, το οποίο εξειδικεύεται σε θέματα τουρισμού και πολιτισμού και λειτουργεί υπό την αιγίδα της Ένωσης Ξενοδοχείων Χαλκιδικής.

Μια σειρά από σημαντικές παρεμβάσεις σε διάφορους τομείς έχουν υλοποιηθεί τα τελευταία χρόνια στην περιοχή μέσα από το ΕΣΠΑ 2007-2013 και αφορούν διαρθρωτικές παρεμβάσεις που πραγματοποιήθηκαν με δικαιούχους, όλους τους δήμους. Αφορούσαν υποδομές περιβάλλοντος (δίκτυα αποχετεύσεων, διαχείριση αποβλήτων, εγκαταστάσεις επεξεργασίας λυμάτων, επεκτάσεις ΧΥΤΑ), ενώ σημαντικότερες για τη φυσιογνωμία της περιοχής είναι και οι παρεμβάσεις αστικών αναπλάσεων που πραγματοποιήθηκαν σε σημαντικούς οικισμούς της περιοχής εφαρμογής (Πολύγυρος, Αρναία).

3.2 ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΙ ΠΟΡΟΙ

Η περιοχή διαθέτει σημαντικούς αγροτουριστικούς πόρους και συγκεκριμένα αξιόλογη γεωμορφολογία, ιδιαίτερο φυσικό και αγροτικό τοπίο, τοπική αρχιτεκτονική και πολιτισμική κληρονομιά, θρησκευτική παράδοση, χαρακτηριστικές επαγγελματικές δραστηριότητες, τοπικά παραδοσιακά προϊόντα, τοπική κουζίνα και έχει ένα διακριτό δίκτυο υποδομών φιλοξενίας και δραστηριοτήτων και μια διαμορφωμένη ζήτηση

(Συμεωνίδου, 2009). Οι αγροτουριστικές υποδομές χωροθετούνται κατά βάση στους ορεινούς όγκους της βόρειας και κεντρικής Χαλκιδικής (Χολομώντας, Στρατωνικό όρος καια φορούν επιχειρήσεις όπως:

- ξενώνες και δωμάτια
- πρατήρια / εκθετήρια αγροτουριστικών προϊόντων
- αγροτουριστικά κέντρα εστίασης και αναψυχής
- τουριστικά γραφεία, που αναλαμβάνουν τη διοργάνωση ή την υλοποίηση προγραμμάτων υπαίθριων δραστηριοτήτων και περιηγήσεων οικότουριστικού και πολιτιστικού ενδιαφέροντος
- αγροκτήματα
- επιχειρήσεις παραγωγής παραδοσιακών προϊόντων
- εργαστήρια λαϊκής τέχνης.

3.2.1 ΒΑΣΙΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ

Ο **Πολύγυρος** βρίσκεται στο κέντρο της Χερσονήσου της Χαλκιδικής στους πρόποδες του όρους Χολομώντα σε υψόμετρο 500μ. Στο κέντρο της πόλης¹² βρίσκεται το ιστορικό κέντρο και συγκεκριμένα η περιοχή από το πάρκο «έξι βρύσες» ως την πλατεία Μακεδονομάχων χαρακτηρίζεται ως ιστορικός τόπος. Πρόκειται για οικισμό που αναπτύχθηκε κυρίως κατά τον 18ο και 19ο αιώνα. Η οργάνωση του πολεοδομικού ιστού παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον με δύο κύριους παράλληλους άξονες από τους οποίους εξελίσσεται κυκλικά δευτερεύον πλέγμα δρόμων. Τα κτίρια είναι λιθόκτιστα, διώροφα τα περισσότερα και χωρίζονται σε δύο μεγάλες ομάδες: τα λαϊκά πλατυμέτωπα κτίρια με ξύλινα χαγιάτια, και τα μεταγενέστερα του 1890 κτίρια με συμμετρία στις όψεις, που τονίζεται είτε με τριγωνικό αέτωμα στο κέντρο της όψης, είτε με προβολή του κεντρικού τμήματος. Ιδιαίτερη¹³ μνεία αξίζει να γίνει στο αρχαιολογικό μουσείο Πολύγυρου, όπου εκτίθενται ευρήματα από την ευρύτερη περιοχή. Πρόκειται για γλυπτά, στήλες, αγάλματα, ειδώλια, όπλα, κοσμήματα και σκεύη. Στα βόρεια της πόλης απλώνονται κατάφυτες πλαγιές με βελανιδιές που καταλήγουν στην υψηλότερη κορυφή του Τσουκαλά σε υψόμετρο 890μ.

Μέσα στην καρδιά του Χολομώντα βρίσκεται ο **Ταξιάρχης**, ένα χωριό κτισμένο σε υψόμετρο 650μ., σε απόσταση 25χλμ από τον Πολύγυρο. Η κτηνοτροφία, η γεωργία και η υλοτομία είναι οι κύριες ασχολίες των κατοίκων. Κορυφαία γιορτή είναι η

¹² <http://travelguide.halkidikibooking.gr/listing>

¹³ <https://gastrotourismos.gr/πολυγυρος-στην-καρδια-της-χαλκιδικης-4343>

γιορτή του μανιταριού στις αρχές του Φθινοπώρου. Το χωριό είναι επίσης γνωστό για τα Χριστουγεννιάτικα έλατα. Το χωριό **Στρατονίκη** είναι ένα από τα Μαντεμοχώρια του Δήμου, καθώς οι κάτοικοι παλαιότερα είχαν σαν κύρια ασχολία τους τα μεταλλεία. Υπάρχει μια εξαιρετική περιπατητική διαδρομή που ξεκινά από την περιοχή Αγ. Νικόλαος και καταλήγει στο Άλσος Αριστοτέλη, ένα υπαίθριο πάρκο στα **Στάγειρα** (χωριό σε υψόμετρο 500μ.). Σε αυτό πέρα από τον ανδριάντα του μεγάλου φιλοσόφου υπάρχουν υπαίθρια όργανα που δείχνουν φυσικά φαινόμενα (πρίσμα οπτικοί δίσκοι, πεντάφωνο, πυξίδα, υδροστόβιλος κ.α), ενώ γύρω από το άλσος υπάρχουν ερείπια πύργων, δημόσιων λουτρών και το κονάκι του Μαδεμ Αγά από την εποχή των Σιδηροκαυσίων. Επίσης ο Ιερός Ναός «Γενέσιον της Θεοτόκου» είναι μεγάλης αρχαιολογικής σημασίας χτισμένος το 1814, αποτελεί έναν από τους ελάχιστους στην Ελλάδα σε σταυροειδή ρυθμό.

Η **Αρναία**, εμβληματικό χωριό της περιοχής, είναι κτισμένο¹⁴ αμφιθεατρικά σε ένα καταπράσινο τοπίο με πλούσια δάση και άφθονα τρεχούμενα νερά. Οι κάτοικοί της ασχολούνται με την υλοτομία, την κτηνοτροφία, την μελισσοκομία, αλλά και με τις τέχνες και το εμπόριο. Η Αρναία διατηρεί ακόμη και σήμερα δείγματα μιας παλιάς τοπικής κοινωνίας όσον αφορά τον πολεοδομικό και αρχιτεκτονικό της χαρακτήρα. Ο οικισμός είναι παλιός, χωρίς πολεοδομικό σχέδιο και πυκνοδομημένος. Τα σπίτια είναι πολύ κοντά το ένα στο άλλο και χωρίς αυλές, για να προφυλάσσονται με αυτόν τον τρόπο από τον αέρα και να διατηρούνται ζεστά κατά τη διάρκεια του χειμώνα. Από τα πιο σημαντικά κτίσματα είναι το Αρχοντικό της Αρναίας (Γιατράδικο). Πρόκειται για ένα μεγάλο διώροφο κτίσμα των αρχών του 19ου αιώνα ή ίσως του β' μισού του 18ου. Είναι μοναδικό στο είδος του σε όλη την Χαλκιδική. Η κάτοψή του έχει σχήμα Π, τα ανοίγματα στο ισόγειο είναι ελάχιστα και οι ξυλοκατασκευές του ανωγείου είναι δουλεμένες με πολύ καλαισθησία. Πιθανώς πρόκειται για ένα έργο μαστόρων που ήρθαν από την Ηπειρο. Σήμερα στεγάζει το Ιστορικό & Λαογραφικό Μουσείο Αρναίας. Το Παλιό Σχολείο κτίστηκε το 1872 δίπλα στην κεντρική εκκλησία του Αγίου Στεφάνου. Είναι το πιο καλοκτισμένο διδακτήριο του 19ου αιώνα στη Χαλκιδική. Η τοιχοδομία του ακολουθεί την τεχνική που συνηθιζόταν στο Άγιο Όρος την εποχή εκείνη. Σήμερα το κτίριο (ανακατασκευασμένο) στεγάζει το Δημαρχείο. Στο κέντρο του ιστορικού ιστού της Αρναίας βρίσκεται επίσης η «οικία Αλεξάνδρου», ένα διώροφο κτίσμα του 1812 χαρακτηρισμένο ως διατηρητέο, δείγμα παραδοσιακής

---

¹⁴ https://www.huffingtonpost.gr/dimitris-stathopoulos/story_b_7521758.html

κατοικίας. Στο παρελθόν λειτουργούσε ως χάνι, ενώ σήμερα λειτουργεί ως αγροτουριστικός ξενώνας. Η Αρναία αποτέλεσε όλα αυτά τα χρόνια τον κυριότερο οικισμό ανάπτυξης του αγροτουρισμού, ενώ από το 1986 οριοθετήθηκε και χαρακτηρίστηκε από το Υπουργείο Πολιτισμού σαν «ιστορικός τόπος¹⁵».

Πολύ κοντά βρίσκεται και το χωριό **Βαρβάρα**, με τους καταρράκτες του Αριστοτελικού Βουνού, με την πυκνή βλάστηση και το προστατευμένο από την ευρωπαϊκή συνθήκη Natura 2000 δάσος. Στο χωριό υπάρχει επίσης και ο γυναικείος αγροτουριστικός συνεταιρισμός¹⁶ Βαρβάρας “Δρυάδες”, μία σύμπραξη γυναικών, οι οποίες πριν από πολλά χρόνια ένωσαν τις δυνάμεις και τη γαστρονομική τους γνώση και δημιούργησαν το συνεταιρισμό, με στόχο να μετατρέψουν την πλούσια τοπική παραγωγή σε παράδοση και γαστρονομικό όνομα. Τραχανάδες φτιαγμένοι από παχύ τοπικό γάλα, χυλοπίτες ζυμωμένες με ντόπια βιολογικά υλικά, γλυκά του κουταλιού από βιολογικά φρούτα του δάσους, μαρμελάδες, ηδύποτα, πίτες αρμυρές και στριφτάρια που κρύβουν μέσα τους πλούσιες γέμισες από χόρτα του βουνού αλλά και γλυκές τραχανόπιτες, γαλατόπιτες, γυριστές μελόπιτες αποτελούν κάποια από τα γαστρονομικά «επιτεύγματα» των μελών του συνεταιρισμού.

3.2.2 ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Ο ορεινός όγκος του Χολομώντα φτάνει σε μέγιστο υψομετρο τα 1165μ. Εκτείνεται από τον Πολύγυρο μέχρι την Αρναία σε άξονα νοτιοδυτικό –βορειοανατολικό. Μεγάλο τμήμα του ορεινού όγκου έχει ενταχθεί στο Δίκτυο Προστατευόμενων Περιοχών Natura 2000 (πίνακας 3.1). Όσον αφορά τη χλωρίδα, η περιοχή καλύπτεται κυρίως από βελανιδιές και σε μικρότερο ποσοστό από οξιές, πουρνάρια, κουμαριές κ.ά. Σε ποσοστό άνω του 30% στη συνολική έκταση του δάσους έχουν γίνει αναδασώσεις με πεύκα και έλατα. Τα παραπάνω είδη αποτελούν αντικείμενο εκμετάλλευσης με σημαντική πρόσοδο για την τοπική κοινωνία.

Πίνακας 3.1 : Περιοχές NATURA εντός της περιοχής εφαρμογής

ΚΩΔΙΚΟΣ	ΟΝΟΜΑΣΙΑ	ΕΚΤΑΣΗ (στρ.)
GR1270001	Όρος Χολομώντας	155.436,30
GR1270005	Όρος Στρατονικών - Κορυφή Σκαμνί	81.281,70
GR1270012	Ταξιάρχης - Πολύγυρος	264.139,30

Πηγή: ANETXA AE, 2018

¹⁵ Υπουργική απόφαση ΔΙΛΑΠ/Γ/1983/29283/8–8–86, ΦΕΚ 759/31–10–86

¹⁶ <http://www.mountathosarea.org/portfolio- /γυναικείος-αγροτουριστικός-συνεταιρι/>

Η ποικιλία μικροενδιαιτημάτων, η οποία παρατηρείται στην περιοχή και το μεγάλο εύρος υψομετρικών διαφορών δρουν πολλαπλασιαστικά στην αισθητική αξία του τοπίου, καθώς διαφοροποιείται συνέχεια η χλωρίδα και η πανίδα, αλλά και το ανάγλυφο. Οι πευκόφυτοι λόφοι που καταλήγουν στις αμμώδεις ακτές της περιοχής εφαρμογής, συνθέτουν ένα μεγάλης ελκυστικότητας φυσικό τοπίο, το οποίο αποτελεί και τον πρωταρχικό πόλο έλξης επισκεπτών.

Άλλοι αξιόλογοι αγροτουριστικοί πόροι της περιοχής είναι ο Γεροπλάτανος στο ομώνυμο χωριό του Δήμου Πολυγύρου (Μνημείο της Φύσης). Ο υπεραιώνόβιος Πλάτανος, που χάρισε, όπως προαναφέραμε, το όνομά του στο Γεροπλάτανο, λέγεται πως είναι άνω των 800 ετών, από τους γηραιότερους στην Ελλάδα (κάποιοι υποστηρίζουν πως η ηλικία του μπορεί να φτάνει και τα 1500 χρόνια) και ανήκει στο είδος *Platanus orientalis*¹⁷.

3.2.3 ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Σε συνδυασμό με το φυσικό τοπίο, η περιοχή διαθέτει σημαντικά πολιτιστικά στοιχεία, ιστορικούς οικισμούς, αρχαιολογικούς χώρους, μνημεία, ξωκλήσια, αρχιτεκτονικά στοιχεία, πολιτιστικές εκδηλώσεις, ήθη και έθιμα, τα οποία μπορούν να αποτελέσουν ανταγωνιστικό πλεονέκτημα για την ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού. Ενώ, οι παραδοσιακοί οικισμοί και ένα ενδιαφέρον πολεοδομικό περιβάλλον, αποτέλεσαν τη βάση της δημιουργίας υποδομής διημέρευσης ή διανυκτέρευσης.

Οι πολιτιστικές υποδομές διαμορφώνουν ένα ικανοποιητικό και πολύ σημαντικό (από οικονομικής και κοινωνικής άποψης) πλέγμα, εμπλουτίζοντας με αυτό τον τρόπο το τουριστικό προϊόν με νέες δραστηριότητες. Σημειώνεται ότι αρκετές χρηματοδοτήθηκαν από τα προγράμματα LEADER. Μέσα από αυτά, δημιουργήθηκαν σημαντικοί χώροι πολιτισμού στην περιοχή εφαρμογής, όπως τα Πολιτιστικά κέντρα Αρναίας, Παλαιόχωρας και Στρατωνίου.

Στην περιοχή έχει χαρακτηριστεί (ΦΕΚ 594Δ /1978) ως παραδοσιακός Οικισμός το Παλαιόκαστρο (Δήμος Πολυγύρου), ενώ η Αρναία, το 1986, όπως προαναφέρεται, οριοθετήθηκε και χαρακτηρίστηκε από το Υπουργείο Πολιτισμού σαν « ιστορικός τόπος» (Υπουργική απόφαση ΔΙΛΑΠ/Γ/1983/29283/8–8–86, ΦΕΚ 759/31–10–86).

¹⁷ <https://www.life-events.gr/parousiaseis/o-platanos-pou-rizose-pano-apo-800-chronia-sti-chalkidiki-vinteo-foto/>

Αντίστοιχα, η περιοχή του ιστορικού κέντρου του Πολυγύρου από το πάρκο «Έξι Βρύσες» μέχρι την πλατεία «Μακεδονομάχων», έχει χαρακτηριστεί σαν «ιστορικός τόπος» με την ΥΑ ΥΠΠΟ/ΔΙΛΑΠ/Γ/888/14865/11–06–87 (ΦΕΚ 406Β΄/10–08–87).

Ο σημαντικότερος ιστορικός χώρος στην περιοχή εφαρμογής είναι η γενέτειρα του αρχαίου φιλόσοφου Αριστοτέλη στα Αρχαία Στάγαιρα. Τα αρχαία Στάγαιρα βρίσκονται περί τα 500 μ. ΝΑ του σημερινού οικισμού της Ολυμπιάδας, πάνω σε μια μικρή, ορεινή και όμορφη χερσόνησο που ονομάζεται "Λιοτόπι". Η θέση της πόλης που είναι σε όλους γνωστή ως η πατρίδα του Αριστοτέλη, ταυτίζεται με βεβαιότητα τόσο από τις αναφορές των αρχαίων συγγραφέων, όσο και από τις έρευνες σύγχρονων μελετητών.

Σύμφωνα με έγγραφο της 10ης εφορίας βυζαντινών αρχαιοτήτων (αρ. 7152 / 14-4-2008), στον κατάλογο των πιο αξιόλογων υπέργειων μνημείων της περιοχής εφαρμογής, τα οποία θα μπορούσαν να αναδειχθούν και να ενταχθούν στο σχεδιασμό των τουριστικών διαδρομών στην περιοχή εφαρμογής, είναι τα μνημεία, Πύργοι και Λουτρά στα Σιδηροκάυσια (Στάγαιρα), Μεσαιωνικό διατείχισμα στα αρχαία Στάγαιρα, Υδρόμυλοι Πολυγύρου και ο Πύργος Γαλάτιστας.

Σε σχέση με την πολιτιστική δραστηριότητα στην περιοχή, οι Ο.Τ.Α. και οι Πολιτιστικοί Σύλλογοι διοργανώνουν κάθε χρόνο εκδηλώσεις που αποτελούν πόλο έλξης για τους Τουρίστες (προβολή με φυλλάδια, αφίσες, προγράμματα σε Ξενοδοχεία κλπ). Σημειώνεται ότι, οι πολιτιστικοί σύλλογοι καταβάλλουν προσπάθειες διατήρησης της πολιτιστικής κληρονομιάς με τη διοργάνωση εκδηλώσεων, την έκδοση εντύπων με στόχο την καταγραφή και διαφύλαξη των ηθών και των εθίμων της περιοχής, ωστόσο το τελευταίο διάστημα λόγω των οικονομικών προβλημάτων έχουν περιοριστεί σημαντικά.

Στην περιοχή λειτουργούν τα εξής Μουσεία, τα οποία όμως πολλές φορές αντιμετωπίζουν ζητήματα υποστελέχωσης:

1. Αρχαιολογικό Μουσείο Πολυγύρου
2. Λαογραφικό Μουσείο Πολυγύρου
3. Λαογραφικό Μουσείο Αρναίας
4. Ιστορικό και Αρχαιολογικό Μουσείο της Αρναίας
5. Μουσείο Υφαντικής Αρναίας

3.2.4 ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ

Δεσπόζουσα θέση στην περιοχή κατέχουν η γεωργία και η κτηνοτροφία ως τομείς οικονομικής δραστηριότητας, όσο και ως παράγοντες διατήρησης της κοινωνικής και οικονομικής συνοχής, συμβάλλοντας αποφασιστικά στην ανάπτυξη της περιοχής. Ο πρωτογενής τομέας στην περιοχή είναι κατά κύριο λόγο εκτατικής μορφής στη γεωργία, με κυρίαρχους κλάδους για τη φυτική παραγωγή τα σιτηρά και τις ελιές και για τη ζωική παραγωγή, την αιγο-προβατοτροφία και τη μελισσοκομία. Τόσο στη φυτική, όσο και στη ζωική παραγωγή, κυριαρχούν οι κλασσικές μέθοδοι παραγωγής χωρίς έντονη εκμηχάνιση.

Όπως άλλωστε συμβαίνει και στην υπόλοιπη χώρα, το μεγαλύτερο πρόβλημα που αντιμετωπίζει η γεωργία στην περιοχή είναι ο μικρός γεωργικός κλήρος, παράλληλα με το μικρό μέγεθος των εκμεταλλεύσεων, που έχουν σαν συνέπεια, αυξημένο κόστος παραγωγής και αδυναμία δημιουργίας βιώσιμων και ανταγωνιστικών εκμεταλλεύσεων. Μερικά από τα τοπικά κτηνοτροφικά προϊόντα, με μακρόχρονη παρουσία στην αγροτική οικονομία της περιοχής, είναι τα τοπικά τυροκομικά προϊόντα, τα οποία χαρακτηρίζονται, τόσο από τις παραδοσιακές μεθόδους παρασκευής τους, όσο και από την ιδιαίτερη γεύση τους. Το «Κατσικίσιο Παραδοσιακό Τυρί Χαλκιδικής» έχει συνδεθεί με τον τόπο καταγωγής του και έχει γίνει ευρύτερα γνωστό, εξαιτίας των ξεχωριστών οργανοληπτικών χαρακτηριστικών του. Το κατσικίσιο γάλα, από το οποίο παράγεται το τυρί αυτό, προέρχεται από εγχώριες φυλές σε εκμεταλλεύσεις κοπαδιάρικης μορφής, που παράγουν γάλα εξαιρετικής ποιότητας για τυροκομία.

Ένα άλλο προϊόν της περιοχής, το οποίο αξίζει να αναφερθεί, είναι το τοπικό μέλι. Η ανεπτυγμένη μελισσοκομία της περιοχής, σε συνδυασμό με τις ιδιαίτερες συνθήκες του φυσικού περιβάλλοντος (σπάνια μελισσοκομική χλωρίδα, ιδανικό κλίμα), ευνοούν την παραγωγή εμπορεύσιμων ποσοτήτων μελιού υψηλής ποιότητας και δημιουργούν ευνοϊκές προοπτικές για παραπέρα ανάπτυξη του κλάδου της μελισσοκομίας. Οι κυριότερες κατηγορίες μελιού που παράγονται είναι το πευκόμελο και το ανθόμελο, ενώ σε πολύ μικρότερες ποσότητες παράγονται και άλλα είδη μελιού (μέλι ερείκης και καστανιάς). Η παραγωγή δευτερογενών προϊόντων, όπως βασιλικός πολτός, πρόπολη και κερύ, είναι επίσης σημαντική.

Τέλος, αν και όχι αποκλειστικά στην περιοχή, η ελιά και το ελαιόλαδο αποτελούν τα κυριότερα αγροτικά προϊόντα. Η καλλιέργεια της ελιάς στηρίζεται στη μακρόχρονη παράδοση και εμπειρία των ντόπιων παραγωγών. Καλλιεργούνται δύο (2) κατά κύριο

λόγο ποικιλίες, η καλαμών και η χονδρολιά. Οι πιο διαδεδομένες είναι οι γηγενείς ποικιλίες «Χονδρολιά Χαλκιδικής» και «Χαλκιδικής».

Αξίζει να σημειωθεί ότι, οι «Πράσινες Ελιές Χαλκιδικής» (Επίσημη Εφημερίδα της Ε.Ε. L132/2012), το «Αγουρέλαιο Χαλκιδικής» (Επίσημη Εφημερίδα της Ε.Ε. L169/2013) και το «Γαλανό Μεταγγιτσίου Χαλκιδικής» (Επίσημη Εφημερίδα της Ε.Ε. L252/2015) έχουν αναδειχθεί Π.Ο.Π. (Προϊόντα Ονομασίας Προέλευσης), χάρη στα ιδιαίτερα αναγνωρισμένα ποιοτικά τους χαρακτηριστικά. Η πιστοποίησή τους δίνει τη δυνατότητα να επιτύχουν αυξημένη ζήτηση, υψηλότερες τιμές και κατά συνέπεια υψηλότερη απασχόληση και εισόδημα.

Αυτό που έχει καταγραφεί είναι ο χαμηλός βαθμός σύνδεσης του πρωτογενούς τομέα με τον τουρισμό (στα νότια –παραθαλάσσια μέρη του νομού). Γεγονός που έχει αποδοθεί, όπως προέκυψε από τις συνεντεύξεις με τους φορείς: στην αδυναμία των μικρών παραγωγών να καλύψουν τα μεγάλα ξενοδοχεία με μια ποικιλία προϊόντων που απαιτείται, αλλά και αδυναμία κάλυψης της ζήτησης σε ποσότητες τροφίμων σε συγκεκριμένες περιόδους χρονικές. Ακόμη το υψηλότερο κόστος των προϊόντων της εγχώριας παραγωγής, σε σχέση με τα εισαγόμενα ή ακόμη και αυτά που προέρχονται από τις μεγάλες λαχαναγορές, αποτελεί ακόμη ένα λόγο μή σύνδεσης της τοπικής παραγωγής με τον μαζικό τουρισμό. Τέλος, η αναποτελεσματική συνεργασία με παραγωγούς/ προμηθευτές ήταν ακόμη ένας λόγος για τον οποίο οι ξενοδόχοι δεν επιλέγουν προϊόντα από το νομό προκειμένου να καλύψουν τις ανάγκες τους. Υπάρχει δηλαδή ακόμη μια ισχυρή διασύνδεση των μεγάλων δικτύων διανομής γεωργικών προϊόντων με τον κλάδο των ξενοδοχείων. Έτσι, οι μικροί παραγωγοί του νομού εκτιμούν ότι ο αγροτουρισμός και η βόρεια Χαλκιδική αποτελούν ένα πιο πρόσφορο πεδίο συνεργασίας, αφενός γιατί οι αγροτουριστικές επιχειρήσεις είναι μικρότερου μεγέθους και οι απαιτήσεις σε ποσότητες είναι πολύ διαφορετικές και αφετέρου γιατί η ενδεχομένως υψηλότερη τιμή των προϊόντων τους μπορεί να επιτευχθεί σε ένα προϊόν υψηλότερης ποιότητας και τοπικότητας, όπως το αγροτουριστικό προϊόν.

4. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

4.1 ΦΑΣΕΙΣ ΕΠΙΤΟΠΙΑΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Στην παρούσα διπλωματική εργασία πραγματοποιήθηκε επιτόπια έρευνα σε δυο στάδια/φάσεις. Η πρώτη φάση αφορούσε στην συγκέντρωση όλων των δευτερογενών δεδομένων και συγκεκριμένα στην καταγραφή των αγροτουριστικών πόρων (παρουσιάστηκαν στο προηγούμενο κεφάλαιο), αλλά και του αριθμού/είδους των επιχειρήσεων αγροτουρισμού στη βόρεια Χαλκιδική. Η καταγραφή αυτή έγινε με μεγάλη δυσκολία, αξιοποιώντας στοιχεία που διατέθηκαν από την Αναπτυξιακή Εταιρία Χαλκιδικής Α.Ε. και την Δ/ση Ανάπτυξης και Προγραμματισμού της Περιφερειακής Ενότητας Χαλκιδικής και βέβαια βιβλιογραφική αναζήτηση. Η δυσκολία έγκειται στο γεγονός ότι πολλά παλαιότερα δεδομένα δεν ήταν διαθέσιμα, ενώ η μορφή τους (και η διαθέσιμη πληροφορία) ήταν πολύ διαφορετική για κάθε προγραμματική περίοδο. Επίσης, η μη δυνατότητα παροχής στοιχείων που προστατεύονται, λόγω προσωπικών δεδομένων, δυσκόλεψε ακόμη περισσότερο την έρευνα. Τα στοιχεία που συγκεντρώθηκαν από αυτή τη φάση της επιτόπιας έρευνας αποτυπώνονται στο κεφάλαιο 5.2 με την περιγραφή της εξέλιξης του αγροτουρισμού στην περιοχή έρευνας για κάθε μια από τις περιόδους χρηματοδότησης.

Η δεύτερη φάση της έρευνας αφορούσε στην πραγματοποίηση συνεντεύξεων με την βοήθεια ενός ερωτηματολογίου, το οποίο όμως επέτρεπε και την επέκταση σε θέματα και συζήτηση εκτός των κλειστών ερωτήσεων (*βλέπε Παράρτημα VI: Ερωτηματολόγιο*). Το ερωτηματολόγιο έλαβε υπόψη του τη σχετική βιβλιογραφία (Μπρασινίκα, 2007) και περιελάμβανε ερωτήσεις γύρω από το περιεχόμενο της έννοιας της αειφορικής ανάπτυξης που θέτουν τον προβληματισμό μιας εναλλακτικής μορφής ανάπτυξης του τουρισμού με αναφορά επίσης στο ρόλο της τοπικής κοινωνίας και στο ρόλο της Κοινοτικής Πρωτοβουλίας LEADER στην επίτευξη αυτής της εναλλακτικής μορφής ανάπτυξης. Υπήρχαν ερωτήσεις για τον Αγροτουρισμό, προκειμένου να διερευνηθεί κατά πόσο αποτελεί μια δραστηριότητα, η οποία στοχεύει σε μια «εναλλακτική αειφόρο ανάπτυξη, αλλά και ερωτήσεις καταγραφής των στάσεων γύρω από το κατά πόσο ο αγροτουρισμός στη Β. Χαλκιδική συνέβαλλε θετικά στη μετάβαση σε μια βιώσιμη ανάπτυξη και τί πέτυχε εν γένει για την περιοχή. Τέλος, στο τελευταίο μέρος του ερωτηματολογίου καταγράφονται γενικά στοιχεία που αφορούν στους ερωτώμενους της έρευνάς μας και στις επιχειρήσεις τους/φορείς τους. Τα αποτελέσματα αυτής της έρευνας παρουσιάζονται στο κεφάλαιο 5.3.

4.2 ΕΡΩΤΩΜΕΝΟΙ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ-ΦΟΡΕΙΣ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ

Οι ερωτώμενοι που συμμετείχαν στην δεύτερη φάση της έρευνας προέρχονται από τους ακόλουθους τοπικούς φορείς με άμεση ή έμμεση σχέση με τον αγροτουρισμό. Η περιγραφή του φορέα που ακολουθεί βασίστηκε τόσο στις συνεντεύξεις (τελευταίο μέρος του ερωτηματολογίου), όσο και στις ιστοσελίδες τους.

Α. ANETXA ΑΕ (ρωτήθηκαν 2 στελέχη): Η «Αναπτυξιακή Χαλκιδικής Α.Ε. - Αναπτυξιακή Ανώνυμη Εταιρεία ΟΤΑ», με διακριτικό τίτλο «ΑΝ.ΕΤ.ΧΑ. Α.Ε.», είναι¹⁸ ανώνυμη εταιρεία, η οποία συστάθηκε τον Ιούνιο του 1992, με έδρα τον Πολύγυρο. Διοικείται από επταμελές Διοικητικό Συμβούλιο (βλέπε εταιρικό προφίλ στο Παράρτημα Ι). Η σημασία της εταιρίας στην ανάπτυξη του αγροτουρισμού είναι μεγάλη, καθώς η μακρόχρονη εμπειρία της και η συμμετοχή της σε δεκάδες προγράμματα την καθιστά ικανή να συμμετέχει με σοβαρότητα και αποτελεσματικότητα στο σχεδιασμό, τη διαχείριση και την υλοποίηση χρηματοδοτούμενων από την Ε.Ε. και την Ελληνική Κυβέρνηση έργων και προγραμμάτων. Σύμφωνα με τη Δ/ντρια της εταιρίας:

«από τη σύστασή της μέχρι σήμερα η ANETXA αποτελεί ένα αξιόπιστο αναπτυξιακό εργαλείο των φορέων και πολιτών του νομού Χαλκιδικής. Μέσω των προγραμμάτων που υλοποιεί έχει συμβάλλει στην τοπική ανάπτυξη αξιοποιώντας στο μέγιστο δυνατόν τους τοπικούς πόρους. Στόχος της εταιρίας είναι η οικονομική, περιβαλλοντική, κοινωνική και πολιτιστική ανάπτυξη μέσα από μοντέλα βιώσιμης ανάπτυξης που αξιοποιεί και στηρίζεται στο ανθρωπογενές δυναμικό, στην μακρόχρονη ιστορία, στον πολιτισμό και στα κοινωνικοοικονομικά χαρακτηριστικά της περιοχής» .

Το μετοχικό κεφάλαιό της αντανακλά τη συνεργασία (και την εκ των κάτω προσέγγιση) διαφόρων φορέων που εκπροσωπούν το σύνολο των παραγωγικών δυνάμεων του τόπου. Μέτοχοι της εταιρίας είναι οι 5 Δήμοι της Περιφερειακής Ενότητας Χαλκιδικής (Αριστοτέλη, Κασσάνδρας, Νέας Προποντίδας, Πολυγύρου και Σιθωνίας), 3ις ενώσεις αγροτικών συνεταιρισμών (Αρναίας, Πολυγύρου και Μουδανιών), η Τοπική Ένωση Δήμων και Κοινοτήτων Κεντρικής Μακεδονίας, η

¹⁸ <http://www.anetxa.gr/profil>

Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας και 2 κοινωνικοί εταίροι (Ένωση Ξενοδοχείων Χαλκιδικής και Ιερό Κοινόβιο Ευγγελισμού της Θεοτόκου) και ο Αλιευτικός Σύλλογος Αριστοτέλη.

Οι στρατηγικοί στόχοι της εταιρίας είναι οι εξής:

- Ακριβής επιστημονικοτεχνική διάγνωση των πραγματικών αναγκών του τοπικού κοινωνικοοικονομικού συστήματος και ανάληψη πρωτοβουλιών προώθησης – επίλυσης των προβλημάτων με σκοπό τη συμβολή στην τοπική περιφερειακή βιώσιμη ανάπτυξη.
- Ισχυροποίηση της εταιρείας με σκοπό την αντιμετώπιση των πιέσεων από το συνεχώς διευρυνόμενο ανταγωνιστικό και σύνθετο περιβάλλον λειτουργίας της.
- Διαρκής βελτίωση της εξωτερικής εικόνας και των δημοσίων σχέσεων της εταιρείας.
- Διασφάλιση αναπτυξιακής προοπτικής της εταιρείας.
- Ο σχεδιασμός της στρατηγικής ανάπτυξης για το Νομό και η προώθηση Εθνικών και Κοινοτικών προγραμμάτων και η τεχνική υποστήριξη στην υλοποίηση προγραμμάτων χρηματοδοτούμενων, τόσο από εθνικούς όσο και από κοινοτικούς πόρους, αρχής γενομένης από την Κοινοτική Πρωτοβουλία LEADER.
- Η υποβοήθηση και προώθηση των τοπικών αναπτυξιακών πρωτοβουλιών και καινοτομιών, η ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού, καθώς και η παροχή επαγγελματικού επιπέδου υπηρεσιών κοινωνικής υποστήριξης και προώθησης της απασχόλησης σε άτομα που ανήκουν στον κοινωνικό αποκλεισμό. Η διερεύνηση της τοπικής αγοράς εργασίας και η ανταλλαγή πληροφοριών – εμπειριών, με βάση τις νέες τεχνολογίες, ώστε να ενθαρρυνθούν οι επαφές μεταξύ των τοπικών επιχειρηματικών κύκλων και των αγορών.
- Η ανάληψη και εκπόνηση τεχνικών μελετών ή κάθε μορφής μελετών αναπτυξιακού περιεχομένου από την ANETXA ή σε συνεργασία με άλλους μελετητές ή γραφεία, για λογαριασμό φορέων του ιδιωτικού, δημοσίου και κοινωνικού τομέα ή στο πλαίσιο των γενικών αναπτυξιακών πρωτοβουλιών της.
- Η δημιουργία προϋποθέσεων για τη συνεχή και όσο το δυνατόν πιο ολοκληρωμένη ανάπτυξη της περιοχής, με βάση τις τοπικές δυνάμεις και

γενικότερα η προώθηση της ενδογενούς ανάπτυξης, με ιδιαίτερη έμφαση στην τοπική ανάπτυξη των αγροτικών περιοχών.

Β. Δίκτυο (cluster) Χαλκδικής ΑΕ (ρωτήθηκε 1 στελέχος): Το Δίκτυο Επιχειρήσεων Χαλκδικής Α.Ε.¹⁹ δημιουργήθηκε τον Ιούνιο του 2004 από 27 επιχειρήσεις του Νομού Χαλκδικής. Σήμερα η μετοχική του σύνθεση μετά την τελευταία αύξηση μετοχικού κεφαλαίου, αριθμεί 82 επιχειρήσεις-μετόχους με αυξητική τάση. Κατά κύριο λόγο αποτελεί ένα Αγροδιατροφικό Δίκτυο συμπληρωματικών επιχειρήσεων με κύριους κλάδους αυτούς της παραγωγής τροφίμων και ποτών, αλλά και της διαμονής και εστίασης. Τα υπόλοιπα μέλη αποτελούνται από επιχειρήσεις Μεταποίησης, Κατασκευών, Εμπορικές και παροχής Υπηρεσιών, διαμορφώνοντας ένα δίκτυο που αντιπροσωπεύει τους χαρακτηριστικότερους και δυναμικότερους παραγωγικούς κλάδους της οικονομίας της Χαλκδικής.

Σύμφωνα με το στέλεχος του cluster που συμμετείχε στην έρευνα:

«η σημασία του δικτύου για την ανάπτυξη του αγροτουρισμού είναι μεγάλη, καθώς το δίκτυο έχοντας ως αντικείμενο την οριζόντια και κάθετη συσπείρωση, στοχεύει αφενός στην σύνδεση των επιχειρήσεων του αγροτουρισμού με τις επιχειρήσεις μεταποίησης αγροτικών προϊόντων. Αυτό είναι πολύ σημαντικό, καθώς λόγω μικρού μεγέθους δεν μπορούν να εξασφαλίσουν την αποτελεσματικότητά τους».

Μέσω εφαρμογής συντονισμένων παρεμβάσεων σε συνάφεια και συμπληρωματικότητα μεταξύ τους η προώθηση συστηματικών επιχειρηματικών συνεργασιών έχει χαρακτήρα διττό: από την μια πλευρά, εξασφαλίζεται η απορρόφηση των προϊόντων των μεταποιητικών επιχειρήσεων, ενώ από την άλλη, οι τουριστικές μονάδες θα έχουν την ευκαιρία να αναβαθμίσουν την ποιότητα και να τονίσουν τον τοπικό χαρακτήρα των παρεχόμενων υπηρεσιών τους, ενισχύοντας έτσι το προφίλ τους.

Μια βασική δράση του Δικτύου που αφορούσε στον αγροτουρισμό ήταν *Το Τοπικό Σύμφωνο Ποιότητας Χαλκδικής*, μια συμφωνία μεταξύ των επαγγελματιών που δραστηριοποιούνται στην περιοχή και συμμετέχουν ως μέλη-μέτοχοι στο Δίκτυο Επιχειρήσεων Χαλκδικής Α.Ε. Οι τελευταίοι, έχοντας κοινές απόψεις και οράματα για την ανάπτυξη των επιχειρήσεών τους, αλλά και για την ανάπτυξη της περιοχής,

---

¹⁹ <http://www.diktiohal.gr/>

συνομολογούν και συνυπογράφουν αυτές τις κοινές πεποιθήσεις με τη μορφή ενός Μνημονίου Συνεργασίας. Μέσα από αυτό το μνημόνιο συνεργασίας εκφράζεται η βούληση του Δικτύου να εφαρμόσει το κοινό όραμα των μελών του προς την κατεύθυνση της βελτίωσης των παρεχόμενων προϊόντων και υπηρεσιών με τη δημιουργία κοινών απόψεων για τις ανάγκες τα προβλήματα και τις προοπτικές που σχετίζονται με τα προϊόντα και τις υπηρεσίες της περιοχής. Το Δίκτυο μέσα από το Τοπικό Σήμα Ποιότητας εντάχθηκε σε ένα Ευρωπαϊκό σήμα Τοπικής Ποιότητας (Marca Calidad territorial) στο πλαίσιο Διακρατικής Συνεργασίας της ΚΠ LEADER+, όπου ανέπτυξε δράσεις ανάδειξης της παράδοσης, τοπικής τεχνογνωσίας, της ιστορίας και του πολιτισμικού τοπίου, ως πόρο αγροτουριστικής ανάπτυξης και ως πηγή καινοτομίας.

Γ. Πολιτιστική και Επιμορφωτική Εταιρεία Αρναίας (ρωτήθηκε 1 στέλεχος): Η Πολιτιστική Εταιρεία Αρναίας²⁰ είναι ένα Σωματείο, άρρηκτα συνδεδεμένο με την πολιτιστική ζωή της Αρναίας με δράση που ξεκινά το 1975, με την έγκριση του ιδρυτικού καταστατικού της. Μεταξύ των σκοπών της περιλαμβάνεται και η συμβολή στην πνευματική, καλλιτεχνική και πολιτιστική κίνηση της Αρναίας, η συλλογή, διαφύλαξη και προβολή του ιστορικού, αρχαιολογικού, λαογραφικού, γλωσσικού και ανθρωπολογικού υλικού της Αρναίας και της περιοχής γενικότερα, καθώς και η με κάθε τρόπο προσφορά στην προσπάθεια για την πολιτιστική, πνευματική ανύψωση γενικά του μορφωτικού και βιοτικού επιπέδου της θέσης των Αρναίων. Ταυτόχρονα δύναται να υλοποιεί κοινοτικά και κρατικά προγράμματα ή δράσεις που αφορούν σε πολιτιστικές και λοιπές δραστηριότητες, οι οποίες μπορούν να προάγουν τους σκοπούς της Εταιρείας.

Στο πλαίσιο των δράσεών της αναβιώνει και εμπλουτίζει ετησίως μια σειρά από έθιμα (Κούτσμανους, Σουσσαρίτσα, Ζύγισμα Αϊ Γιώργη, Μέλωμα του Χριστού, Χελιδονίσματα κλπ), τα οποία εκτυλίσσονται καθ' όλη τη διάρκεια του έτους, με τη συμμετοχή των κατοίκων της Αρναίας και των πολυάριθμων επισκεπτών της.

Επιπλέον, η Π.Ε.Ε.Α., μετά το πολύ σημαντικό έργο της ανέγερσης Πολιτιστικού Κέντρου στην Αρναία, έχει αναλάβει την υποχρέωση έναντι των κατοίκων της περιοχής (εκδίδοντας σχετικό πρόγραμμα) να παρουσιάσει μία σειρά πολιτιστικών (θεατρικών, μουσικών, επιστημονικών κλπ) εκδηλώσεων, προκειμένου να καταστεί φορέας πολιτισμικών εμπειριών. Ήδη την τελευταία τριετία έχουν παρουσιαστεί στη

---

²⁰ <https://www.facebook.com/politistikiarneas/>

σκηνή του Πολιτιστικού Κέντρου πάνω από τριάντα αξιόλογες παραστάσεις, με διοργανώτρια την Πολιτιστική Εταιρεία. Ανάμεσά τους θεατρικές παραστάσεις από το Κρατικό Θέατρο Βορείου Ελλάδος, αφιερώματα σε μεγάλους έλληνες μουσικοσυνθέτες, θεατρικά αναλόγια, παιδικές παραστάσεις, εκθέσεις φωτογραφίας κλπ.

Δ. Ένωση Ξενοδοχείων Χαλκιδικής²¹ (ρωτήθηκε 1 στέλεχος): Η Ένωση Ξενοδοχείων Χαλκιδικής ιδρύθηκε το 1982 και είναι επαγγελματικό σωματείο μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, με έδρα τον Πολύγυρο Χαλκιδικής, γραφεία στη Θεσσαλονίκη και μέλη ξενοδοχειακές επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στο νομό Χαλκιδικής. Η Ένωση Ξενοδοχείων Χαλκιδικής, εδώ και χρόνια, έχει κατά πολύ ξεπεράσει τις συμβατικές δραστηριότητες ενός επαγγελματικού σωματείου, που αναφέρονται κυρίως στην προώθηση των επαγγελματικών συμφερόντων των μελών της υπό τη στενή έννοια του όρου, αναλαμβάνοντας σε συνεργασία με τον Τουριστικό Οργανισμό Χαλκιδικής δραστηριότητες και πρωτοβουλίες ευρύτατης αναπτυξιακής διάστασης, με κρίσιμο και καθοριστικό χαρακτήρα:

- υλοποίηση ενεργειών συλλογικού χαρακτήρα για την προστασία του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος, την ανάδειξη ποιοτικά αναβαθμισμένου προφίλ υπηρεσιών και την προώθηση δραστηριοτήτων οικολογικού χαρακτήρα
- ανάπτυξη ενεργειών διαφοροποίησης του προσφερόμενου τουριστικού πακέτου, όπως προώθηση των μορφών εναλλακτικού τουρισμού, ενδυνάμωση σε συνεργασία με την Τοπική Αυτοδιοίκηση των πολιτιστικών και λαογραφικών εκδηλώσεων κ.ά.
- σχεδιασμό, μελέτη και παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών για τις νέες τάσεις στην αγορά του τουρισμού και τις αναγκαίες προσαρμογές
- οργανωμένη προβολή-διαφήμιση & προώθηση του τουριστικού προϊόντος της Χαλκιδικής μέσω της δημιουργίας έντυπων (έντυπο περιηγητικού τουρισμού, οδηγός ξενοδοχείων, έντυπο γενικών πληροφοριών Χαλκιδικής, χάρτες) και μέσω του Internet.

Η Ένωση Ξενοδοχείων Χαλκιδικής είναι η μοναδική Ένωση Ξενοδόχων που διαθέτει Κέντρο δια Βίου Μάθησης, το I.T.A.M. (Ινστιτούτο Τουριστικής Ανάπτυξης Μακεδονίας), το οποίο δραστηριοποιείται στην οργάνωση και συμμετοχή σε

²¹ <http://www.halkidiki-hotels.gr/>

Ευρωπαϊκά Προγράμματα. Διοργανώνει προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης για ανέργους και εργαζομένους μέσω του Ι.Τ.Α.Μ.

Ε. Επιμελητήριο Χαλκιδικής (ρωτήθηκε 1 στέλεχος): Το Επιμελητήριο Χαλκιδικής²² ιδρύθηκε το 1991 και είναι Ν.Π.Δ.Δ. Το Επιμελητήριο Χαλκιδικής λειτουργεί αποτελεσματικά ως συμβουλευτικό και γνωμοδοτικό όργανο της πολιτείας σε θέματα οικονομίας και ανάπτυξης, με μεγάλες ή μικρές δράσεις και με πρωταρχικό σκοπό την τόνωση της επιχειρηματικότητας στα όρια του Νομού και την ενδυνάμωση της τοπικής οικονομίας. Συμμετέχει σε διάφορους φορείς και σε πολλές επιτροπές, με απώτερο σκοπό την παρακολούθηση των εξελίξεων, την ενημέρωση, την προσαρμογή δράσεων στα νέα δεδομένα και την ανάλογη οργανωτική αναδιάρθρωση δομών και υπηρεσιών.

Ως συμβουλευτικό-γνωμοδοτικό όργανο της πολιτείας σε θέματα οικονομίας και ανάπτυξης, λειτουργεί αποτελεσματικά από την ίδρυσή του έως σήμερα, παρεμβαίνοντας με επιστολές στους αρμόδιους φορείς και κάνοντας τις απαραίτητες συναντήσεις για την επίλυση θεμάτων που απασχολούν τα μέλη του. Η εκπροσώπηση σε συνέδρια και συναντήσεις είναι συνεχής, με την παρουσία έμπειρων και καταρτισμένων στελεχών του για την υπεράσπιση των συμφερόντων των επιχειρηματιών, την προώθηση συνεργασιών και την ανταλλαγή τεχνογνωσίας και εμπειριών.

Στ. Ένωση Αγροτικών Συνεταιρισμών Πολυγύρου (ρωτήθηκε 1 στέλεχος): Η Οργάνωση Παραγωγών (Ο.Π.) - Ένωση Αγροτικών Συνεταιρισμών Πολυγύρου Α.Σ. αποτελεί μία πρωτοβουλία των ελαιοπαραγωγών του Συνεταιρισμού. Ο Α.Σ. Πολυγύρου Χαλκιδικής διαθέτει εγκαταστάσεις συγκέντρωσης και επεξεργασίας βρώσιμων ελιών Χαλκιδικής. Αναγνωρισμένη από το Υπ.Α.Α.Τ. ως Οργάνωση Ελαιουργικού Φορέα (Ο.Ε.Φ.), η Ο.Π. έχει αναλάβει με Ιδίους, Εθνικούς και Ενωσιακούς πόρους, την ενεργή παρέμβαση της σε θέματα που αφορούν τόσο στο περιβάλλον όσο και στην βελτίωση της ποιότητας. Βασικός στόχος των παρεμβάσεων είναι η ουσιαστική στήριξη των παραγωγών μελών της, η μείωση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων από την ελαιοκαλλιέργεια, η αναβάθμιση της ποιότητας του παραγόμενου προϊόντος, καθώς και η ασφάλεια του τελικού καταναλωτή μέσω υιοθέτησης σύγχρονων συστημάτων ποιότητας και ιχνηλασιμότητας. Εμπορεύεται εισροές για τους γεωργούς και εκπονεί οικονομοτεχνικές μελέτες ενώ παράλληλα

²² <http://www.epichal.gr/chalkidiki/shared/index.jsp?context=101>

παρέχει συμβουλευτική στα μέλη της. Πλέον έχει στο δυναμικό της πάνω από 400 φυσικά μέλη.

Z. Επιχειρηματίες του αγροτουρισμού (ρωτήθηκαν 24 επιχειρηματίες). Εκτός από τους παραπάνω 7 φορείς ανάπτυξης-υποστήριξης αγροτουρισμού στην έρευνα συμμετείχαν και 23 επιχειρηματίες από την περιοχή. Από το σύνολο των ερωτώμενων οι 12 ήταν γυναίκες ενώ ο μέσος όρος ηλικίας ήταν 43,6 ετών. Η χωρική κατανομή των επιχειρήσεων ακολούθησε την γενικότερη κατανομή των αγροτουριστικών επιχειρήσεων στην περιοχή (βλέπε πίνακα 4.1 στη συνέχεια & συμπληρωματικά Πίνακα 1 στο Παράρτημα ΙΙΙ).

Πίνακας 4.1: Προφίλ ερωτώμενων επιχειρηματιών αγροτουρισμού

α/α	Φύλο	Ηλικία	Εκπαίδευση	Μόνιμη κατοικία	Καταγωγή
1	Γ	55	ΑΕΙ	Θεσ/νικη	Αρναία
2	Α	49	MSc	Θεσ/νικη	Πολύγυρος
3	Α	50	ΙΕΚ	Αρναία	Αρναία
4	Γ	46	ΑΕΙ	Αρναία	Αρναία
5	Α	43	Λύκειο	Αρναία	Αρναία
6	Α	50	Λύκειο	Αρναία	Αρναία
7	Α	58	Λύκειο	Αρναία	Αρναία
8	Γ	50	Γυμνάσιο	Γαλάτιστα	Γαλάτιστα
9	Α	55	Γυμνάσιο	Βάβδος	Βάβδος
10	Α	47	Λύκειο	Παλαιόκαστρο	Παλαιόκαστρο
11	Γ	52	Δημοτικό	Στανός	Στανός
12	Γ	58	Γυμνάσιο	Βαρβάρα	Βαρβάρα
13	Γ	40	Γυμνάσιο	Μ. Παναγία	Μ. Παναγία
14	Γ	35	ΑΕΙ	Βαρβάρα	Βαρβάρα
15	Γ	43	Λύκειο	Αρναία	Αρναία
16	Γ	35	ΑΕΙ	Βράσταμα	Βράσταμα
17	Γ	59	Δημοτικό	Ταξιάρχης	Ταξιάρχης
18	Γ	48	Λύκειο	Ταξιάρχης	Ταξιάρχης
19	Α	35	Λύκειο	Ταξιάρχης	Ταξιάρχης
20	Α	36	Λύκειο	Ταξιάρχης	Ταξιάρχης
21	Α	29	ΑΕΙ	Αρναία	Αρναία
22	Γ	45	ΑΤΕΙ	Βαρβάρα	Βαρβάρα
23	Α	45	Γυμνάσιο	Πλανά	Πλανά
24	Α	40	Γυμνάσιο	Αρναία	Αρναία

Πηγή: ίδια επεξεργασία

Στο σημείο αυτό να αναφερθεί ότι έγινε προσπάθεια για τη συγκέντρωση περισσότερων ερωτηματολογίων από επιχειρηματίες ωστόσο αυτό που διαπιστώθηκε ήταν ότι πολλές από τις επιχειρήσεις –που ήταν καταγεγραμμένες- είχαν κλείσει ενώ υπήρξαν και αρκετές περιπτώσεις (6) όπου οι επιχειρηματίες αρνήθηκαν δυστυχώς τη συμμετοχή στην έρευνα.

4.3 ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΤΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

Μετά την συγκέντρωση των ερωτηματολογίων έγινε η κωδικοποίησή τους και η επεξεργασία τους. Η επεξεργασία των δεδομένων των συνεντεύξεων με βάση το ερωτηματολόγιο ήταν συνδυαστική, τόσο ποσοτική όσο και ποιοτική. Συγκεκριμένα για την ποιοτική ανάλυση χρησιμοποιήθηκαν η ανάλυση λόγου, η οποία αποτυπώθηκε στο κείμενο με τα «σύννεφα λέξεων» (word clouds), που είναι γραφικές παραστάσεις της συχνότητας λέξεων που εμφανίζονται στο λόγο. Μεγαλύτερη έμφαση (μέγεθος) σε λέξεις υποδηλώνει συχνότερη εμφάνιση στο λόγο. Αυτός ο τύπος απεικόνισης μπορεί να βοηθήσει σε μια διερευνητική ανάλυση κειμένου, προσδιορίζοντας λέξεις που εμφανίζονται συχνά σε ένα σύνολο συνεντεύξεων, εγγράφων ή άλλου κειμένου. Μπορεί επίσης να χρησιμοποιηθεί για την επικοινωνία των πιο σημαντικών σημείων ή θεμάτων στο στάδιο αναφοράς.

Χρησιμοποιήθηκε επίσης η ανάλυση συχνοτήτων (ποσοστών) προκειμένου να ποσοτικοποιηθούν και να περιγραφούν βασικά αποτελέσματα. Ενώ πραγματοποιήθηκε και SWOT ανάλυση, δηλαδή μια ανάλυση των δυνατών, αδύνατων σημείων, των ευκαιριών και των απειλών, όπως προέκυψαν από τις συνεντεύξεις (Βαγιάννη κ.α 2003)

Τέλος, να αναφερθεί ότι για λόγους ηθικής και δεοντολογίας εξασφαλίστηκε η ανωνυμία των συμμετεχόντων και η εμπιστευτικότητα σε κάθε στάδιο της έρευνας και στην επεξεργασία και ανάλυση των αποτελεσμάτων.

5. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

5.1 ΓΕΝΙΚΑ

Όπως προέκυψε τόσο από τα στοιχεία που συγκεντρώθηκαν κατά την ά φάση εκπόνησης της επιτόπιας έρευνας, αλλά και από τις συνεντεύξεις με τους φορείς και τους επιχειρηματίες (β φάση), ο αγροτουρισμός σταδιακά καθιερώθηκε με αφορμή την έναρξη υλοποίησης των Προγραμμάτων της Κοινοτικής Πρωτοβουλίας LEADER, στην ορεινή Χαλκιδική. Ταυτόχρονα, ο πρωτογενής τομέας, και σε κάποιο βαθμό και ο δευτερογενής, μέσα από τις ενισχύσεις άλλων συγχρηματοδοτούμενων προγραμμάτων του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, συμπληρώνουν το παρεχόμενο αγροτουριστικό προϊόν με τοπικά προϊόντα. Για παράδειγμα το μέλι, η πράσινη ελιά Χαλκιδικής, το ελαιόλαδο, το κρασί, κλπ είναι ορισμένα προϊόντα, τα οποία τροφοδοτούν τον τουρισμό τόσο στις Νότιες παραθαλάσσιες περιοχές του νομού, όσο και τις Βόρειες ορεινές περιοχές. Προϊόντα όπως, τα Χριστουγεννιάτικα Δένδρα του Ταξιάρχη, τα παραδοσιακά σουβλάκια του Αγίου Προδρόμου και περιοχές όπως, η χαρακτηρισμένη σαν ιστορικός τόπος Αρναία Χαλκιδικής, έγιναν γνωστά στη Βόρεια Ελλάδα, αλλά και Πανελλαδικά, σε μεγάλο βαθμό, μέσα από την υλοποίηση αυτών των Προγραμμάτων. Όπως χαρακτηριστικά καταγράφηκε στις συνεντεύξεις:

“η αλλαγή στο αναπτυξιακό μοντέλο της ορεινής Χαλκιδικής έγινε με τη μετατόπιση, από το μοντέλο υπερίσχυσης του πρωτογενή και δευτερογενή τομέα στην τοπική οικονομική δραστηριότητα, σε αυτό του τριτογενή, με σημαντική παρουσία όμως και των δύο άλλων τομέων παραγωγής” [στέλεχος της ένωσης ξενοδοχείων Χαλκιδικής]

Αυτές οι σημαντικές αλλαγές στο τοπικό παραγωγικό σύστημα, επέφεραν, όπως είναι φυσικό, αντίστοιχες αλλαγές, στην τοπική απασχόληση και την διάρθρωση του τοπικού κοινωνικού ιστού.

“Πραγματοποιήθηκε έτσι, μία σχετικά γρήγορη αύξηση του τοπικού εισοδήματος και ταυτόχρονη μεταστροφή της τοπικής απασχόλησης, από τους άλλους τομείς, προς τον τριτογενή τομέα της τοπικής οικονομίας, με αιχμή τις εναλλακτικές μορφές τουρισμού” [στέλεχος ANETXA AE].

Από τις συνεντεύξεις με τους επιχειρηματίες καταγράφηκε ότι από το 2008, με την εμφάνιση της οικονομικής κρίσης, ασκείται τεράστια πίεση στο σύνολο του τοπικού

παραγωγικού συστήματος και στην τοπική απασχόληση. Οι διέξοδοι του τοπικού συστήματος, στο βαθμό που μπορούν να υπάρχουν και υπάρχουν, εντοπίζονται σε δυναμικά προϊόντα του πρωτογενή τομέα, στη μεταποίηση (αν και μικρότερη του αναμενόμενου) αγροτικών - κτηνοτροφικών προϊόντων, και τον αγροτουρισμό. Οι συγκεκριμένοι παράγοντες λειτουργούν σαν αντίβαρο στην ύφεση, την ανεργία και τη μείωση των εισοδημάτων.

Η ανάλυση των συνεντεύξεων και τα βασικά ευρήματα παρουσιάζονται στη συνέχεια, ακολουθώντας τη δομή του ερωτηματολογίου, αφού πρώτα γίνει αναλυτική περιγραφή των επενδύσεων αγροτουρισμού που πραγματοποιήθηκαν στην περιοχή από την αρχή εφαρμογής του προγράμματος LEADER I μέχρι σήμερα.

5.2 ‘Α ΜΕΡΟΣ: ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΕΡΕΥΝΑΣ

Βασική ώθηση στην ανάπτυξη του αγροτουρισμού στην περιοχή έρευνας έδωσαν η Κοινοτική Πρωτοβουλία LEADER, αλλά και προγράμματα που στήριζαν γεωργούς, όπως το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα 2000-2006 «Αγροτική Ανάπτυξη και Ανασυγκρότηση της Υπαίθρου. Κατά την πρώτη “γενιά” προγραμμάτων LEADER δηλαδή LEADER I, II & LEADER⁺ δημιουργήθηκαν οι βάσεις για την ανάπτυξη του αγροτουρισμού στην περιοχή της Βόρεια Χαλκιδικής.

“Μια ανάπτυξη, η οποία όπως φαίνεται και από την γενική στρατηγική και τους στόχους του επιχειρησιακού σχεδίου ήταν πολυτομεακή και προσαρμοσμένη στα χαρακτηριστικά της περιοχής (ολοκληρωμένος χαρακτήρας παρέμβασης), στοχεύοντας στην αειφορία των δράσεων σε ότι αφορά στη χρήση των φυσικών και ανθρωπογενών πόρων” [στέλεχος cluster]

Η ανάπτυξη του αγροτουρισμού στηρίχθηκε σε δυο χωρικά στοιχεία πολύ σημαντικά: αρχικά στην ύπαρξη του ορεινού όγκου του Χολομώντα και στην εκμετάλλευση του χωρικού πλεονεκτήματος που συνεπάγεται η γειτνίαση με δυο μεγάλες αγορές: τη νότια τουριστική Χαλκιδική και του Πολεοδομικό Συγκρότημα της Θεσσαλονίκης.

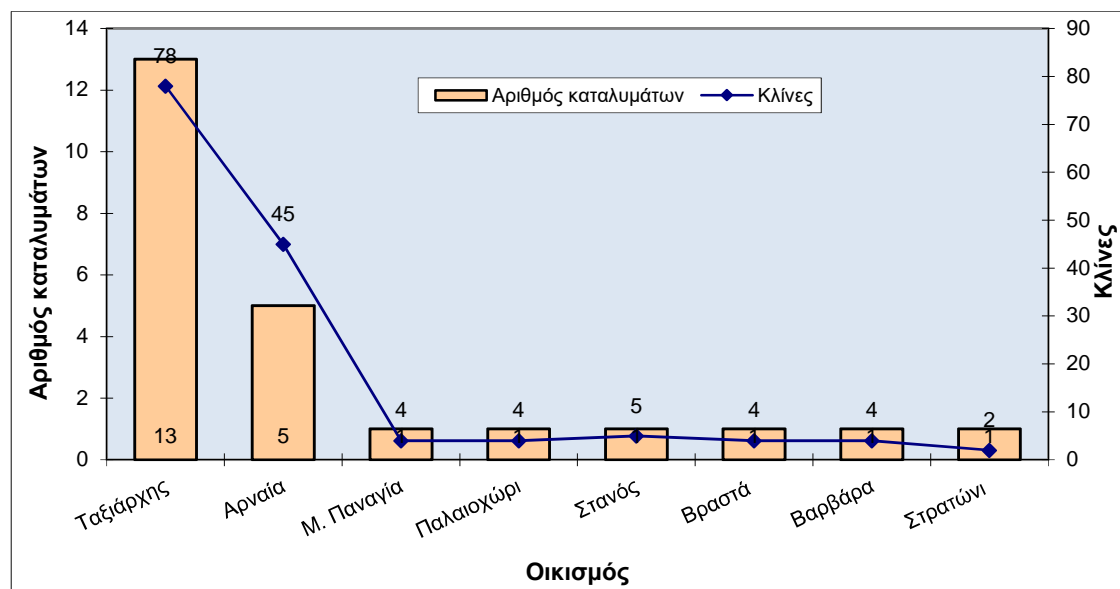
5.2.1 Η ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ ΚΠ LEADER I & LEADER II

Κατά την LEADER I υλοποιήθηκαν 25 επενδυτικά σχέδια που αφορούσαν δημιουργία υποδομών διανυκτέρευσης ωστόσο ήταν μια πολύ αρχική φάση ανάπτυξης και αυτό

αντανακλάται στην δυναμικότητα των καταλυμάτων που δημιουργήθηκαν, καθώς κατά μέσο όρο είχαν 2,84 δωμάτια και μέσο όρο κλινών τις 6.

Η μορφή των καταλυμάτων ήταν κυρίως επιπλωμένα δωμάτια, γεγονός που καταδεικνύει την διστακτικότητα της τοπικής κοινωνίας προς αυτή τη μορφή τουρισμού. Εξάλλου 14 στους 25 επενδυτές ήταν γεωργοί (βλέπε Πίνακα 1 στο Παράρτημα IV), οι οποίοι είχαν τον αγροτουρισμό ως συμπληρωματικό εισόδημα. Η χωρική κατανομή των υποδομών φιλοξενίας αγροτουρισμού ανέδειξε το χωριό του Ταξιάρχη και την Αρναία ως τα κυριότερα κέντρα ανάπτυξης. Ακολούθησαν άλλα ορεινά χωριά όπως η Μ. Παναγία, το Παλαιοχώρι κ.α (βλέπε Σχήμα 5.1).

Σχήμα 5.1: Κατανομή καταλυμάτων και κλινών **LEADER I** ανά οικισμό

πηγή: ίδια επεξεργασία

Οι επενδύσεις αγροτουρισμού συμπληρώθηκαν στην περιοχή με τη δημιουργία 9 χώρων εστίασης-αναψυχής που ήταν στην ουσία δημόσιες επενδύσεις των ΟΤΑ (ανοιχτά πάρκα-χώροι θέας και αναψυχής), έργα ανάδειξης δυο οικισμών και άλλα δημόσια έργα υποδομής. Υπήρξαν και έργα με πολιτισμική διάσταση, όπως αναπλάσεις παλιών σχολείων, αποκατάσταση Βυζαντινού Πύργου, αποκατάσταση ενός Αρχοντικού στην Αρναία κ.α. Ενώ άλλα έργα σχετικά με τον αγροτουρισμό ήταν η εκπόνηση μελετών, η κατάρτιση του τοπικού πληθυσμού και η ενίσχυση της υφαντικής παράδοσης στην Αρναία (βλέπε πίνακα 2 στο Παράρτημα IV). Σήμερα

ελάχιστες από τις αγροτουριστικές μονάδες που δημιουργήθηκαν από την LEADER I λειτουργούν, όπως διαπιστώθηκε από την επιτόπια έρευνα.

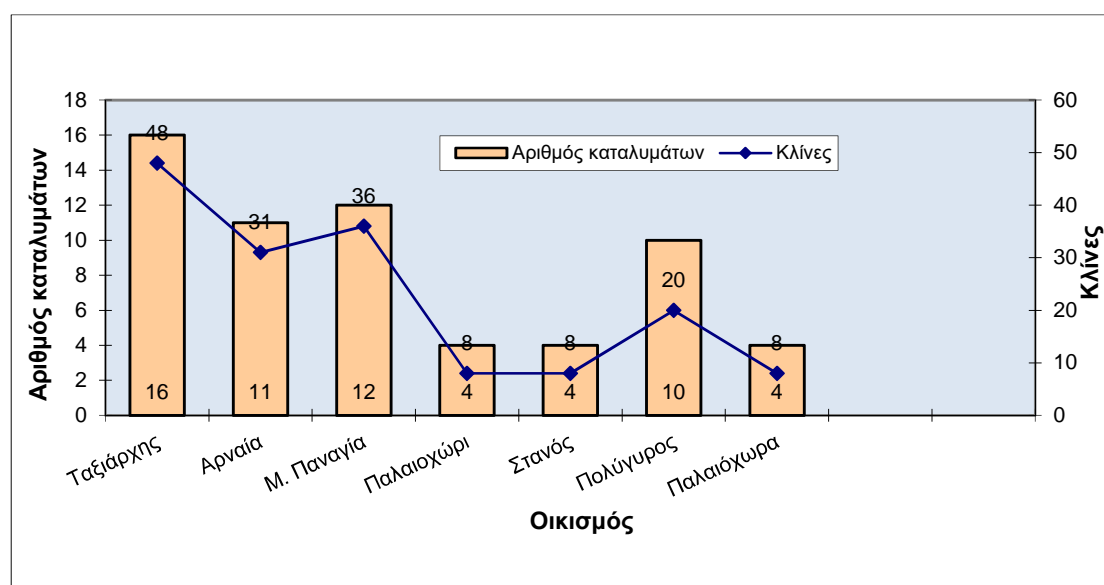
Στην δεύτερη περίοδο εφαρμογής της ΚΠ (LEADER II) η ANETXA υλοποίησε περισσότερες και πιο στοχευμένες δράσεις ανάπτυξης του αγροτουρισμού. Μια από τις ενέργειες ήταν η κατάρτιση δεκαπέντε (15) δικαιούχων αγροτουριστικών καταλυμάτων των LEADER I και II ή αγροτών ή ανέργων, αποφοίτων γυμνάσιου, ώστε να εξειδικευτούν σε κρίσιμης σημασίας υπηρεσίες των αγροτουριστικών μονάδων για την ανάπτυξη - παροχή τουριστικού προϊόντος υψηλής αξίας στα πλαίσια των εναλλακτικών μορφών τουρισμού, στην περιοχή εφαρμογής της LEADER II. Παράλληλα, μια άλλη δράση κατάρτισης αφορούσε θέματα παραδοσιακών τεχνών και χειροτεχνίας. Με τον τρόπο αυτό, οι δικαιούχοι του προγράμματος, οι οποίοι παρήγαγαν παραδοσιακά προϊόντα χειροτεχνίας, αλλά και άνεργοι νέοι, που ενδιαφέρονταν να ασχοληθούν με το αντικείμενο, θα μπορούσαν να αποκτήσουν τις απαιτούμενες γνώσεις, ώστε να συνδέσουν την παραγωγή τους με την παράδοση της περιοχής και με τα σύγχρονα μέσα και τις τεχνικές της χειροτεχνίας. Τέλος, μια ακόμη δράση κατάρτισης αφορούσε το φυσικό περιβάλλον και την προστασία του, ώστε να τους δινόταν η δυνατότητα να συμβάλλουν με τις γνώσεις και την ευαισθητοποίησή τους στο τεράστιο ζήτημα της περιβαλλοντικής προστασίας και της αειφορικής ανάπτυξης.

Το βασικό μέτρο στήριξης του Αγροτουρισμού στην LEADER II ήταν το Μέτρο 3, στο οποίο εντάχθηκαν συνολικά 37 έργα. Οι δικαιούχοι των έργων του Μέρους ήταν δέκα επτά (17) ιδιώτες, ενώ σε αυτήν την περίοδο ενεργοποιήθηκαν περισσότεροι Δήμοι για δημόσια έργα, έξι (6) Ο.Τ.Α. (20 έργα Ο.Τ.Α.). Οι παραπάνω υλοποίησαν παρεμβάσεις που αφορούσαν την δημιουργία – εκσυγχρονισμό καταλυμάτων και λοιπών αγροτουριστικών υποδομών απαραίτητων για την ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού, (αγροτουρισμός, ιππικός, πολιτιστικός, περιπατητικός, φυσιολατρικός και οικολογικός τουρισμός), καθώς και τη δημιουργία ιστορικού και λαογραφικού μουσείου, διαμορφώσεις φυσικών τοπίων, κ.λ.π..

Σε αυτή την περίοδο υπήρχαν 18 καταλύματα, τα οποία είχαν τη μορφή ξενώνων, και αυτόνομων τουριστικών κατοικιών, σε αντίθεση με τα επιπλωμένα δωμάτια της προηγούμενης περιόδου. 10 στους 18 ήταν γεωργοί, ενώ υπήρξαν και 2 καταλύματα που διαχειρίστηκαν ΟΤΑ. 9 στους 16 επενδυτές ήταν άντρες και 10 στους 16 ήταν κάτω των 40 ετών (βλέπε πίνακα Παράρτημα). Ο αριθμός των καταλυμάτων, τα οποία

κτίστηκαν ή αναπαλαιώθηκαν σύμφωνα με την τοπική αρχιτεκτονική, ήταν περισσότερα και πιο κοντά στην τοπική αρχιτεκτονική και φυσιογνωμία της περιοχής αυτή την περίοδο (βλέπε φωτογραφίες στο παράρτημα). Ενώ όσον αφορά στην χωρική κατανομή ο Ταξιάρχης και η Αρναία συνεχίζουν να πρωτοπορούν, ενώ εμφανίζεται δυναμικά και η Μ. Παναγία και ο Πολύγυρος, ο τελευταίος ειδικά με επενδύσεις μέσα στον παραδοσιακό –ιστορικό ιστό.

Σχήμα 5.2: Κατανομή καταλυμάτων και κλινών **LEADER II** ανά οικισμό

πηγή: ίδια επεξεργασία

Άλλα μέτρα της ΚΠ LEADER τα οποία έδρασαν συμπληρωματικά με τον αγροτουρισμό ήταν:

- το Μέτρο 4: Μικρές επιχειρήσεις, βιοτεχνίες – υπηρεσίες παρεχόμενες σε μικρή κλίμακα. Το μέτρο περιλαμβάνει δέκα εννέα (19) έργα ιδιωτών, τα οποία κατανέμονται σε έξι (6) δράσεις και τα έργα που υλοποιήθηκαν αφορούν στην δημιουργία ή τον εκσυγχρονισμό μονάδων για υφαντά, κεντήματα, αγγειοπλαστική, αγιογραφία, μεταξοτυπία, κηροποιεία και αργυροχρυσοχοοία. Επίσης δημιουργήθηκε βιοτεχνία παραγωγής και επεξεργασίας σχιστόλιθων, καθώς και πρατήριο πώλησης παραδοσιακών μεταποιητικών προϊόντων και
- το Μέτρο 5: Αξιοποίηση επιτόπου και εμπορία της γεωργικής και δασοκομικής παραγωγής. Το μέτρο περιλαμβάνει δέκα (10) έργα, τα οποία κατανέμονται σε πέντε (5) δράσεις. Οι δικαιούχοι του Μέρους, οι οποίοι ήταν εννιά (9) ιδιώτες /

συνεταιρισμοί και ένας (1) ΟΤΑ υλοποίησαν έργα για την παραγωγή παραδοσιακού λουκάνικου, γλυκών, ζυμαρικών, την τυποποίηση και επεξεργασία μελιού, την τυποποίηση Χριστουγεννιάτικων δένδρων, την δημιουργία παραδοσιακού φούρνου και αρτοσκευασμάτων, τη συλλογή και τυποποίηση αρωματικών φυτών Χολομώντα, και τη δημιουργία βιολογικού ελαιώνα. Επίσης δημιουργήθηκε εκθετήριο πώλησης γλυκών / ζυμαρικών, καθώς και δίκτυο προώθησης βιολογικού λαδιού και ελιάς.

- Μέτρο 6: Διατήρηση και βελτίωση του περιβάλλοντος και του περιβάλλοντος χώρου. Το μέτρο περιλαμβάνει δέκα οκτώ (18) έργα, τα οποία υλοποιήθηκαν από έξι (6) ΟΤΑ και δύο (2) Ιερούς Ναούς, τα οποία κατανέμονται σε πέντε (5) δράσεις. Τα έργα αφορούν την αξιοποίηση / ανάπλαση / ανάδειξη ιστορικών και παραδοσιακών οικιστικών στοιχείων (κτιρίων, παραδοσιακών μύλων, πύργων, κ.λ.π.), καθώς και την αποκατάσταση μοναστηριών και εκκλησιών.

Σύμφωνα με την έκθεση αποτελεσμάτων (βλέπε και φωτογραφικό υλικό Παράρτημα IV) που εκπόνησε η ANETXA για το LEADER II, η ανάπτυξη του αγροτουρισμού και η ανάπτυξη της περιοχής μπορούν να αποδοθούν ποσοτικά ως εξής:

- ✓ Αυξήθηκαν οι διανυκτερεύσεις των επισκεπτών κατά 51,4 % ανά έτος.
- ✓ Δημιουργήθηκαν 30 νέες μόνιμες θέσεις εργασίας στον τομέα παροχής εναλλακτικών μορφών τουρισμού.
- ✓ Ενισχύθηκαν 7 μικρές επιχειρήσεις παραδοσιακών προϊόντων και δημιουργήθηκαν 12 νέες.
- ✓ Ενισχύθηκαν 5 επιχειρήσεις επεξεργασίας αγροτικών προϊόντων και δημιουργήθηκαν 2 νέες.
- ✓ Δημιουργήθηκαν 43 νέες μόνιμες θέσεις εργασίας από τις μεταποιητικές επιχειρήσεις που εντάχθηκαν στα Μέτρα 3 και 4 του προγράμματος.
- ✓ Διατηρήθηκαν 903 θέσεις εργασίας απ' όλες τις δράσεις του προγράμματος.

Τα αποτελέσματα περιγράφονται στη συνέχεια ιεραρχημένα ως προς τη σπουδαιότητά τους:

1. Λειτουργία αξιόπιστων δομών πληροφόρησης – εμφύχωσης
2. Άμβλυνση της στενότητας επενδυτικών πόρων
3. Παράκαμψη δυσλειτουργιών χρηματοπιστωτικού συστήματος
4. Άμβλυνση φαινομένων κοινωνικού αποκλεισμού στις ορεινές – μειονεκτικές περιοχές του Νομού

5. Συμβολή στην αναβάθμιση του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος
6. Υποκίνηση συλλογικών δράσεων
7. Συμβολή στην ανάδειξη νέων αγορών για τις τοπικές επιχειρήσεις
8. Βελτίωση της χαμηλής παραγωγικότητας του πρωτογενούς τομέα
9. Μείωση των γραφειοκρατικών δυσπραγιών, στη διαχείριση του προγράμματος
10. Συμβολή στη βελτίωση του επαγγελματικού επιπέδου των κατοίκων
11. Υποστήριξη της αναγκαιότητας εκσυγχρονισμού των τοπικών παραγωγικών επιχειρήσεων

Όσον αφορά στους μετρήσιμους ποιοτικούς και ποσοτικούς δείκτες δεν παρατηρούνται στατιστικά αξιολογήσιμες αποκλίσεις από τις τιμές στόχου. Η συνολική εικόνα καταδεικνύει την επιτυχή υλοποίηση του Μέτρου του αγροτουρισμού. Ειδικότερα:

- ✓ δημιουργία των προβλεπόμενων νέων καταλυμάτων, με τη δυναμικότητα (δωμάτια, κλίνες) που προδιαγράφηκε
- ✓ αύξηση του αριθμού των διανυκτερεύσεων / έτος σε ποσοστό που αγγίζει το 300%, όπως είχε προδιαγραφεί
- ✓ επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου, κατά ένα περίπου μήνα (η αύξηση αναφέρεται κυρίως στη χειμερινή περίοδο)
- ✓ η χρήση τοπικών προϊόντων στους χώρους εστίασης εκτιμάται κατά 10% αυξημένη, ιδιαίτερα στα καταλύματα της περιοχής Αρναίας
- ✓ η συμμετοχή των καταλυμάτων θέας, παρατήρησης κλπ, στο συνολικό αριθμό, είναι πλέον μεγαλύτερη. Περισσότερα από τα μισά υφιστάμενα καταλύματα ανήκουν σε αυτήν την κατηγορία
- ✓ δημιουργία νέων/ ανάπλαση υφιστάμενων χώρων φυσικού κάλους, αλλά και τουριστικών διαδρομών (+10 και + 17 αντίστοιχα)
- ✓ αξιοποίηση της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς και αποκατάσταση κτιρίων για τουριστική χρήση, στο βαθμό που προβλεπόταν
- ✓ προσέλκυση μεγαλύτερου αριθμού σχολικών εκδρομών (θεματικός τουρισμός), αύξηση σε ποσοστό περίπου 30%
- ✓ διατήρηση του αριθμού των μόνιμων και εποχικών απασχολούμενων / αυτοαπασχολούμενων στον τουρισμό (500 θέσεις και 300 αντίστοιχα), αλλά και δημιουργία 25 μόνιμων και 20 εποχικών θέσεων εργασίας

- ✓ δημιουργία νέων θέσεων απασχόλησης / αυτοαπασχόλησης στον τουρισμό (+5%)

5.2.2 Η ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ ΚΠ LEADER+ (2000-2006)

Η περιοχή παρέμβασης του Τοπικού Προγράμματος LEADER+ καταλάμβανε τις κατ' εξοχήν ορεινές περιοχές του Νομού Χαλκιδικής (που συμμετείχαν στα δυο προηγούμενα LEADER), καθώς και επιλεγμένες μειονεκτικές περιοχές σε επίπεδο εφαπτόμενων Δημοτικών Διαμερισμάτων με τις ορεινές (βλέπε Χάρτη 5.1). Ωστόσο η δική μας ανάλυση θα συνεχίσει να έχει ως αναφορά τα αρχικά χωριά ανάπτυξης του αγροτουρισμού που χωροθετούνται στα βόρεια-ορεινά της περιοχής.

Χάρτης 5.1: περιοχή εφαρμογής LEADER+

πηγή: ANETXA, 2018

Σε αυτή την περίοδο εφαρμογής η Στρατηγική του Τοπικού Επιχειρησιακού Προγράμματος διαρθρώθηκε γύρω από έναν Στρατηγικό στόχο - σκοπό, δύο (2) Γενικούς - Αναπτυξιακούς στόχους, εννέα (9) Ειδικούς και τέσσερις (4) Τακτικούς στόχους. Οριζόντια στα παραπάνω εφαρμόστηκε το Θέμα Συσπείρωσης του

προγράμματος της περιοχής παρέμβασης και του τοπικού-ενδογενούς δυναμικού. Το Θέμα Συσπείρωσης περιελάμβανε το σύνολο των αναπτυξιακών προτεραιοτήτων του προγράμματος και της περιοχής, γύρω από το οποίο διαρθρώθηκε η αναπτυξιακή στρατηγική και εξειδικεύτηκαν οι στόχοι του Τοπικού Επιχειρησιακού Προγράμματος, και ήταν:

«Η αξιοποίηση των τοπικών πόρων, προϊόντων και υπηρεσιών με όρους ποιότητας και η ενδυνάμωση διακλαδικών, διατομεακών και διατοπικών συνεργασιών με σκοπό τη διευκόλυνση της πρόσβασης στις αγορές» [σύμφωνα με την Δ/ντρια της ANETXA ΑΕ].

Αντικειμενικός σκοπός και στόχος του τοπικού προγράμματος ήταν η αντιμετώπιση της αναπτυξιακής υστέρησης της περιοχής εφαρμογής, η ενίσχυση των ρυθμών αειφορικής αναπτυξιακής διαδικασίας σ' αυτήν και η εξισορρόπηση του επιπέδου ανάπτυξης της με το υπόλοιπο τμήμα του νόμου Χαλκιδικής (περιοχές μαζικού τουρισμού).

Το πρόγραμμα διαρθρώνονταν στη βάση δύο γενικών αναπτυξιακών στόχων που ήταν οι εξής:

- ✓ Πρώτος Αναπτυξιακός στόχος: «Επίτευξη της χωρικής ανταγωνιστικότητας μέσα από την πρότυπη αξιοποίηση του τοπικού κεφαλαίου και την αύξηση της προστιθέμενης αξίας της τοπικής παραγωγής», και
- ✓ Δεύτερος αναπτυξιακός στόχος: «Βελτίωση της επισκεψιμότητας της περιοχής μέσα από την αξιοποίηση των αναπτυξιακών συγκριτικών πλεονεκτημάτων της και τη δημιουργία δεσμών και διασυνδέσεων».

Οι Γενικοί Αναπτυξιακοί στόχοι συνδέονταν επίσης στενά με τα ειδικά χαρακτηριστικά της περιοχής και τις ανάγκες της, αντιμετωπίζοντας το πρόβλημα της **ολοκληρωμένης αειφόρου ανάπτυξης** της περιοχής σε σχέση με την θέση της στο νομό. Ειδικότερα εξασφάλισαν:

- τη διαφοροποίηση του τοπικού παραγωγικού συστήματος
- τη βελτίωση της ποιότητας των προϊόντων - υπηρεσιών και παραγωγικών διαδικασιών
- την απόκτηση τοπικής ταυτότητας στα παραγόμενα προϊόντα και στην ίδια την περιοχή εφαρμογής του τοπικού προγράμματος
- την ανάπτυξη νέων και τη βελτίωση υφιστάμενων δικτύων εξυπηρέτησης των αγορών προϊόντων και υπηρεσιών

- την ανάπτυξη δικτύων διατοπικής, διαπεριφερειακής συνεργασίας και ανταλλαγής τεχνογνωσίας και εμπειριών.

Η Αναπτυξιακή Στρατηγική του Τοπικού Επιχειρησιακού Προγράμματος περιελάμβανε επί πλέον εννέα Ειδικούς και τέσσερις Τακτικούς στόχους και επεδίωκε:

- Τη συστηματική εκμετάλλευση της γειννίας της περιοχής παρέμβασης με δύο μεγάλες αγορές κατανάλωσης προϊόντων και υπηρεσιών (Νότια Χαλκιδική, Πολεοδομικό Συγκρότημα Θεσσαλονίκης),
- Την αξιοποίηση των στοιχείων του ανθρωπογενούς περιβάλλοντος της περιοχής παρέμβασης, τα οποία διαγράφουν μεταξύ άλλων τη μακρόχρονη και μακραίωνη ιστορική διαδρομή της και αναδεικνύουν την κοιτίδα του σύγχρονου Ευρωπαϊκού πολιτισμού και της Ορθοδοξίας στην περιοχή του προγράμματος, που αποτελεί γενέτειρα του Αριστοτέλη και μοναδική πύλη εισόδου προς το Άγιο Όρος, και
- Την ανάδειξη του ορεινού όγκου του Χολομώντα, ο οποίος καταλαμβάνει ένα μεγάλο μέρος της περιοχής του Τοπικού Προγράμματος, και του υπέροχου φυσικού του τοπίου το οποίο συνθέτουν η υψηλή δασοκάλυψη, ο πλούτος της χλωρίδας και πανίδας και η οπτική σε ορισμένα σημεία επαφή με την θάλασσα και τις χερσονήσους του Νομού Χαλκιδικής.

Μέσα από τις Δράσεις του προγράμματος υλοποιήθηκαν μία πληθώρα έργων ιδιωτικού και δημοσίου χαρακτήρα. Πιο συγκεκριμένα, μέσα από τον Άξονα 1 του προγράμματος με τίτλο «Ολοκληρωμένες Πιλοτικού Χαρακτήρα Στρατηγικές Αγροτικής Ανάπτυξης» υλοποιήθηκαν έργα (βλέπε Πίνακα 3 Παράρτημα IV), τα οποία ανά Δράση συνοψίζονται στα παρακάτω: **Δράση 1.2.1 «Παρεμβάσεις Αγροτικού Τουρισμού Ολοκληρωμένης Προσέγγισης».**

Στην Κατηγορία Πράξης²³ 1.2.1.3, με τίτλο «Ανάπτυξη αγροτουρισμού (επισκέψιμα αγροκτήματα με πρόβλεψη υποδομής διανυκτέρευσης)», δημιουργήθηκαν 5 επισκέψιμα αγροκτήματα στην ευρύτερη Περιοχή του ορεινού όγκου του Χολομώντα δίνοντας τη δυνατότητα στους επισκέπτες να φιλοξενοούνται σε αγροτικό περιβάλλον, να συμμετέχουν στις δραστηριότητες του αγροκτήματος και να καταναλώνουν τα βιολογικά προϊόντα τους. Συγκεκριμένα ήταν τα ακόλουθα, εκ των οποίων το ένα (στη

²³ τεχνική ορολογία του προγράμματος για την διαχειριστική παρακολούθηση, στην ουσία ως «πράξεις» εννοούνται οι επενδύσεις

Μαραθούσα) είναι εκτός περιοχής μελέτης (βρίσκεται στα πεδινά του δήμου Ζερβοχωρίων):

ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΑΓΡΟΚΤΗΜΑΤΟΣ ΣΤΗ ΘΕΣΗ ΛΑΛΙΑΒΙΤΙ ΤΟΥ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΟΣ ΝΕΟΧΩΡΙΟΥ ΔΗΜΟΥ ΑΡΝΑΙΑΣ ΝΟΜΟΥ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ. Ο επισκέπτης μπορεί να παρατηρήσει παραδοσιακές τεχνικές τόσο στην καλλιέργεια όλων των ειδών του αγροκτήματος, όσο και στη συντήρηση – αποθήκευση των προϊόντων, να έρθει σε επαφή με τα ζώα, να δει πώς εκτρέφονται, να απολαύσει προϊόντα παραγωγής του αγροκτήματος ή από τοπικά αγροκτήματα στους χώρους σίτισης του ξενώνα και να παρατηρήσει τα στάδια καλλιέργειας ορισμένων φυτών. Για την κάλυψη των αναγκών σίτισης και ύπνου των επισκεπτών, δημιουργήθηκε ένα ξενοδοχείο δώδεκα δωματίων 3 αστέρων, ενώ σε μία έκταση δύο στρεμμάτων εντός του αγροκτήματος καλλιεργούνται όλα τα κηπευτικά προϊόντα της περιοχής. Για την ολοκλήρωση της διαδικασίας καλλιέργειας - διάθεσης των προϊόντων δημιουργήθηκε ένας χώρος συσκευαστηρίου για τον πρωτογενή έλεγχο και διαλογή – συσκευασία των προϊόντων. Επίσης, δημιουργήθηκε εγκατάσταση σταυλισμού, όπου φιλοξενούνται τα διάφορα ζώα του αγροκτήματος.

ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΕΠΙΣΚΕΨΙΜΟΥ ΑΓΡΟΚΤΗΜΑΤΟΣ ΣΤΗ Μ.ΠΑΝΑΓΙΑ στην τοποθεσία «Άγιος Πρόδρομος» και αφορούσε στη δημιουργία ενός επισκέψιμου αγροκτήματος με δυνατότητα διανυκτέρευσης για τον επισκέπτη. Για την κάλυψη των αναγκών διαμονής και εστίασης δημιουργήθηκαν 4 μονόχωρες τουριστικές επιπλωμένες κατοικίες, δυναμικότητας 12 κλινών, καθώς και ταβέρνα, η οποία λειτουργεί σε ανεξάρτητο κτίριο. Επίσης, η επένδυση περιλάμβανε εγκαταστάσεις και υποδομές παραγωγής αγροτικών προϊόντων για την κάλυψη των διατροφικών αναγκών και σταυλικές εγκαταστάσεις για τη φύλαξη των ζώων του αγροκτήματος.

ΕΠΙΣΚΕΨΙΜΟ ΑΓΡΟΚΤΗΜΑ ΣΤΑ ΒΡΑΣΤΑΜΑ. Σε παραγωγική έκταση δύο όμορων κτημάτων, στο Δ.Δ. Βραστάμων του Δήμου Πολυγύρου, εκτός σχεδίου πόλεως και σε απόσταση ενός χιλιομέτρου από τον οικισμό, δημιουργήθηκε επισκέψιμο αγρόκτημα με εγκαταστάσεις διαμονής, το οποίο φιλοξενεί τις παρακάτω δραστηριότητες: Αναψυχή, Ενασχόληση με εργασίες του αγροκτήματος και Πεζοπορία. Για την πραγματοποίηση των παραπάνω δραστηριοτήτων δημιουργήθηκε διώροφη έπαυλη πέντε (5) δωματίων, καθώς και σταυλικές εγκαταστάσεις για πρόβατα, ζαρκάδια κλπ. Επίσης, έγινε διαμόρφωση του περιβάλλοντος χώρου ώστε να αποτελεί ένα ενιαίο σύνολο με την περιοχή, αλλά και διαμόρφωση χώρου για βόσκηση

των ζώων. Οι επισκέπτες έχουν την δυνατότητα να συμμετέχουν στις καθημερινές δουλειές του αγροκτήματος (όργωμα, φύτεμα, κλάδεμα, άρμεγμα, ζύμωμα ψωμιού κλπ), να παρακολουθούν και να βοηθούν στις καλλιεργητικές εργασίες, οι οποίες γίνονται σύμφωνα με τις αρχές και τους κανόνες της βιολογικής γεωργίας.

ΠΡΟΤΥΠΟ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟ ΕΠΙΣΚΕΨΙΜΟ ΑΓΡΟΚΤΗΜΑ. Το επενδυτικό σχέδιο αφορούσε στη δημιουργία ενός αγροκτήματος με δυνατότητα φιλοξενίας σε δύο τουριστικές επιπλωμένες κατοικίες (σύνολο δυναμικότητας 10 κλινών), στο Δ/Δ Μαραθούσας του Δήμου Ζερβοχωρίων, όπου ο επισκέπτης έχει τη δυνατότητα να ξεναγηθεί και να γνωρίσει τα στοιχεία της αγροτικής τοπικής παράδοσης, να έρθει σε επαφή με το περιβάλλον, να απασχοληθεί σε γεωργικές δραστηριότητες, να φιλοξενηθεί στις τουριστικές κατοικίες και να γευτεί τοπικά προϊόντα και εδέσματα. Στην έκταση του αγροκτήματος υπάρχει αποθήκη, μεταλλικά θερμοκήπια με παραγωγή φυτικών προϊόντων και αμπελώνες. Για την πραγματοποίηση της επένδυσης, διαμορφώθηκε ο περιβάλλοντας χώρος, δημιουργήθηκαν νέες κτιριακές εγκαταστάσεις και αγοράστηκε ο απαιτούμενος εξοπλισμός.

ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΕΠΙΣΚΕΨΙΜΟΥ ΑΓΡΟΚΤΗΜΑΤΟΣ ΣΤΟΝ ΤΑΞΙΑΡΧΗ. Στο Δ.Δ. Ταξιάρχη του Δήμου Πολυγύρου δημιουργήθηκε επισκέψιμο αγρόκτημα με εγκαταστάσεις διαμονής και εστίασης, το οποίο φιλοξενεί δραστηριότητες αναψυχής, παραγωγής ελάτων, καλλιέργειας οπωροκηπευτικών, περιβαλλοντικής αγωγής, πεζοπορίας. Το αγρόκτημα περιλαμβάνει πέντε τουριστικές επιπλωμένες κατοικίες που περιλαμβάνουν πέντε δωμάτια και δεκαπέντε κλίνες, κέντρο εστίασης και σταυλικές εγκαταστάσεις για αιγοπρόβατα.

Άλλες δράσεις που λειτούργησαν συμπληρωματικά στην ανάπτυξη του αγροτουριστικού προϊόντος της περιοχής ήταν η Κατηγορία Πράξης 1.2.1.7 με τίτλο *«Βελτιώσεις επιχειρήσεων αγροτικού τουρισμού για προσαρμογή στις ανάγκες πιστοποίησης ή δικτύωσης (clusters)»*. Η Δράση περιλάμβανε την ενίσχυση των υφιστάμενων μονάδων εστίασης για να βελτιώσουν τον εξοπλισμό τους και την παραδοσιακή οργάνωση και λειτουργία τους, με σκοπό την ένταξη στο δίκτυο CLUSTER, στοχεύοντας να αποτελέσουν πόλους προβολής των τοπικών προϊόντων και της παραδοσιακής κουζίνας της περιοχής. Συνολικά βελτιώθηκαν – εκσυγχρονίστηκαν 6 μονάδες - κέντρα εστίασης χωροθετημένα στις παρακάτω περιοχές:

1. ένα στη Στρατονίκη (γυναίκα)

2. ένα στη θέση Απολυμένη Πέτρα της Τοπικής Κοινότητας Ταξιάρχη (άνδρας)
3. ένα στον Πολύγυρο (άνδρας)
4. ένα στο Παλαιοχώρι (άνδρας)
5. ένα στην Παλαιόχωρα (άνδρας) και
6. ένα στον Άγιο Πρόδρομο (γυναίκα)

Ενώ στην Κατηγορία Πράξης 1.2.2.3 με τίτλο **«Επιχειρήσεις μεταποίησης τυποποίησης προϊόντων φυτικής παραγωγής»** υλοποιήθηκαν 7 έργα εκ των οποίων αυτά που σχετίζονται με την περιοχή και τον αγροτουρισμό είναι:

1. Δημιουργία βιοτεχνίας παραγωγής εμβαπτισμένων συσκευασμάτων ροφημάτων στον Ταξιάρχη,
2. Δημιουργία εργαστηρίου παρασκευής νέων παραδοσιακών προϊόντων γλυκού στην Αρναία,
3. Διαμόρφωση περιβάλλοντος χώρου εργαστηρίου παραδοσιακών γλυκών και αγορά μηχανήματος παραγωγής προϊόντων σε ασηπτική συσκευασία στην Βαρβάρα,
4. Κατασκευή οινοποιείου στη Μεγάλη Παναγία,

Στην Κατηγορία Πράξης 1.2.2.5 με τίτλο **«Επιχειρήσεις αξιοποίησης αρωματικών και φαρμακευτικών φυτών σε πρωτότυπες εφαρμογές»** δημιουργήθηκε 1 εργαστήριο παραγωγής αιθέριων ελαίων στον Πολύγυρο.

Στην Κατηγορία Πράξης 1.3.3.2 με τίτλο **«Ενέργειες προώθησης - προβολής (εκτός γεωργικού τομέα)»**, υλοποιήθηκαν 2 έργα που σχετίζονται με τον αγροτουρισμό και συγκεκριμένα:

1. Οδοιπορικό στην ορεινή Χαλκιδική,
2. Πρόγραμμα προβολής εναλλακτικών μορφών τουρισμού στην Ελλάδα και στο εξωτερικό.

Στην Κατηγορία Πράξης 1.4.1.1 με τίτλο **«Αξιοποίηση, ανάδειξη και προστασία περιοχών φυσικού κάλλους, τοπίων και περιοχών Natura 2000»** υλοποιήθηκαν 2 έργα και συγκεκριμένα:

1. Οργάνωση χώρων αναψυχής, ανάδειξη και προστασία φυσικού περιβάλλοντος στη δασική περιοχή «Αγία Παρασκευή» Αρναίας,
2. Ανάδειξη περιβάλλοντος χώρου πλατάνου, αξιόλογου μνημείου της φύσης, στο Γεροπλάτανο,

Στην Κατηγορία Πράξης 1.4.1.4 με τίτλο «*Διαδρομές πρόσβασης, μονοπάτια, γεφύρια*», υλοποιήθηκαν 3 έργα εκ των οποίων τα δυο αφορούσαν στην περιοχή και στην ενίσχυση του αγροτουριστικού προϊόντος, συγκεκριμένα:

1. Δημιουργία περιπατητικών διαδρομών στο Γομάτι,
2. Ανάδειξη και μέτρα παρεμβάσεων της διαδρομής, Άγιος Νικόλαος – Ασβεστοκάμινο – Γιάνοβο – Κερασούδα – Πυροφυλάκειο - Άγαλμα Αριστοτέλη, του πρώην Δήμου Σταγίων - Ακάνθου, και

Στην Κατηγορία Πράξης 1.4.2.3 με τίτλο «*Μουσεία αγροτικής, λαογραφικής και πολιτιστικής κληρονομιάς*», δημιουργήθηκε Εκθετήριο προβολής δασολογικής επιστήμης – χλωρίδας και πανίδας – δασικών εργασιών και φυσικών πόρων της περιοχής Χολομώντα στον Ταξιάρχη,

Στην Κατηγορία Πράξης 1.4.2.4 με τίτλο «*Κέντρα πολιτιστικών και λοιπών δραστηριοτήτων (πολιτιστικά κέντρα, θέατρα, κλπ)*», υλοποιήθηκαν 14 έργα, εκ των οποίων αυτά που μας αφορούν αναφέρονται παρακάτω:

1. Δημιουργία πάρκου πολιτιστικής αγωγής και ευαισθητοποίησης κατοίκων και επισκεπτών στη θέση "Εβραϊκά Λιβάδια" στο Παλαιοχώρι,
2. Δημιουργία ανοικτού θεάτρου στον Πολύγυρο,
3. Δημιουργία συνεδριακού κέντρου μικρής κλίμακας στον Ταξιάρχη,
4. Δημιουργία πολυδύναμου πολιτιστικού κέντρου στην Αρναία,
5. Διαμόρφωση δυο συνεδριακών αιθουσών συγκροτήματος ΑΠΘ στο πανεπιστημιακό δάσος Ταξιάρχη,
6. Κατασκευή αίθουσας πολιτιστικών εκδηλώσεων και συναφών υπηρεσιών στη Μεγάλη Παναγία,
7. Δημιουργία πολυδύναμου πολιτιστικού κέντρου στην Παλαιόχωρα,
8. Δημιουργία κέντρου πολλαπλών πολιτιστικών δραστηριοτήτων στη Μεγάλη Παναγία,
9. Δημιουργία πολιτιστικού πάρκου στη Μεγάλη Παναγία, και

Παράλληλα στο πλαίσιο του Άξονα 2 του προγράμματος LEADER+ με τίτλο «*Στήριξη Συνεργασίας μεταξύ Αγροτικών Περιοχών*» υλοποιήθηκαν έργα στήριξης του αγροτουρισμού μέσα από διατοπικές (με άλλες περιοχές στην Ελλάδα) και διακρατικές (άλλες περιοχές στην Ευρώπη) συνεργασίες. Συγκεκριμένα αυτές ήταν:

- «*AGROTOUR – Δημιουργία κοινού διαδικτυακού τόπου για τον ποιοτικό τουρισμό στις αγροτικές περιοχές*» (διατοπικό). Βασικός σκοπός του αρχικού

σχεδίου ήταν η δημιουργία και πιλοτική λειτουργία μιας κοινής και μόνιμης δομής συνεργασίας, με σκοπό την προβολή του ποιοτικού τουρισμού στις αγροτικές περιοχές.

- **“Δρόμοι του κρασιού της Βόρειας Ελλάδας”** (διατοπικό). Βασική αρχή και αιτία για την δημιουργία του συγκεκριμένου σχεδίου αποτελεί το δεδομένο της λειτουργίας των Δρόμων του Κρασιού της Βορείου Ελλάδος από το 1993, καθώς και της αποκτηθείσας εμπειρίας και γνώσης ότι η τουριστική αγορά πλέον έχει ανάγκη νέων, διαφορετικών και ολοκληρωμένων αγροτουριστικών διαδρομών στον βορειοελλαδικό αλλά και στον ελλαδικό χώρο. Το συγκεκριμένο ΣΔΔΣ είχε σαν στόχο τη δημιουργία ενός βιώσιμου, ποιοτικού και αυτοδύναμου αγροτουριστικού προγράμματος που θα μπορεί να λειτουργεί τοπικά σε επίπεδο περιφέρειας ή νομού, αλλά και συνολικά στην Βόρειο Ελλάδα, έχοντας σαν βασικό κορμό τα επισκέψιμα οινοποιεία των Δρόμων του κρασιού της βορείου Ελλάδος.
- **“Eurovillages+ - Δημιουργία Δικτύου Ευρωπαϊκών Χωριών”** (διακρατικό) Βασικός στόχος του σχεδίου είναι η ανταλλαγή τεχνογνωσίας και πρακτικών μεταξύ των περιοχών που θα μπορούσαν να βοηθήσουν στην από κοινού επίλυση προβλημάτων και στη διαμόρφωση ανάλογων πολιτικών κυρίως στην προώθηση αγροτουριστικών υπηρεσιών και τοπικών προϊόντων, ώστε να καταστούν ελκυστικότερες οι περιοχές αυτές στους επισκέπτες.
- **“Marca Calidad Territorial - Δημιουργία κοινού Ευρωπαϊκού Σήματος Τοπικής Ποιότητας”** (διακρατικό). Στόχος του σχεδίου ήταν η ενίσχυση της εξωστρέφειας του τοπικού κοινωνικοοικονομικού συστήματος της περιοχής εφαρμογής και η συμβολή στην διαδικασία άρσης της απομόνωσής της σε συνεργασία με άλλες Ο.Τ.Δ. που, στο πλαίσιο των τοπικών επιχειρησιακών προγραμμάτων τους, θέτουν κοινούς στόχους και στρατηγικές για την επίτευξη των αναπτυξιακών αποτελεσμάτων.

Διαπιστώνεται εν κατακλείδι ότι η ΚΠ LEADER⁺, τόσο σε επίπεδο ατομικών επενδύσεων (ιδιωτικών και δημόσιων), όσο και σε διακρατικών και διατοπικών συνεργασιών, όπως τονίζεται και στο σχετικό έντυπο υλικό (βλέπε Παράρτημα IV) έδινε προτεραιότητα σε μια «Άλλη» Χαλκιδική με υπεροχή στην ποιότητα».

5.2.3 ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΑΓΡΟΤΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ

Το ίδιο περίπου διάστημα (2003-2009) εφαρμογής της ΚΠ LEADER + στην περιοχή εφαρμόστηκαν και τα Ολοκληρωμένα Προγράμματα Ανάπτυξης Αγροτικού Χώρου (ΟΠΑΑΧ), τα οποία επίσης βασίστηκαν σε ένα συνολικό και ολοκληρωμένο σχεδιασμό με στόχο τη μείωση της απομόνωσης του ορεινού χώρου, τη μείωση των ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων, τη στήριξη της ανάπτυξης στις λιγότερο αναπτυγμένες περιοχές, την ανάδειξη και αξιοποίηση των πλεονεκτημάτων των περιοχών αυτών και τη δημιουργία βιώσιμων συνθηκών για τους τοπικούς πληθυσμούς. Η ANETXA χειρίστηκε επίσης και αυτό το πρόγραμμα με βάση ένα επιχειρησιακό σχέδιο που εκπόνησε για την περιοχή, το οποίο περιελάμβανε και χρηματοδότησε υποδομές για τον αγροτικό τομέα, παρεμβάσεις αναβάθμισης των οικισμών και του φυσικού περιβάλλοντος, δράσεις βελτίωσης της ποιότητας ζωής των κατοίκων και των δεξιοτήτων τους, καθώς και ενισχύσεις σε ιδιώτες (γεωργούς και μη) για επενδύσεις στον αγροτικό τομέα.

Χάρτης 5.2 : περιοχή εφαρμογής ΟΠΑΑΧ

Πηγή: ANEΘ ΑΕ http://www.aneth.gr/_vOld/opaax/perioxes.php

Η χρηματοδότηση ήταν από το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Αγροτική Ανάπτυξη και Ανασυγκρότηση της Υπαίθρου ΕΠΑΑ-ΑΥ 2000-2006» του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων και από το Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα

Κεντρικής Μακεδονίας 2000-2006. Για την υλοποίηση των Ολοκληρωμένων Προγραμμάτων Ανάπτυξης Αγροτικού Χώρου δημιουργήθηκαν οι Δομές Στήριξης, μία ανά Περιφέρεια. Ήταν δίκτυα των Αναπτυξιακών Εταιρειών της κάθε Περιφέρειας για την παροχή υπηρεσιών στον αγροτικό πληθυσμό της περιοχής. Αντέννα της Δομής Στήριξης Κεντρικής Μακεδονίας για το Νομό Χαλκιδικής αποτέλεσε η Αναπτυξιακή Εταιρεία Χαλκιδικής - ΑΝ.ΕΤ.ΧΑ. Α.Ε.

Τα έργα αγροτουρισμού που εντάχθηκαν στο ΟΠΑΑΧ ήταν μόνο επεκτάσεις-εκσυγχρονισμοί στα χωριά Αρναία, Ταξιάρχη, Μ. Παναγία, Βαρβάρα, Βράσταμα και Μαραθούσα και όχι νέες μονάδες (βλέπε Πίνακα 1 στο παράρτημα V & φώτο υλοποιημένα έργα):

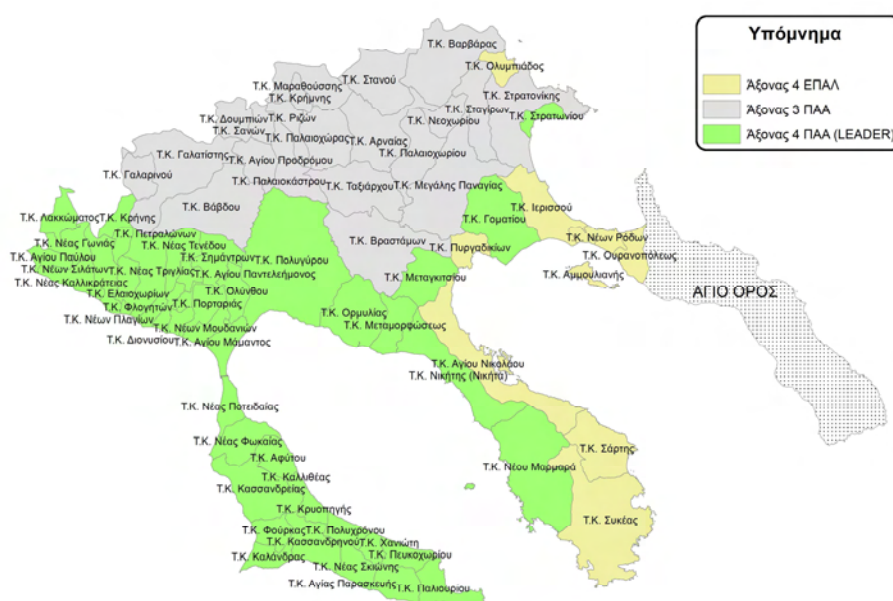
- Η επέκταση και ο εκσυγχρονισμός οκτώ (8) καταλυμάτων,
- Η ενίσχυση έξι (6) τοπικών εκδηλώσεων,
- Η δημιουργία και η επέκταση δύο (2) μονάδων ιππικού τουρισμού,
- Η καθιέρωση συστημάτων διασφάλισης ποιότητας σε τέσσερις (4) μονάδες μεταποίησης – τυποποίησης γεωργικών προϊόντων,
- Ο εκσυγχρονισμός και η δημιουργία οκτώ (8) μονάδων μεταποίησης γεωργικών προϊόντων (τυρί, πατάτα, μέλι),
- Ο εκσυγχρονισμός και η δημιουργία επτά (7) μονάδων εστίασης ή αναψυκτηρίων,
- Η ανακαίνιση εξωτερικών όψεων δεκατριών (13) κατοικιών στα χωριά της Αρναίας (12) και της Γαλάτιστας (1), και
- Η δημιουργία, η επέκταση και ο εκσυγχρονισμός δεκαεννιά (19) βιοτεχνικών χώρων (ξύλουργία, εργαστήρια μεταλλικών κατασκευών, αρτοποιία, κηροποιεία, κλπ).

5.2.4 Ο ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ Η ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΑΞΟΝΑ 3 & 4 ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΠΑΑ (2007-2013)

Όπως περιγράφηκε σε αρχικό κεφάλαιο η τελευταία περίοδος εφαρμογής της ΚΠ LEADER μετατράπηκε σε Άξονα 4. Στην περιοχή της Χαλκιδικής ο άξονας 4 εφαρμόστηκε σε διαφορετικούς οικισμούς από ότι ίσχυε στις προηγούμενες τρεις περιόδους (βλέπε χάρτη 5.3). Η ορεινή και βόρεια Χαλκιδική (οι περιοχές που είχαν ενταχθεί στις προηγούμενες προγραμματικές περιόδους στην ΚΠ LEADER) εντάχθηκαν (βλέπε χάρτη γκρι περιοχές) στον Άξονα 3: "Ποιότητα ζωής στις αγροτικές

περιοχές και διαφοροποίηση της αγροτικής οικονομίας” και είναι αυτές που μας αφορούν, καθώς ως περιοχή του Άξονα 4 εντάχθηκαν τα παραθαλάσσια νότια τμήματα του νομού. Αντίθετα τα Μέτρα του Άξονα 3 εφαρμόστηκαν σε γεωγραφικά οριοθετημένες περιοχές παρέμβασης, οι οποίες ήταν κυρίως ορεινές και μειονεκτικές, σε συνέχεια του πλαισίου εφαρμογής των Ο.Π.Α.Α.Χ. της Γ’ Προγραμματικής Περιόδου.

Χάρτης 5.3: περιοχές εφαρμογής Άξονα 3 & 4

πηγή: ANETXA AE

Ο Άξονας 3 «Ποιότητα ζωής στις αγροτικές περιοχές και διαφοροποίηση της αγροτικής οικονομίας» του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης της Ελλάδας (ΠΑΑ) 2007-2013, αφορούσε στη βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων των αγροτικών περιοχών (κυρίως ορεινές και μειονεκτικές) και στη διαφοροποίηση της αγροτικής οικονομίας. Στο πλαίσιο του Άξονα 3 ενισχύθηκαν δημόσιες και ιδιωτικές επενδύσεις. Οι ιδιωτικές επενδύσεις αφορούν σε δραστηριότητες εκτός της γεωργίας (μικρές επιχειρήσεις τουρισμού, βιοτεχνίας, παροχής υπηρεσιών) και έργα που συμβάλλουν στην ανάπτυξη της υπαίθρου (ενίσχυση πολιτιστικών εκδηλώσεων, ανακαίνιση και ανάπτυξη χωριών, διατήρηση και αναβάθμιση της αγροτικής κληρονομιάς).

Ο Άξονας 3 στην περιοχή περιελάμβανε τα ακόλουθα Μέτρα²⁴:

- Μέτρο 3.1.1: Διαφοροποίηση προς μη γεωργικές δραστηριότητες
- Μέτρο 3.1.2: Στήριξη της δημιουργίας και ανάπτυξης πολύ μικρών επιχειρήσεων
- Μέτρο 3.1.3: Ενθάρρυνση τουριστικών δραστηριοτήτων
- Μέτρο 3.2.1: Βασικές υπηρεσίες για την οικονομία και τον αγροτικό πληθυσμό
- Μέτρο 3.2.2: Ανακαίνιση και ανάπτυξη χωριών
- Μέτρο 3.2.3: Διατήρηση και αναβάθμιση της αγροτικής κληρονομιάς
- Μέτρο 3.4.1: Απόκτηση δεξιοτήτων και εμπύχωση με στόχο την προπαρασκευή και υλοποίηση μιας στρατηγικής τοπικής ανάπτυξης

Ο αγροτουρισμός στηρίχτηκε από όλα τα μέτρα (άμεσα από το μέτρο 3.1.3 και έμμεσα από τα υπόλοιπα). Τα έργα που εντάχθηκαν ήταν λιγοστά, κυρίως, λόγω της οικονομικής κρίσης που είχε αρχίσει να διαφαίνεται. Μόνο μια επέκταση υφιστάμενης αγροτουριστικής μονάδας στην Αρναία και μια νέα μονάδα αγροτουριστική (στην κατηγορία τουριστικών επιπλωμένων κατοικιών στο Δ.Δ. Νεοχωρίου του Δήμου Αρναίας). Το έργο περιελάμβανε σύγχρονες κτιριακές εγκαταστάσεις, προμήθεια εξοπλισμού, έργα υποδομής και διαμόρφωση του περιβάλλοντος χώρου (βλέπε φώτο στο Παράρτημα VI).

Πίνακας 5.1: Έργα αγροτουρισμού στην περιοχή στον Άξονα 3 (περιοχή μελέτη)

ΕΠΕΝΔΥΤΗΣ	ΤΙΤΛΟΣ ΣΧΕΔΙΟΥ	ΤΟΠΟΣ
Γυναίκα	Εκσυγχρονισμός εργαστηρίου ζαχαροπλαστικής	Δ.Δ. Αρναίας
Γυναίκα	Ίδρυση αγροτουριστικής μονάδας	Δ.Δ. Νεοχωρίου
Άνδρας	Εκσυγχρονισμός και αναβάθμιση παραδοσιακού καφεενείου	Δ.Δ. Αρναίας
Άνδρας	Επέκταση και προαγωγή υφιστάμενου ξενοδοχείου από γ' τάξη σε β'	Δ.Δ. Αρναίας

Πηγή: ANETXA, ίδια επεξεργασία

²⁴ http://www.aneth.gr/_vAksonas3/genika.php

5.3 Β' ΜΕΡΟΣ: ΣΤΑΣΕΙΣ ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΤΗΝ ΒΙΩΣΙΜΗ-ΔΕΙΦΟΡΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΤΟΝ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟ

Από τις πρώτες ερωτήσεις που ετέθησαν στους ερωτώμενους ήταν το περιεχόμενο δυο βασικών εννοιών στην παρούσα διπλωματική εργασία, δηλαδή της έννοιας της «Ανάπτυξης» και ειδικότερα της έννοιας της «Αειφορικής-Βιώσιμης Ανάπτυξης» (αναλυτικά βλέπε Πίνακα 5.1 στο Παράρτημα VIII). Έτσι στο άκουσμα της λέξης ανάπτυξης αυτό που επικρατεί ως κυρίαρχη-συνώνυμη έννοια μεταξύ των ερωτώμενων είναι η «εργασία», τα «χρήματα», η «ευημερία» και ο «τουρισμός» (βλέπε εικόνα 5.1). Μικρότερη εμφάνιση στο λόγο τους είχαν έννοιες, όπως «επενδύσεις», «εξαγωγές», «επιχειρήσεις», οι οποίες επίσης παραπέμπουν στην οικονομική ευημερία. Ο «αγροτουρισμός» βλέπουμε ότι εμφανίστηκε και αυτός στις έννοιες που συνδέονται με την ανάπτυξη.

Εικόνα 5.1: Κοινωνικές αναπαραστάσεις²⁵ της έννοιας «Ανάπτυξη»

πηγή: ίδια επεξεργασία (<https://www.wordclouds.com/>)

²⁵ όπου το μέγεθος της γραμματοσειράς υπονοεί την συχνότητα εμφάνισης στις απαντήσεις.

Ενώ όσον αφορά στις συνδεδεμένες έννοιες με την Αειφορική-Βιώσιμη ανάπτυξη βλέπουμε να επικρατεί η έννοια «περιβάλλον». Στο λόγο τους πολύ μικρότερη εμφάνιση είχαν έννοιες όπως η «συνέχεια» και ο «σεβασμός», ενώ δεν ήταν αμελητέα η εμφάνιση της λέξης «δεν ξέρω» (βλέπε εικόνα 5.2). Το τελευταίο ίσως να υποδηλώνει την έλλειψη επιμόρφωσης σε θέματα βιώσιμης ανάπτυξης μεταξύ των επιχειρηματιών του τουρισμού. Μια υπόθεση την οποία θα εξετάσουμε στη συνέχεια.

Εικόνα 5.2: Κοινωνικές αναπαραστάσεις¹ της έννοιας «Βιώσιμη-Αειφορική Ανάπτυξη»

πηγή: ίδια επεξεργασία (<https://www.wordclouds.com/>)

Επίσης, ζητήθηκε από τους ερωτώμενους να διευκρινίσουν την **έννοια του «Αγροτουρισμού»**. Στον πίνακα 5.2 στο παράρτημα VIII μπορούμε να δούμε αυτούσιες τις απαντήσεις στη σχετική ερώτηση (στήλη 1) και μια προσπάθεια κωδικοποίησης του περιεχομένου του λόγου τους (στήλη 2), ενώ στο κείμενο γίνεται σχηματική απεικόνιση στην Εικόνα 5.3. Αυτό που έγινε αντιληπτό κατά τη διάρκεια των συνεντεύξεων ήταν ότι οι ερωτηθέντες απάντησαν σύμφωνα με την πεποίθησή

τους, έχοντας ως πρότυπο την δικιά τους αγροτουριστική επιχείρηση ή την ευρύτερη αγροτουριστική περιοχή.

Χαρακτηριστικές απαντήσεις περιγράφουν τη διαφορά του αγροτουρισμού από τον μαζικό τουρισμό, εστιάζοντας στην ποιότητα και στη μη αλλοίωση του τοπικού περιβάλλοντος από τον αγροτουρισμό-ως πιο ήπια μορφή τουριστικής ανάπτυξης.

«Ο αγροτουρισμός για μένα είναι η ανάπτυξη των άγονων και ορεινών μας περιοχών, μια ανάπτυξη η οποία βοηθά όλους τους τομείς (πρωτογενή-δευτερογενή και τριτογενή). Επίσης ο αγροτουρισμός συμβάλλει στη διατήρηση της **πολιτιστικής** μας κληρονομιάς και όχι στην αλλοίωση του **περιβάλλοντος**. Έχουμε υψηλού επιπέδου παρεχόμενες εργασίες και παροχές. Η βασική διαφορά μας με τον μαζικό τουρισμό είναι η **ποιότητα**» [...]

Εικόνα 5.3: Κοινωνικές αναπαραστάσεις¹ της έννοιας «Αγροτουρισμός»

πηγή: ίδια επεξεργασία (<https://www.wordclouds.com/>)

Παράλληλα, τονίστηκε η προστασία της πολιτισμικής κληρονομιάς στον αγροτουρισμό (με την αναπαλαίωση και προστασία παλιών οικισμάτων) εν αντιθέσει με τον μαζικό τουρισμό, ο οποίος κυρίαρχο χαρακτηριστικό του έχει την άναρχη δόμηση και την χαμηλή ποιότητα υπηρεσιών. Άλλες διαφορές που τονίστηκαν ήταν

ότι ο μαζικός τουρισμός ταυτίζεται με τη θάλασσα, το καλοκαίρι και την αισχροκέρδεια.

«Οι αγροτουριστικές επιχειρήσεις όταν είναι οργανωμένες δίνουν αρκετές θέσεις εργασίας (και έξω από την οικογένεια) και ένα αξιοπρεπές εισόδημα στους κατοίκους του τόπου. Επίσης, προβάλλουν την περιοχή, με ταυτόχρονη διαφύλαξη της παραδοσιακής κληρονομιάς (αρχιτεκτονική και περιβάλλον). Σε αντίθεση με τον μαζικό τουρισμό που έχει άναρχη ανοικοδόμηση και παροχή χαμηλών υπηρεσιών» [...]

Στην ερώτηση **αν μπορεί ο τουρισμός να αναπτυχθεί με βιώσιμο τρόπο** η συντριπτική πλειονότητα απάντησαν θετικά, δηλαδή ότι πράγματι μπορεί ο αγροτουρισμός να αναπτύσσεται με βιώσιμο τρόπο, γιατί εξ αρχής υπάρχει μία αμφίδρομη σχέση συνεργασίας μεταξύ της Φύσης και των επιχειρηματιών.

Συγκεκριμένα, οι φορείς υποστηρίζουν ότι για να πετύχει αυτός ο βιώσιμος τρόπος πρέπει:

- να υπάρχει η συνεργασία των αρμόδιων φορέων,
- να εντάσσεται ο τουρισμός σε ένα χωροταξικό πλαίσιο με συγκεκριμένες προβλέψεις για να αποφεύγεται η υπερσυγκέντρωση και
- να υπάρχει σεβασμός στις υπόλοιπες οικονομικές δραστηριότητες.

Από την άλλη πλευρά οι επιχειρηματίες, οι οποίοι μεγάλωσαν σε αυτόν τον τόπο, δήλωσαν ότι είναι πολύ σημαντικός ο σεβασμός και η προστασία του περιβάλλοντος, καθώς και η συνεργασία όλων των κατοίκων. Κάποιοι δραστήριοι επιχειρηματίες μίλησαν για ανακύκλωση και εναλλακτικές πηγές ενέργειας, τα οποία όμως για να υλοποιηθούν σωστά πρέπει να υπάρξει ενημέρωση και εκπαίδευση.

Έπειτα τέθηκε το ερώτημα σχετικά με το ποιός, κατά τη γνώμη τους, είναι ο τομέας που θα δώσει τη δυνατότητα βιώσιμης ανάπτυξης στην περιοχή της έρευνας, δηλαδή στην Β. Χαλκιδική. Εδώ από τις απαντήσεις αποδεικνύεται ότι όλοι οι ερωτηθέντες παρερμήνευσαν την ερώτηση και ανέφεραν τους τομείς που θα δώσουν την δυνατότητα γενικότερης ανάπτυξης και όχι της βιώσιμης ανάπτυξης, με την έννοια που την έχουμε προσδιορίσει. Έτσι από τους τομείς που φάνηκε ότι συμβάλουν στην ανάπτυξη της περιοχής είναι η γεωργία, υλοτομία και μελισσοκομία.

Αρχικά να επισημάνουμε ότι η γεωργία καταλαμβάνει ένα μικρό κομμάτι της περιοχής της έρευνας, εξαιτίας του τοπογραφικού ανάγλυφου και της συρρικνωμένης

καλλιεργήσιμης γης. Βέβαια αυτή η ελάχιστη γη δίνει πολύτιμα προϊόντα, όπως τα αρωματικά φυτά, την ελιά και μπορεί να αξιοποιηθεί και από την κτηνοτροφία. Τα πλούσια δάση με την ποικιλότητα των ειδών δίνουν στους μελισσοκόμους την δυνατότητα παραγωγής εξαιρετικών και ιδιαίτερων προϊόντων μελιού. Από την άλλη το απέραντο δάσος δίνει εργασία σε πολλούς ανθρώπους που ασχολούνται με την υλοτομία.

Επιπρόσθετα όλα αυτά τα πολύτιμα (για τους ερωτηθέντες) και ιδιαίτερα προϊόντα της βόρειας Χαλκιδικής, σε συνδυασμό με την περιορισμένη καλλιεργήσιμη γη, αναδεικνύουν την αναγκαιότητα και τη σημαντικότητα της μεταποίησης ως τομέα που θα δώσει αναπτυξιακή πνοή στην περιοχή. Επιπλέον, αρκετοί υποστηρίζουν ότι ο αγροτουρισμός είναι ένας τομέας που ταιριάζει στο ανάγλυφο της περιοχής της έρευνας, γιατί υπάρχουν χωριά με ιδιαίτερη αρχιτεκτονική παράδοση, καθώς και η περιοχή Χολομώντα ενδείκνυται για αγροτουρισμό γιατί έχει ενταχθεί στο “NATURA 2000”.

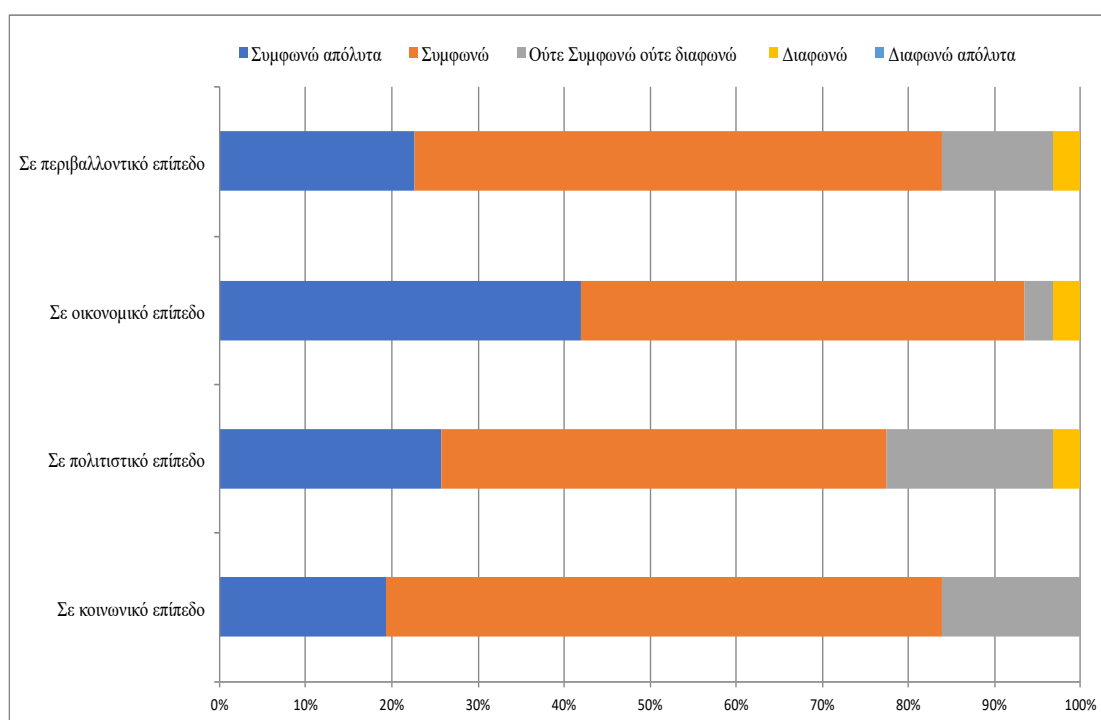
Όλοι συμφωνούν με την άποψη ότι οι τομείς μεταξύ τους είναι άρρηκτα συνδεδεμένοι και ότι η επιτυχία της ανάπτυξης της περιοχής της Β. Χαλκιδικής είναι ο συνδυασμός πρωτογενούς, δευτερογενούς και τριτογενούς τομέα. Όπως χαρακτηριστικά δήλωσε κάποιος εκ των επιχειρηματιών :

«η συνεργασία και ο συνδυασμός των τριών τομέων είναι απαραίτητος για να υπάρχει οικονομία κλίμακος». [...]

Η επόμενη ερώτηση της έρευνας αφορούσε τα **προγράμματα ανάπτυξης** του αγροτουρισμού στην βόρεια Χαλκιδική και συγκεκριμένα ζητήθηκε να τοποθετηθούν αναφορικά με το κατά πόσο πέτυχαν ή όχι τον στόχο της ανάπτυξης της περιοχής, αν άλλαξαν το προφίλ της περιοχής και αν έδωσαν διαφορετικές δυνατότητες ανάπτυξης. Η πλειονότητα των ερωτηθέντων απάντησε θετικά, δηλαδή ότι τα προγράμματα ανάπτυξης πέτυχαν τον στόχο τους. Συγκεκριμένα αρκετοί δήλωσαν ότι αυτή η επιτυχία οφείλεται στη μεγάλη προσοχή και μελέτη των προγραμμάτων, στις αναπλάσεις δημοσίων χώρων και στην ανάπτυξη τουριστικών δραστηριοτήτων από τους τοπικούς φορείς και στην βελτίωση των τοπικών δικτύων. Επίσης, αυτή η επιτυχία αύξησε την αναγνωρισιμότητα της περιοχής, δημιούργησε θέσεις εργασίας και έδωσε τη δυνατότητα προώθησης των τοπικών προϊόντων. Από την άλλη πλευρά μερικοί θεωρούν ότι πέτυχαν τα επενδυτικά προγράμματα σε μικρό βαθμό ή και καθόλου, γιατί «υπήρξε κατάχρηση των χρημάτων αντί της επένδυσής τους», γιατί

«έγιναν σπασμωδικά και μεμονωμένα οι επενδύσεις, αντί να γίνουν υπό την σκέπη ενός φορέα που θα τις ελέγχει και θα τις βοηθάει να ανέλθουν και εξαιτίας της απειρίας και της έλλειψης προωθητικών ενεργειών». Μηδαμινό ήταν το ποσοστό των ερωτηθέντων που απάντησαν «Δεν γνωρίζω». Τέλος, είτε η απάντηση ήταν θετική είτε αρνητική, όλοι ανέφεραν ότι η κρίση δημιούργησε μεγάλο πρόβλημα στον αγροτουρισμό της περιοχής έρευνας, καθώς την περίοδο που άρχισε η κρίση πολλοί από τους ερωτηθέντες είχαν ξεκινήσει επενδυτικές ενέργειες και δανειακές συμβάσεις. Γενικότερα όμως η πλειονότητα συμφωνεί ότι ο αγροτουρισμός στη Β. Χαλκιδική **συνέβαλε θετικά στη μετάβαση σε μια πιο αειφορική-βιώσιμη ανάπτυξη**. Όπως βλέπουμε και στο σχήμα 5.3 ο αγροτουρισμός είχε καλές επιδόσεις σε όλες τις διαστάσεις της βιώσιμης ανάπτυξης, ξεκινώντας από την οικονομική διάσταση (αρνητική θέση πήραν οι πιο νέοι επιχειρηματίες), την κοινωνική, ενώ ακολουθούν η περιβαλλοντική και πολιτιστική. Στις δυο τελευταίες επίσης υπήρξαν κάποιες ενστάσεις, γεγονός που υποδεικνύει και ορισμένα περιθώρια βελτίωσης με περιβαλλοντικές και πολιτιστικές δράσεις.

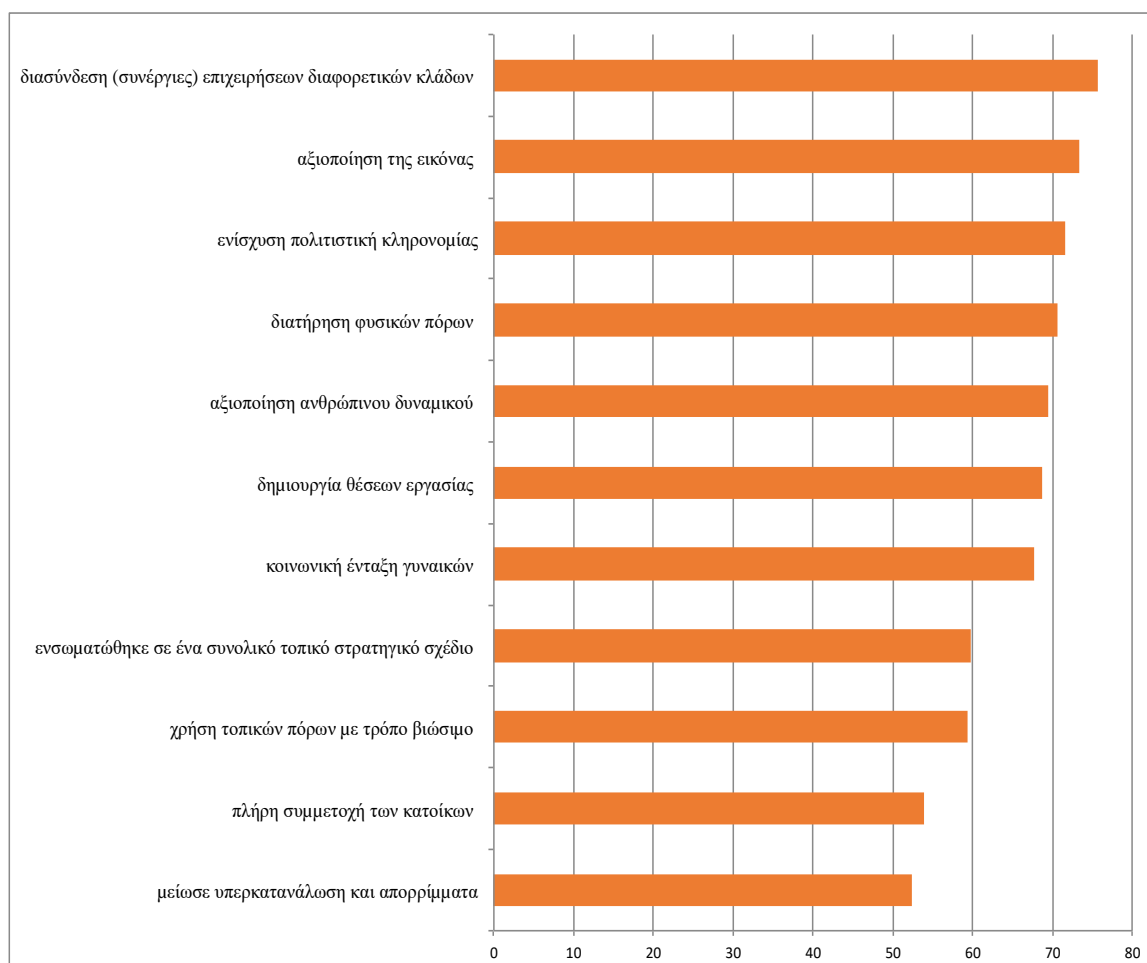
Σχήμα 5.3: Συμβολή του αγροτουρισμού σε σχέση με τις διαστάσεις της βιώσιμης ανάπτυξης

πηγή: ερωτηματολόγια έρευνας, ίδια επεξεργασία

Η ανάπτυξη του αγροτουρισμού πέτυχε (βλέπε σχήμα 5.4) σε ποσοστό μεγαλύτερο από 70% τη διασύνδεση των επιχειρήσεων διαφορετικών κλάδων, την ενίσχυση της κληρονομιάς της περιοχής έρευνας, την αξιοποίηση της εικόνας της περιοχής, τη διατήρηση των φυσικών πόρων και την αξιοποίηση του ανθρωπίνου δυναμικού της περιοχής. Επίσης, σε ένα σημαντικό βαθμό, δηλαδή 60-70%, ο αγροτουρισμός κατάφερε τη δημιουργία θέσεων εργασίας, την κοινωνική ένταξη των γυναικών, καθώς και στην ενσωμάτωση του ίδιου του αγροτουρισμού σε ένα συνολικό στρατηγικό σχέδιο. Τέλος, κατά την γνώμη των ερωτηθέντων ο αγροτουρισμός δεν κατάφερε να πετυχει σε μεγάλο βαθμό τη χρήση των τοπικών πόρων με βιώσιμο τρόπο, την πλήρη συμμετοχή των κατοίκων και τη μείωση της υπερκατανάλωσης και τα απορρίμματα του τουρισμού.

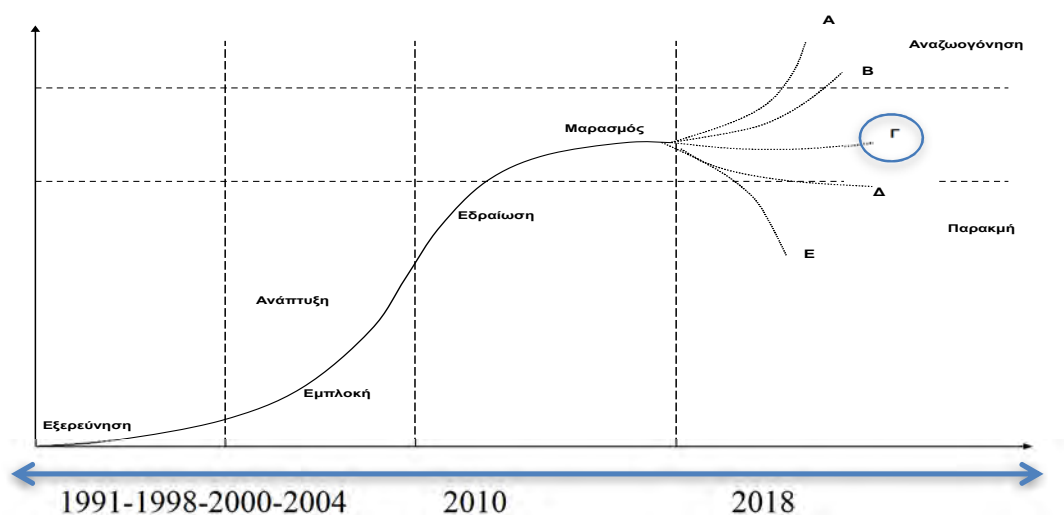
Σχήμα 5.4: Αποτελέσματα-επιπτώσεις αγροτουρισμού στην περιοχή

πηγή: ερωτηματολόγια έρευνας, ίδια επεξεργασία

Ένα από τα τελευταία ζητήματα που συζητήθηκε κατά τη διάρκεια των συνεντεύξεων ήταν η διερεύνηση της φάσης, στην οποία βρίσκεται σήμερα η περιοχή. Όπως έχει αναλυθεί σε προηγούμενο κεφάλαιο της εργασίας κάθε τουριστικός προορισμός ακολουθεί ένα κύκλο ζωής. Τα στάδια του κύκλου αυτού φαίνονται στο σχήμα 5.5. Σε αυτό βλέπουμε ότι μετά τη φάση της απόρριψης, μπορεί ένας προορισμός να ακολουθήσει τη φάση της αναζωογόνησης ή επανάκαμψης -ακολουθώντας τις τεχνολογικές εξελίξεις, βελτιώσεις υποδομών. Αυτό που διαπιστώθηκε από τις συνεντεύξεις ήταν ότι οι περισσότεροι τοποθετούν την πρώτη φάση ανάπτυξης του αγροτουρισμού στην περιοχή, δηλαδή την 1^η φάση της εξερεύνησης, την περίοδο 1991-1998. Ωστόσο υπάρχουν και αρκετοί που την τοποθετούν μετά το 2000-2004. Η δεύτερη φάση του κύκλου ζωής του προορισμού (η φάση της ανάπτυξης) τοποθετείται μετά το 2005-2014, ενώ η φάση εδραίωσης είναι από το 2010 έως σήμερα. Αναφορικά με τη μελλοντική πορεία του αγροτουρισμού στην περιοχή λίγοι από τους ερωτώμενους εκτιμούν ότι θα ακολουθήσει τη Β', ενώ οι περισσότεροι υποδεικνύουν την Γ' εξέλιξη. Η τελευταία φαίνεται ότι είναι πάνω από την παρακμή, ωστόσο πολύ κοντά σε αυτήν και ο λόγος δεν είναι άλλος από την οικονομική κρίση και τα πολλά προβλήματα που αντιμετωπίζουν όλοι οι επιχειρηματίες και όχι μόνο οι επιχειρηματίες του αγροτουρισμού.

Εικόνα 5.5: Κύκλος ζωής αγροτουριστικού προορισμού ορεινού όγκου Χολομώντα

Πηγή: ίδια επεξεργασία από Ιακωβίδου (μη χρονολογημένο)

Ολοκληρώνοντας τα αποτελέσματα των συνεντεύξεων, η τελευταία ενότητα αφορούσε στην καταγραφή των **δυνατών, αδύνατων σημείων αλλά και των ευκαιριών και των απειλών** για τον αγροτουρισμό στην περιοχή έρευνας (δηλαδή μια SWOT ανάλυση). Σύμφωνα με τις απαντήσεις των ερωτώμενων (βλέπε πίνακες στο Παράρτημα VII) καμμία από τις επιλογές δεν επισημάνθηκε ως απειλή για το μέλλον του αγροτουρισμού. Ωστόσο στο περιθώριο της συζήτησης θα πρέπει να αναφέρουμε ότι ως απειλή από το εξωτερικό περιβάλλον τονίστηκε πολλές φορές η οικονομική κρίση (η οποία όμως δεν ήταν μέσα στις επιλογές αυτής της ερώτησης, που αφορούσε περισσότερο το εσωτερικό περιβάλλον του προορισμού). Ως εκ τούτου στο σχήμα που ακολουθεί η κάθε επιλογή «βαθμολογήθηκε» από 1 έως 3 όπου 1:δυνατό σημείο, 2: ευκαιρία και 3: αδύνατο και αποτυπώθηκε σε μορφή σπείρας ο μέσος όρος.

Το δυνατό σημείο της περιοχής, όπως φαίνεται και στο σχήμα που ακολουθεί, είναι κυρίως το φυσικό περιβάλλον (είναι χαρακτηριστικό το γεγονός ότι όλοι οι ερωτώμενοι το βαθμολόγησαν με 1). Βρίσκεται λοιπόν στην καρδιά της σπείρας. Ακολουθούν η αρχιτεκτονική κληρονομιά, το επίπεδο φιλοξενίας, τα τοπικά προϊόντα, η γαστρονομία και η αυθεντικότητα (με μέσους όρους αρκετά κοντά στο 1 και σίγουρα κάτω από 1,45). Πράγματι ο πολιτισμός της περιοχής έρευνας, έτσι όπως καταγράφεται στα παλιά αρχοντικά και στα σπίτια (τα οποία αναπαλαιώθηκαν είτε ως κατοικίες είτε ως ξενώνες, αλλά και στους νέους ξενώνες που έγιναν σύμφωνα με την τοπική αρχιτεκτονική), αποτελούν ένα από τα δυνατά του σημεία. Η αυθεντικότητα αναφέρεται και συνδέεται περισσότερο με τη φιλοξενία ένα στοιχείο της τοπικής κουλτούρας το οποίο μετατρέπει την επίσκεψη στον προορισμό σε εμπειρία βιωματική. Κομμάτι του τοπικού πολιτισμού μπορούμε να πούμε ότι αποτελούν και τα τοπικά προϊόντα είτε με αναφορά στη γη (τρόφιμα και ποτά) είτε με αναφορά σε παραδοσιακά επαγγέλματα (υφαντά κ.α). Επομένως αυτό που τονίστηκε από τους επιχειρηματίες ως δυνατό στοιχείο για την ανάπτυξη του αγροτουρισμού φαίνεται να είναι το δίπολο φύση-πολιτισμός.

Πάνω από 1,5 μέσο όρο εμφανίζουν τα τοπικά ήθη και έθιμα, η πολιτισμική κληρονομιά, η πρόσβαση στην περιοχή, οι άνθρωποί της, η τιμή των υπηρεσιών διανυκτέρευσης και το μέγεθος των καταλυμάτων. Αυτή η βαθμολόγηση δείχνει ότι σε ορισμένες περιπτώσεις αυτοί οι παράγοντες βαθμολογήθηκαν είτε ως δυνατό σημείο (λιγότερο όμως από τα προηγούμενα φύση, αρχιτεκτονική κλπ) είτε ως ευκαιρία (δηλαδή ένα σημείο το οποίο όμως δεν έχει ακόμη αξιοποιηθεί όσο θα έπρεπε). Ενώ

σε ορισμένες περιπτώσεις χαρακτηρίστηκαν και ως αδύνατο σημείο, κάτι που ισχύει για την πρόσβαση και την τιμή των υπηρεσιών διανυκτέρευσης. Να σημειωθεί εδώ βέβαια ότι αυτές οι αξιολογήσεις (ευκαιρία ή αδύνατο σημείο) οφείλονται αφενός στο γεγονός ότι οι οικισμοί της περιοχής έρευνας βρίσκονται σε διαφορετικά σημεία του ορεινού όγκου του Χολομώντα, όπου δεν είναι παντού το ίδιο καλό το οδικό δίκτυο. Αφετέρου, υπάρχουν οικισμοί (και άρα επιχειρήσεις) που καταφέρνουν βιώσιμη λειτουργία (με βάση την υψηλή τιμή της διανυκτέρευσης βλέπε λ.χ Αρναία και Ταξιάρχη), ενώ σε άλλα χωριά οι τιμές που έχουν διαμορφωθεί δεν είναι ικανοποιητικές. Έχουμε λοιπόν μια εσωτερική (μέσα στην ίδια την περιοχή) διαφοροποίηση σε πολλά κριτήρια, τα οποία τα καθιστούν κατά περίπτωση είτε ως ευκαιρίες είτε ως αδύνατα σημεία.

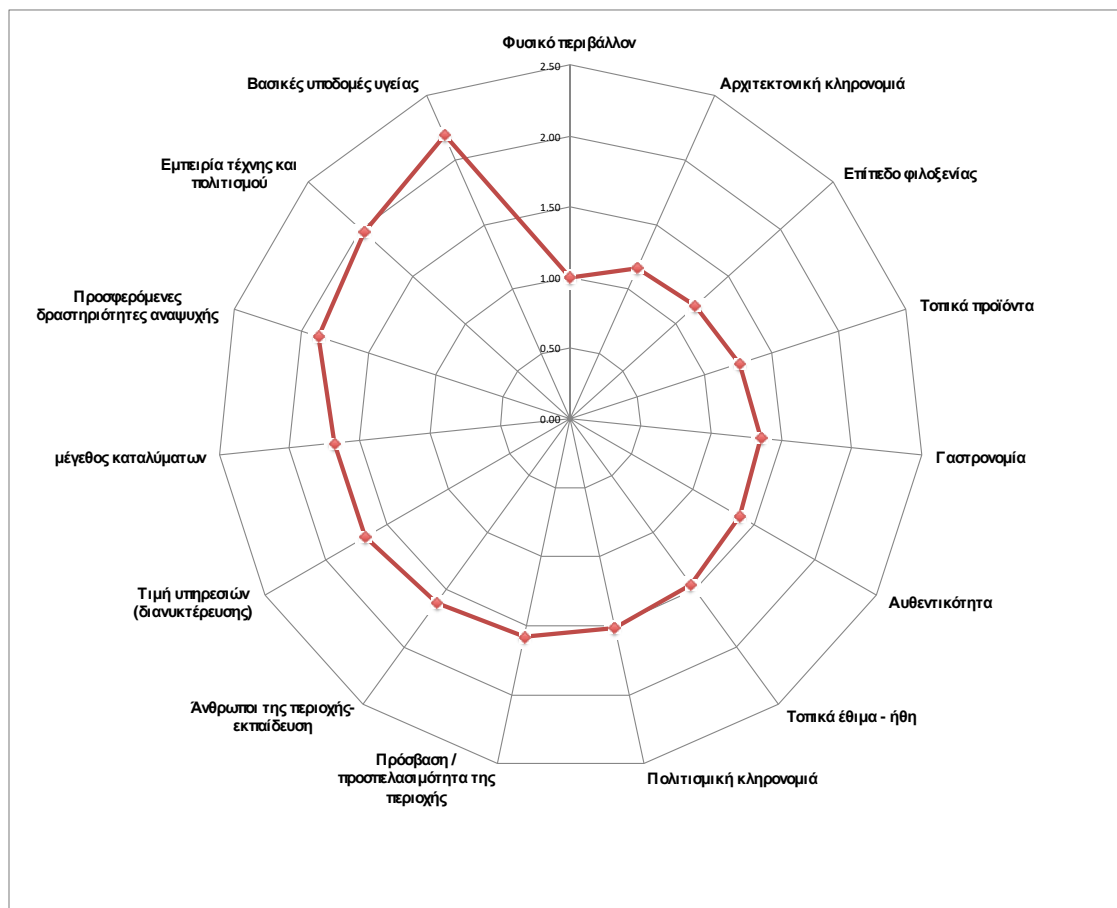
Αυτό όμως που πλησιάζει περισσότερο στο να αποτελεί απειλή για την ανάπτυξη του αγροτουρισμού είναι οι βασικές υποδομές υγείας, μια διάσταση, η οποία βαθμολογήθηκε με το μεγαλύτερο βαθμό (πλησιάζει στο 3 δηλαδή στο αδύνατο σημείο). Τα κέντρα υγείας που εξυπηρετούν την περιοχή έχουν μειωθεί, λόγω της κρίσης, ενώ η υποστελέχωση του ενός κέντρου που έχει απομείνει επιβαρύνει την κατάσταση. Οι κάτοικοι και οι τουρίστες θα πρέπει να εξυπηρετούνται από το Γενικό Νοσοκομείο Πολυγύρου, το οποίο επίσης δέχεται μεγάλο φορτίο. Αν αναλογιστεί κανείς και το ανάγλυφο του νομού και τη δυσκολία πρόσβασης σε σχέση με άλλες πιο πεδινές περιοχές, αντιλαμβανόμαστε ότι αν δεν αντιμετωπιστεί αποτελεσματικά το πρόβλημα των υποδομών υγείας, ενδεχομένως να αποτελέσει σημαντική απειλή για το μέλλον του προορισμού.

Αξίζει επίσης να αναφέρουμε και τη χαμηλή βαθμολόγηση (πάνω από 2 ή κοντά στο 2), που εμφανίζουν οι προσφερόμενες δραστηριότητες στην περιοχή και η εμπειρία τέχνης και πολιτισμού. Αυτή η βαθμολόγηση δείχνει ότι έχουν χαρακτηριστεί και ως αδύνατα σημεία από αρκετούς επιχειρηματίες ή και ως ευκαιρίες. Με άλλα λόγια είναι μια διάσταση της εμπειρίας αναψυχής, η οποία θα πρέπει να ενισχυθεί. Πράγματι, όπως προέκυψε και από τις εις βάθος συνεντεύξεις το μίγμα των προσφερόμενων υπηρεσιών στον αγροτουρισμό δεν είναι από τα δυνατά σημεία της περιοχής. Στην πραγματικότητα, εκτός από τη διανυκτέρευση και την εστίαση, δεν προσφέρεται, τουλάχιστον όχι οργανωμένα, κάτι περισσότερο. Οι εκδηλώσεις τέχνης και πολιτισμού επίσης είναι σταθερές και αποτελούν κομμάτι της τουριστικής εμπειρίας μόνο στον οικισμό της Αρναίας, ενώ στους υπόλοιπους είναι σποραδικές και τυχαία

κατανεμημένες μέσα στο χρόνο, ενώ θα έπρεπε να αποτελούν αναπόσπαστο κομμάτι της εμπειρίας αναψυχής που προσφέρεται μέσω του αγροτουρισμού καθόλο το έτος. Αυτές οι δράσεις αναψυχής, όπως καταγράφηκε, δεν είναι δυνατόν να αποτελούν πρωτοβουλία ατομική, δηλαδή σε επίπεδο μεμονωμένης επιχείρησης, αλλά θα πρέπει να αντιμετωπιστούν συλλογικά και μέσα από μια γενικότερη δικτύωση όλων των επιχειρηματιών του αγροτουρισμού αλλά και των τοπικών φορέων.

Σχήμα 5.6: SWOT ανάλυση για τον αγροτουρισμό στην περιοχή έρευνας (όπου φαίνεται ο Μ.Ο. που έχει πετύχει κάθε κατηγορία με 1: δυνατό σημείο, 2: ευκαιρία, 3: αδύνατο)

6. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ, ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ, ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

6.1 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Σκοπός της παρούσας διπλωματικής εργασίας ήταν να εξεταστεί το κατά πόσο ο αγροτουρισμός μπορεί να αποτελέσει ένα εναλλακτικό παράδειγμα τουριστικής ανάπτυξης στο πλαίσιο της αειφορικής – βιώσιμης ανάπτυξης. Για την επίτευξη του σκοπού επιλέχθηκε η ορεινή Χαλκιδική, μια περιοχή όπου ο αγροτουρισμός γνώρισε μεγάλη ανάπτυξη από τη δεκαετία του '90 και έπειτα στο πλαίσιο των προγραμμάτων περιφερειακής και τοπικής ανάπτυξης LEADER (I, II, +), ΟΠΑΑΧ και ΠΑΑ 2007-2013.

Μέσα από την συγκέντρωση και αξιολόγηση δευτερογενών δεδομένων από όλες τις επενδύσεις που πραγματοποιήθηκαν από το 1991 μέχρι σήμερα, αλλά και από τις εις βάθος συνεντεύξεις με φορείς και επιχειρηματίες στην περιοχή έρευνας πραγματοποιήθηκαν, υπό το πρίσμα των αρχών της βιώσιμης-αειφορικής ανάπτυξης, η διερεύνηση και αξιολόγηση του μεγέθους και του χαρακτήρα των σχετικών αγροτουριστικών επενδύσεων που έγιναν στη Βόρεια Χαλκιδική και αφορούσαν, καθώς και η διερεύνηση των θετικών και αρνητικών επιπτώσεων του αγροτουρισμού τόσο για τους εμπλεκομένους όσο και για την περιοχή μελέτης γενικότερα.

Ο αγροτουρισμός στην περιοχή έρευνας ακολούθησε την ίδια πορεία σχεδόν της ανάπτυξης του αγροτουρισμού σε όλες τις περιοχές εφαρμογής του προγράμματος LEADER στην Ελλάδα. Η τελευταία μέσα από τα οικονομικά κίνητρα που έδωσε σε ανθρώπους της περιοχής και ενσωματώνοντάς τους στον αναπτυξιακό σχεδιασμό (εκ των κάτω προσέγγιση) καθιέρωσε τον ορεινό όγκο του Χολομώντα σε έναν αγροτουριστικό προορισμό και κατάφερε να πετύχει τους στόχους της βιώσιμης-αειφορικής ανάπτυξης που έθεσε, τουλάχιστον ως ένα βαθμό. Πέτυχε δηλαδή την οικονομική ανάπτυξη χωριών, που παλαιότερα είχαν ως αποκλειστική οικονομική δραστηριότητα τη γεωργία-κτηνοτροφία. Ικανοποίησε δηλαδή αρκετές από τις βασικές αρχές σύμφωνα με τους Farsari και Pratacos (2001): υποστήριξη της τοπικής κοινωνίας, ενσωμάτωση της τοπικής κοινωνία στη διαδικασία σχεδιασμού και διαβούλευση με τους τοπικούς φορείς.

Είτε ως συμπληρωματικό εισόδημα (με τις παράλληλες δραστηριότητες στον πρωτογενή τομέα) είτε ως κύριο εισόδημα, συγκράτησε τον πληθυσμό και εξασφάλισε την οικονομική βιωσιμότητα στα αγροτικά νοικοκυριά, τουλάχιστον μέχρι την εμφάνιση της οικονομική κρίσης. Επίσης, ο αγροτουρισμός αξιοποιήθηκε και ως

εργαλείο προστασίας και ανάδειξης του περιβάλλοντος και του πολιτισμού. Αναπτύχθηκε ως αντιστάθμισμα του κυρίαρχου μοντέλου τουρισμού (μαζικού- παραθαλάσσιου τουρισμού), το οποίο δημιούργησε μια έντονη συγκέντρωση δραστηριοτήτων και υποδομών στους νότιους οικισμούς του νομού Χαλκιδικής, χωρίς πάντα να εμπλέκεται η τοπική κοινωνία και χωρίς να εξασφαλίζει τη βιωσιμότητα των φυσικών πόρων.

Ορισμένα από τα βασικά συμπεράσματα της παρούσας διπλωματικής είναι ότι:

α. η διαδικασία σχεδιασμού του αγροτουρισμού (ως εναλλακτική μορφή τουρισμού) έγινε από κάτω προς τα πάνω, με καταλύτη αυτής της διαδικασίας την ANETXA ΑΕ, μια εταιρία με μετόχους όλους σχεδόν τους εμπλεκόμενους φορείς της βόρειας Χαλκιδικής. Το γεγονός αυτό εξασφάλισε τις προϋποθέσεις εκείνες για την όσο το δυνατόν πιο ολοκληρωμένη ανάπτυξη της περιοχής, με βάση τις τοπικές δυνάμεις και γενικότερα η προώθηση της ενδογενούς ανάπτυξης, με ιδιαίτερη έμφαση στην τοπική ανάπτυξη των αγροτικών περιοχών

β. η ανάπτυξη της επιχειρηματικής δράσης στον αγροτουρισμό έγινε από τους ίδιους τους κατοίκους της περιοχής (ή κατοίκους με καταγωγή από την περιοχή) και όχι επενδυτές εκ του μακρόθεν.

γ. η εφαρμογή των προγραμμάτων στην περιοχή τα τελευταία 20 χρόνια συνέβαλε ουσιαστικά στην συγκράτηση του πληθυσμού.

Η πρώτη περίοδος εφαρμογής της ΚΠ LEADER στην περιοχή είχε σχετικά μικρό επενδυτικό ενδιαφέρον, όσον αφορά στον αγροτουρισμό. Η μορφή των καταλυμάτων ήταν κυρίως επιπλωμένα δωμάτια, γεγονός που καταδεικνύει τη διστακτικότητα της τοπικής κοινωνίας προς αυτή τη μορφή τουρισμού. Οι πρώτοι επενδυτές ήταν γεωργοί και αντιμετώπισαν τον αγροτουρισμό ως μια μορφή πολυδραστηριότητας (και συμπληρωματικού εισοδήματος) της αγροτικής οικογένειας. Σήμερα, η πλειονότητα αυτών των πρώτων επενδύσεων δεν υπάρχουν. Θα είχε ενδιαφέρον να μελετηθούν αυτές οι περιπτώσεις σε μια μελλοντική εργασία.

Στη δεύτερη περίοδο εφαρμογής της ΚΠ (LEADER II), η ANETXA υλοποίησε περισσότερες και πιο στοχευμένες δράσεις αγροτουρισμού. Σε αυτήν την περίοδο ενεργοποιήθηκαν περισσότεροι Δήμοι με έργα διαμόρφωσης δημόσιων χώρων, φυσικού περιβάλλοντος, μουσείων κλπ. Τα αγροτουριστικά καταλύματα σε αυτή την περίοδο είχαν τη μορφή ξενώνων, και αυτόνομων τουριστικών κατοικιών, με σεβασμό στην τοπική αρχιτεκτονική κληρονομιά, σε αντίθεση με τα επιπλωμένα δωμάτια της

προηγούμενης περιόδου. Βλέπουμε λοιπόν ότι και άλλες διαστάσεις της αιεφορίας, πέραν της οικονομικής, αποτελούν προτεραιότητα. Συνολικά, η εφαρμογή του προγράμματος συνέβαλε στη μείωση των ενδογενών τοπικών αναπτυξιακών δυσλειτουργιών, όπως αρχικά αυτή είχε στοχοθετηθεί.

Στην επόμενη περίοδο (2000-2006), η περιοχή εφαρμογής ήταν σαφώς μεγαλύτερη από τις δυο προηγούμενες και οι επενδύσεις σαφώς πιο στοχευμένες. Σε αυτή την περίοδο ενισχύθηκαν τα επισκέψιμα αγροκτήματα, σε μια προσπάθεια δημιουργίας ενός πιο ολοκληρωμένου αγροτουριστικού προϊόντος, με μεγαλύτερη σύνδεση με την τοπική παραγωγή, καθώς όπως είχε διαπιστωθεί ήταν μικρός ο βαθμός ενσωμάτωσης των τοπικών προϊόντων στο παρεχόμενο αγροτουριστικό προϊόν. Συνολικά δημιουργήθηκαν 5 επισκέψιμα αγροκτήματα στην ευρύτερη περιοχή του ορεινού όγκου του Χολομώντα δίνοντας τη δυνατότητα στους επισκέπτες να φιλοξενοούνται σε αγροτικό περιβάλλον, να συμμετέχουν στις δραστηριότητες του αγροκτήματος και να καταναλώνουν τα βιολογικά προϊόντα τους.

Ωστόσο, αυτό που διαπιστώθηκε ήταν ότι δεν λειτούργησαν όπως αρχικά είχαν σχεδιαστεί, η οικονομική κρίση που “βρήκε” αυτές τις επενδύσεις με την ολοκλήρωση του σχεδίου τους οδήγησε πολλές φορές σε “εκπτώσεις”, όσον αφορά στην εμπειρία αναψυχής και στον περιορισμό του προσφερόμενου αγροτουριστικού προϊόντος μόνο στη διανυκτέρευση και στην “εκθεσιακή” σύνδεση με τις δράσεις της γεωργίας-κτηνοτροφίας και όχι σε μια πιο βιωματική συμμετοχή στις αγροτικές εργασίες, όπως ήταν και ο αρχικός τους στόχος.

Ο αγροτουρισμός στηρίχτηκε και από άλλα προγράμματα μετά το 2007, ωστόσο τα έργα που εντάχθηκαν ήταν λιγοστά, κυρίως λόγω της οικονομικής κρίσης που είχε αρχίσει να διαφαίνεται και να επηρεάζει το επενδυτικό ενδιαφέρον.

Αναφορικά με τη χωροταξία των επενδύσεων αγροτουρισμού, πέρα από τους βασικούς οικισμούς αγροτουριστικής ανάπτυξης, δηλαδή τον Ταξιάρχη, την Αρναία και τη Βαρβάρα, υπάρχουν διάσπαρτα καταλύματα στην ευρύτερη περιοχή, που κάποια από αυτά έχουν καταφέρει να αποκτήσουν αναγνωρισιμότητα, παρά το γεγονός ότι είναι απομονωμένα (λόγω γεωγραφικής θέσης). Αυτή η επιτυχία βασίζεται στην ποιότητα του χώρου και των υπηρεσιών, καθώς στην ομορφιά της φύσης και του κομβικού σημείου στο δρόμο Θεσσαλονίκης- Ουρανούπολης και Αγίου Όρους.

Ο Ταξιάρχης έχει «χτίσει» το όνομά του ως αγροτουριστικό θέρετρο για τους Θεσσαλονικείς, πάνω από τριάντα χρόνια, με αποτέλεσμα η σταθερή ποιότητα που

παρέχει να κρατάει τους πελάτες για χρόνια και να έχουν συνάψει προσωπικές σχέσεις με τους ιδιοκτήτες. Η Αρναία είναι ένας πολύ γραφικός τόπος, που έχει επισκέπτες από διάφορα μέρη της Ελλάδος και του κόσμου, αλλά δεν έχει κερδίσει ακόμη τόσο τους κατοίκους της συμπρωτεύουσας, που αποτελούν ένα πιθανά μόνιμο αγοραστικό κοινό. Η πληρότητα στα αγροτουριστικά καταλύματα προκύπτει (τουλάχιστον στις μισές περιπτώσεις) στους μόνιμους ενοικιαστές, οι οποίοι εργάζονται στα μεταλλεία των Σκουριών και η ίδια η εταιρία τους μισθώνει το κατάλυμα. Τέλος, όσον αφορά το χωριό της Βαρβάρας, ο αγροτουρισμός έχει παρακμάσει ιδιαίτερα, λόγω ότι βρίσκεται μακριά από την Θεσσαλονίκη και δεν έχει να προσφέρει ένα ολοκληρωμένο αγροτουριστικό προϊόν σε κάποιον που θα την επισκεφτεί. Έγινε φανερό λοιπόν ότι και μέσα στην ίδια την περιοχή διαπιστώνονται διαφορές ως προς την ανάπτυξη και εξέλιξη του αγροτουρισμού.

Συμπερασματικά, από την καταγραφή των επενδύσεων στην περιοχή, τόσο των ιδιωτικών όσο και του Δημοσίου χαρακτήρα, που αφορούσαν στον αγροτουρισμό (προϊόντα και υπηρεσίες), η περιοχή συνολικά έφτασε εκ των πραγμάτων σε υψηλούς βαθμούς σύγκλισης των αρχικών αναπτυξιακών στόχων με αποτέλεσμα να αυξηθούν:

- η χωρική ανταγωνιστικότητά της. Όπου με την έννοια του χώρου δεν έγινε αναφορά μόνο στον γεωγραφικό χώρο, αλλά στην δημιουργία ταυτότητας και αντίστοιχης υπεραξίας, ανάδειξη πολιτιστικών στοιχείων και αξιοποίηση στοιχείων ανθρωπογενούς περιβάλλοντος κλπ, αυτό που με άλλα λόγια υποστηρίζει ως βασική αρχή της αειφορίας ο Segezso (2009)
- η κοινωνικο-οικονομική ανταγωνιστικότητα της περιοχής (αύξηση αριθμού και εκσυγχρονισμός υφιστάμενων επιχειρήσεων, δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, αύξηση τουριστικής περιόδου και αριθμού διανυκτερεύσεων, βελτίωση παραγωγικότητας πρωτογενούς τομέα, καταλυτική συμβολή στις δυσλειτουργίες του χρηματοπιστωτικού συστήματος, δημιουργία και ανάπτυξη δικτύων διατοπικής, διαπεριφερειακής συνεργασίας και ανταλλαγής τεχνογνωσίας και εμπειριών.βελτίωση βιοτικού επιπέδου κατοίκων κλπ)
- η περιβαλλοντική ανταγωνιστικότητα της περιοχής (ανάδειξη, προστασία και αναβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος)
- η αξιοποίηση των αγροτουριστικών πόρων και ιδιαίτερα του φυσικού περιβάλλοντος και της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς.

Από τις συνεντεύξεις με θεσμικούς φορείς εξήχθησαν επίσης σημαντικά συμπεράσματα:

- ο αγροτουρισμός ως έννοια συμμετέχει στην ανάπτυξη της περιοχής, με μικρότερο όμως ποσοστό στο τελικό αποτέλεσμα έναντι άλλων εννοιών, όπως εργασία, χρήματα, τουρισμός κλπ
- η αειφόρος ανάπτυξη συνδέεται κυρίως με το περιβάλλον
- ο αγροτουρισμός μπορεί να αποτελέσει θεματοφύλακα της πολιτιστικής κληρονομιάς και του περιβαλλοντικού αποθέματος της περιοχής
- η συνεργασία των αρμόδιων φορέων, αλλά και των κατοίκων μεταξύ τους, ο χωροταξικός σχεδιασμός και ο σεβασμός στο περιβάλλον και στον πολιτισμό της περιοχής αποτελούν τις αναγκαίες συνθήκες για την αειφόρο ανάπτυξη, συνθήκες, οι οποίες αποτελούν συνιστώσες της ανάπτυξης του αγροτουρισμού
- ο συνδυασμός των τριών τομέων (πρωτογενούς, δευτερογενούς και τριτογενούς), με κοινό άξονα τον αγροτουρισμό και συνδετικό κρίκο την μεταποίηση, θα μπορούσε να αποτελέσει την ικανή συνθήκη βιώσιμης ανάπτυξης στην περιοχή (ωστόσο ακόμη δεν έχει επιτευχθεί ικανοποιητικά)
- η χρηματοδότηση των αγροτουριστικών επενδύσεων μέσα από τα προγράμματα αποτέλεσε την εφελκυστική εκκίνηση, παρά τις μερικές αστοχίες. Υπάρχει μια δυσπιστία στην αποτελεσματικότητα των επενδύσεων με την τελευταία να μειώνεται εξαιτίας της κρίσης
- ο αγροτουρισμός γενικά συνέβαλλε θετικά σε όλες τις διαστάσεις της αειφόρου ανάπτυξης της περιοχής (περισσότερο βέβαια στην οικονομική, λιγότερο, αλλά ικανοποιητικά, στην κοινωνική, περιβαλλοντική και πολιτιστική). Ειδικότερα, πέτυχε στην ενίσχυση της κληρονομιάς της περιοχής έρευνας, στην αξιοποίηση της εικόνας της περιοχής, στη διατήρηση των φυσικών πόρων και την αξιοποίηση του ανθρωπίνου δυναμικού της περιοχής, στη δημιουργία θέσεων εργασίας, στην κοινωνική ένταξη των γυναικών, καθώς και στην ενσωμάτωση του ίδιου του αγροτουρισμού σε ένα συνολικό στρατηγικό σχέδιο.
- η οικονομική κρίση φαίνεται να επηρεάζει αρνητικά την περαιτέρω ανάπτυξη του αγροτουρισμού όπως αυτός είναι σήμερα. Όπως φάνηκε και από τον κύκλο ζωής του προορισμού, έχει ξεπεράσει το σημείο της εδραίωσης και έχει

Ξεκινήσει το στάδιο του μαρασμού, χωρίς σημαντική προοπτική για αναζωογόνηση, όχι λόγω ενδογενών αδυναμιών, αλλά λόγω της οικονομικής κρίσης.

6.2 ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Είναι φανερό πως ο αγροτουρισμός στην Β. Χαλκιδική αποτελεί μια μορφή τουρισμού που συντελεί κατά τρόπο αειφόρο στην ανάπτυξη της περιοχής. Όμως από μόνος του δεν δύναται να αντισταθμίσει τις αρνητικές συνέπειες του μαζικού τουρισμού στην Χαλκιδική και κατά συνέπεια και στην Β. Χαλκιδική. Καθίσταται αναγκαία η παράλληλη λειτουργία και άλλων μορφών εναλλακτικού τουρισμού, όπως ο μοναστηριακός τουρισμός, ο γαστρονομικός τουρισμός, ο πολιτιστικός τουρισμός κλπ, καθώς και η δικτύωση όλων των επιχειρηματιών με στόχο δράσεις αναψυχής που αφορούν στον πολιτισμό (λαογραφικά μουσεία, παραδοσιακά παλιά επαγγέλματα κ.α) και δράσεις αναψυχής στο φυσικό περιβάλλον (μονοπάτια στο βουνό, ιππασία κλπ) να ενσωματωθούν στη συνολική τουριστική εμπειρία.

Η δημιουργία νέου ή η ενεργοποίηση υφιστάμενου φορέα, που θα αξιοποιήσει τις υπάρχουσες αγροτουριστικές υποδομές (θα συντονίζει και θα καταγράφει τις δραστηριότητες των αγροτουριστικών επιχειρήσεων της περιοχής), σε συνδυασμό με τις υπόλοιπες μορφές εναλλακτικού τουρισμού, μπορεί να αποτελούσε έναν θεσμικό καταλύτη στην ανάδειξη τόσο του αγροτουρισμού όσο και των υπόλοιπων μορφών εναλλακτικού τουρισμού.

Η διεύρυνση και διαφοροποίηση της αγοράς στόχου του αγροτουρισμού (στροφή σε αγορές του εξωτερικού, σύνδεση της αγοράς του μαζικού τουρισμού με τον αγροτουρισμό, στόχευση σε νέα προφίλ αγροτουριστών), με σεβασμό στη φέρουσα ικανότητα της περιοχής, σχετικά με το ανθρωπογενές και φυσικό περιβάλλον, θα μπορούσε να βοηθήσει στην υλοποίηση των παραπάνω.

Ολοκληρώνοντας, η Βόρεια Χαλκιδική έχει τη δυναμική να παραμείνει ένας αγροτουριστικός- εναλλακτικός προορισμός με όρους αειφορίας και βιωσιμότητας, ωστόσο θα πρέπει να γίνουν ορισμένες παρεμβάσεις αναφορικά με τις αδυναμίες που εντοπίστηκαν για στην SWOT ανάλυση και αφορούσαν στη βελτίωση των υποδομών υγείας, μια εν δυνάμει απειλή για το μέλλον του αγροτουρισμού, όπως και στην ενσωμάτωση στο προσφερόμενο αγροτουριστικό προϊόν δραστηριοτήτων αναψυχής και εμπειριών τέχνης και πολιτισμού. Το κατά πόσο θα περάσει ο προορισμός σε μια

φάση αναζωογόνησης, εξαρτάται προφανώς από την οικονομική κρίση, αλλά και από πρωτοβουλίες που αφορούν στο μάρκετινγκ του προορισμού. Είναι γεγονός ότι ο αγροτουρισμός απευθύνεται κυρίως στους Έλληνες των μεγάλων αστικών κέντρων, οι οποίοι λόγω της οικονομικής στενότητας έχουν περιορίσει τις αποδράσεις, με αποτέλεσμα οι αγροτουριστικές επιχειρήσεις να δυσκολεύονται να συντηρηθούν. Μια ενδεχόμενη στρατηγική θα μπορούσε να είναι η σύνδεση με τα ξενοδοχεία της νότιας Χαλκιδικής και τους αλλοδαπούς τουρίστες, στους οποίους θα μπορούσε να προσφέρεται ως ένα τμήμα των διακοπών τους και η παραμονή στα ορεινά του νομού, προκειμένου να βιώσουν μια εναλλακτική αγροτουριστική εμπειρία.

Τα συμπεράσματα της διπλωματικής, θα μπορούσαν να συμβάλλουν στην επιστημονική συζήτηση για τη σημασία του αγροτουρισμού, ως μια εναλλακτική μορφή τουρισμού στην ύπαιθρο, η οποία προσπαθεί να πετύχει μια ισορροπία στους τρεις τομείς, κοινωνία, περιβάλλον, οικονομία, με την ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς και προς όφελος της τοπικής κοινωνίας. Υπάρχουν όμως ορισμένοι περιορισμοί οι οποίοι θα πρέπει να ληφθούν υπόψη προκειμένου να μπορούν τα συμπεράσματα να γενικευθούν. Το μικρό μέγεθος των επιχειρηματιών του αγροτουρισμού που συμμετείχαν στην έρευνα για παράδειγμα αποτελεί ένα ζήτημα, όπως και η μη διερεύνηση της ζήτησης και των στάσεων των επισκεπτών στην περιοχή. Ως εκ τούτου η διερεύνηση της θέσης μεγαλύτερου αριθμού επιχειρηματιών του αγροτουρισμού, αλλά και των υπόλοιπων φορέων της αλυσίδας του αγροτικού τουρισμού, όπως για παράδειγμα οι επισκέπτες ή τα ταξιδιωτικά γραφεία, αποτελεί ένα θέμα για περαιτέρω έρευνα.

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

- Ανδριώτης Κ. (2008) *Αειφορία και Εναλλακτικός Τουρισμός: Αγροτουρισμός, Ορεινός τουρισμός, Οικοτουρίστες, Πολιτιστικός Τουρισμός*, Αθήνα: Εκδόσεις Α.Σταμούλης
- Αποστολόπουλος, Κ. και Σδράλη, Δ. (2009) *Εναλλακτικός και ήπιος τουρισμός: Θεωρητικές προσεγγίσεις και εφαρμογές στην πράξη*, Αθήνα: Ελληνοεκδοτική Α.Ε.
- Βαγιάννη Ε., Ιωσηφίδης Θ., Πετανίδου Θ. (2003) 'Η χρήση της ανάλυσης SWOT στο χωρικό και Αναπτυξιακό Σχεδιασμό: η περίπτωση του οικοτουριστικού σχεδιασμού στον Πολιχνίτο Λέσβου', *ΤΟΠΟΣ Επιθεώρηση Χωρικής Ανάπτυξης, Σχεδιασμού και Περιβάλλοντος*: 119-137. Διαθέσιμο στο: eclass.uth.gr/eclass/modules/document/file.php/MHXA243/BAΓΙΑΝΝΗ%20Κ.Α.pdf [πρόσβαση May 26 2018].
- ΓΕΩ.ΤΕ.Ε. (2000) *Ορεινές και Μειονεκτικές Περιοχές της Ελλάδας, Αγρο(το)τουρισμός*. Ιακωβίδου, Ο., Βόλτσου, Α., Βλάχου, Χ. και Παρταλίδου, Μ. (επ.). Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Γεωτεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδας.
- Εμμανουηλίδου Μ. (2004) 'Η εφαρμογή της Κοινοτικής Πρωτοβουλίας LEADER στην Ελλάδα. Η περίπτωση του Νομού Θεσσαλονίκης', Μεταπτυχιακή διατριβή, ΑΠΘ, Θεσσαλονίκη. Διαθέσιμο στο: ikee.lib.auth.gr/record/127439/files/GRI-2011-7401.pdf [πρόσβαση May 26 2018].
- Ζαγοριανάκος, Ε. (2002) *Οικονομία, Περιβάλλον και Βιώσιμη Ανάπτυξη: Βασικές έννοιες της επιστήμης των οικονομικών του περιβάλλοντος*. Διαθέσιμο στο: http://www.ekke.gr/estia/Cooper/EZagorian/Econ_Env_SustDevel.htm#_Toc12258719 [πρόσβαση May 26 2018].
- Ιακωβίδου, Ο. (μη χρονολογημένο) *Κύκλος ζωής αγροτουριστικού προορισμού - Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα*. Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης. Διαθέσιμο στο: <https://opencourses.auth.gr/modules/units/?course=OCRS219&id=2471> [πρόσβαση May 26 2018].
- Καζαντζίδου, Σ. (2014) 'Αγροτουρισμός και Αειφόρος τοπική ανάπτυξη'. Μεταπτυχιακή Εργασία. Τμήμα Μηχανικών, Χωροταξίας και Ανάπτυξης. Α.Π.Θ. Διαθέσιμο στο:

ikee.lib.auth.gr/record/134587/files/KAZANTZIDOYTMXAEE.pdf

[πρόσβαση May 26 2018].

- Καλοκάρδου, Ρ. (2011) 'Χαρακτηριστικά της τουριστικής δραστηριότητας στον ευρωπαϊκό και ελληνικό χώρο: η χωροταξική άποψη'. στο Σ. Αυγερινού-Κολωνία και Δ. Μέλισσας (επ.) *Οικονομική συγκυρία & χωροταξία του τουρισμού*, Αθήνα: Εκδόσεις Προπομπός, 25-34.
- Κοκκώσης, Χ., Τσάρτας, Π. (2001) Βιώσιμη Τουριστική Ανάπτυξη και Περιβάλλον, Εκδόσεις Κριτική: Αθήνα (σελ. 91-109).
- Κοκκώσης, Χ. (2017) 'Βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη: προκλήσεις και προοπτικές', στο Π. Τσάρτας και Π. Λύτρας (επ.) *Τουρισμός, Τουριστική Ανάπτυξη. Συμβολές Ελλήνων Επιστημόνων*, Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση, 171-179.
- Κυβέλου, Σ. (2010) *Από τη χωροταξία στη χωροδιαχείριση. Η έννοια του στρατηγικού χωρικού σχεδιασμού και της εδαφικής συνοχής στην Ευρώπη*, Αθήνα: ΚΡΙΤΙΚΗ.
- Κωστοπούλου, Σ. και Αιβατζίδου, Ι. (2005) 'Εναλλακτικές χρήσεις προορισμών εναλλακτικού τουρισμού: η διαχείριση των χιονοδρομικών κέντρων κατά τη θερινή περίοδο', στο Ο. Ιακωβίδου (επ.) *Μεσογειακός Τουρισμός πέρα από τις ακτές: νέες τάσεις στον Τουρισμό και κοινωνική οργάνωση του χώρου*, Θεσσαλονίκη: ΖΗΤΗ, σελ. 171-190.
- Μπρασινίκα, Μ. (2007) 'Ο τουρισμός ως αναπτυξιακή πολιτική των μειονεκτικών περιοχών. Η περίπτωση του Νομού Γρεβενών'. Διπλωματική εργασία Διατμηματικό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών Αρχιτεκτονική - Σχεδιασμός Χώρου. Ε.Μ.Π. Διαθέσιμο στο: http://courses.arch.ntua.gr/el/gevgrafikes_dynamikes_kai_sygxronoi_metasxhmatismoi_toy_ellhnikoy_xvroy/diplvmatikes_ergasies_-_periliceis.html [πρόσβαση May 26 2018].
- Ντυκέν, Μ.Ν., Γάκη, Δ. και Κατσακιώρη, Ζ. (2005) 'Η τουριστική ανάπτυξη στην περιφέρεια Θεσσαλίας: νέες πραγματικότητες-νέες τουριστικές ζώνες', στο Ο. Ιακωβίδου (επ.) *Μεσογειακός Τουρισμός πέρα από τις ακτές: νέες τάσεις στον Τουρισμό και κοινωνική οργάνωση του χώρου*, Θεσσαλονίκη: ΖΗΤΗ, σελ. 109-140.
- Οικονόμου, Ν. (2009) 'Στρατηγικό μάνατζμεντ για την αειφόρο ανάπτυξη τουριστικών προορισμών', Διπλωματική εργασία. Διατμηματικό Πρόγραμμα

- Μεταπτυχιακών Σπουδών «Σχεδιασμός Διοίκηση και Πολιτική του Τουρισμού». Πανεπιστήμιο Αιγαίου Διαθέσιμο στο: hellenicus.lib.aegean.gr/bitstream/handle/11610/11535/file0.doc?sequence=2 [πρόσβαση May 26 2018].
- Παπανικολάου, Π.Μ. (2018) 'Η πολιτισμική βιωσιμότητα ως μέρος της πολιτιστικής διαχείρισης – όψεις ενός πολιτισμικού φαινομένου με οικονομικές παραμέτρους', στο Α. Πυργιώτης (επ.) *Πρακτικά του 20ου επιστημονικού συνεδρίου του Συνδέσμου Ελλήνων Περιφερειολόγων*, Αθήνα. Διαθέσιμο στο: https://drive.google.com/file/d/1vm1k4YfqU-Rs1L3FQvC8jsXyPVm94at7/view?usp=drive_web [πρόσβαση May 26 2018].
- Παρταλίδου, Μ. (2005) 'Η προτυποποίηση ως παράγοντας ανάπτυξης και προώθησης του Αγροτικού Τουρισμού', Διδακτορική Διατριβή, ΑΠΘ, Τμήμα Γεωπονίας. Διαθέσιμο στο: ikee.lib.auth.gr/record/32875/files/gri-2005-637.pdf [πρόσβαση May 26 2018].
- Συμεωνίδου, Π. (2009) 'Ανταγωνιστικότητα και Βιωσιμότητα Αγροτουριστικών Επιχειρήσεων Στην Ελλάδα', Διδακτορική Διατριβή. Τμήμα Γεωπονίας, Τομέας Αγροτικής Οικονομίας ΑΠΘ Διαθέσιμο στο: ikee.lib.auth.gr/record/113968/files/SIMEONIDOU.pdf
- Τσάρτας, Π.: (2000) 'Κριτική αποτίμηση των παραμέτρων συγκρότησης των χαρακτηριστικών της μεταπολεμικής τουριστικής ανάπτυξης', στο Π. Τσάρτας, Π.: (επ.), *Τουριστική Ανάπτυξη: Πολυεπιστημονικές προσεγγίσεις*, Αθήνα: Εξάντας, 189-209.
- Φαρσάρη (2017) 'Τουριστική πολιτική για μια βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη', στο Π. Τσάρτας, Π.: (επ.), *Τουριστική Ανάπτυξη: Πολυεπιστημονικές προσεγγίσεις*, Αθήνα: Εξάντας, σελ 153-161.
- Χατζηθεοδωρίδης Φ, Μιχαλίδης Α., Τσιλοχρήστος Δ., Καζάκη Σ. (2006) 'Ολοκληρωμένα Προγράμματα Ανάπτυξης του Ελληνικού Αγροτικού Χώρου: Μια εμπειρική προσέγγιση στην εφαρμογή, τη διαχείριση και τα αποτελέσματά τους', *Αειχώρος*, 5 (1): 58-91.

Ξενόγλωσση

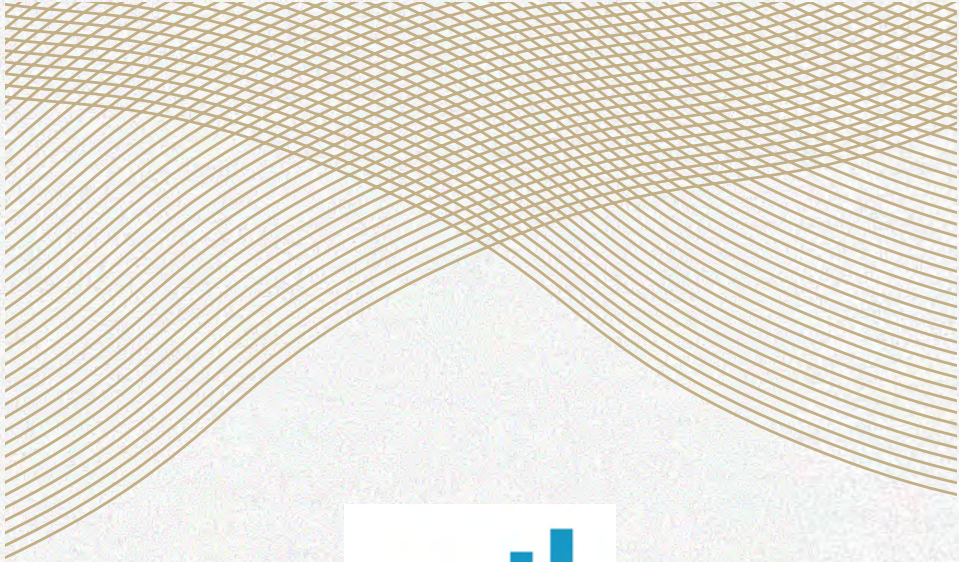
- Barke, M. (2004) 'Rural Tourism in Spain', *International Journal of Tourism Research*, 6: 137–149. Διαθέσιμο στο: https://www.researchgate.net/publication/229551550_Rural_tourism_in_Spain [πρόσβαση May 26 2018].
- Butler R. W. (1999) 'Sustainable tourism: A state of the art review', *Tourism Geographies*, (1)1: 7-25.
- Christopoulou O. (2000) 'Alternative tourist activities in the framework of small management interventions in Pelion mountain' (Greece)', *Medit. Journal of Economy, Agriculture and Environment*, 1: 46-52.
- Eusebio, C. Carneiro, M.J., Kastenholz, E., Figueiredo, E. and da Silva D.S. (2017) 'Who is consuming the countryside? An activity-based segmentation analysis of the domestic rural tourism market in Portugal'. *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 31: 197-210
- Farsari, Y. and Prastacos, P. (2001) 'Sustainable tourism indicators for Mediterranean established destinations', *Tourism Today*, 1 (1): 103-121
- Iakovidou O. (2002) 'Women's Agrotourist Co-operatives in Greece. Key elements for their successful operation', *Journal of Rural Co-operation*, 28:
- Iakovidou O., Koutsouris A. and Partalidou M. (2002) 'The development of Rural Tourism in Greece, through the initiative LEADER II: The case of Northern and Central Chalkidiki', *NEW MEDIT: Mediterranean Journal of Economics, Agriculture and Environment*, I (4): 32- 38.
- Partalidou M. and Koutsou S. (2012) 'Locally and Socially Embedded Tourism Clusters in Rural Greece. TOURISMOS', *An International multidisciplinary Journal of Tourism*, 7 (1): 99-116.
- Phillip. S., Hunter, C. and Blackstock, K. (2010) 'A typology for defining agritourism', *Tourism Management*, 31:754-758.
- Randelli F., Romei, P., Tortora, M. and Tinacci Mossello, M. (2011) 'Rural Tourism Driving Regional Development in Tuscany. The Renaissance of the Countryside', Working Papers - Economics wp2011_11.rdf, Universita' degli Studi di Firenze, Dipartimento di Scienze per l'Economia e l'Impresa. https://ideas.repec.org/p/frz/wpaper/wp2011_11.rdf.html [πρόσβαση May 26 2018].

Sznajder, M., Przezbórska, L. and Scrimgeour, F. (eds.) (2009) *Agritourism*.
Wallingford, UK: CAB International.

Seghezso, L. (2009) 'The five dimensions of sustainability', *Journal Environmental
Politics*, 18 (4): 539-556

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι : Εταιρικό Προφίλ ΑΝΕΤΧΑ ΑΕ

**Αναπτυξιακή Χαλκιδικής Α.Ε.
Αναπτυξιακή Ανώνυμη Εταιρεία ΟΤΑ
Development Association of
Halkidiki S.A.**

**www.anetxa.gr
info@anetxa.gr**

**!! *^ο Απριλίου & Μακεδονίας, Τ.Θ. 81, 631 00 Πολύγυρος Χαλκιδική
Τ: 23710 24407 - 24507 F: 23710 24314**

**!! *^ο Apriliou & Makedonias Str., PO box 81, GR 631 00 Poligiros Halkidiki
Τ: +30 23710 24407 - 24507 F: +30 23710 24314**

Εισαγωγή

Η «ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ Α.Ε. - Αναπτυξιακή Ανώνυμη Εταιρία ΟΤΑ» με διακριτικό τίτλο «ΑΝ.ΕΤ.ΧΑ. Α.Ε.», είναι Ανώνυμη Εταιρεία που λειτουργεί με βάση τις διατάξεις για τις ανώνυμες εταιρείες (Ν. 2190/1920 «Περί Ανωνύμων Εταιριών») και τις διατάξεις του Δημοτικού και Κοινοτικού Κώδικα (όπως τροποποιήθηκαν και ισχύουν). Συστάθηκε τον Ιούνιο του 1992 και η έδρα της βρίσκεται στον Πολύγυρο.

Introduction

The "Development Association of Halkidiki SA (LGA)" with the distinct title "ANETXA SA" is a public body anonymous company founded in 1992. The Headquarter offices of ANETXA SA are located in Poligiros, the capital city of Halkidiki.

Διοικητικό Συμβούλιο

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Πασαλής Γεώργιος
ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ: Φώτης Βασίλειος
ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ: Αβδημώτης Σπύρος
ΜΕΛΗ: Λεμονής Κωνσταντίνος, Ανδρίτσιος Δημήτριος, Κοκκινίδης Κωνσταντίνος, Κούρα Κωνσταντίνα

Board of Directors

President: Georgios Passalis
Vice-president: Vasilios Fotis
Secretary: Spyros Avdimiotis
Members: Konstantinos Lemonis, Dimitrios Andritsios, Konstantinos Kokkinidis, Konstantina Koura

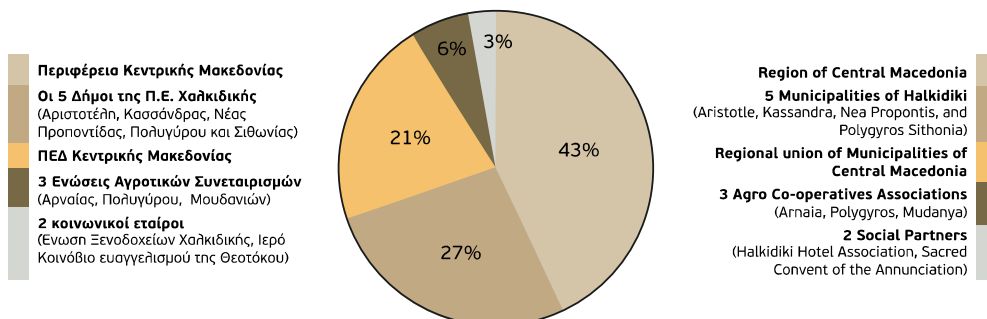
Μετοχικό Κεφάλαιο

Το μετοχικό κεφάλαιο της εταιρείας αντανακλά τη συνεργασία φορέων που εκπροσωπούν το σύνολο σχεδόν του τοπικού πληθυσμού, με έμφαση στον αγροτικό χώρο και τον κοινωνικό χαρακτήρα και ρόλο που έχει αναλάβει η εταιρεία στο πλαίσιο της ανάπτυξης της Χαλκιδικής.

The composition of the company's share capital reflects the partnership between bodies representing almost the entire population of the prefecture, with a stress on the rural areas, as well as the social role assumed by the company within the framework of development in the Prefecture of Halkidiki.

Σήμερα ανέρχεται σε 612.200€ και η σύνθεσή του είναι η εξής:

The shared capital of the company today is 612.200 € with the following composition:

Η ΑΝ.ΕΤ.ΧΑ. ως ο αντιπροσωπευτικότερος φορέας των παραγωγικών και όχι μόνο φορέων της Χαλκιδικής, αποτελεί αναπτυξιακό πυρήνα και εργαλείο στα χέρια των τοπικών κοινωνικών εταίρων και προγραμματικών φορέων, καθώς και προϊόν κοινής συμφωνίας των περισσότερων δυνάμεων της περιοχής για την ανάγκη συντονισμένης προώθησης ενός νέου τρόπου ανάπτυξης, με βάση την από κοινού εφαρμογή συγκεκριμένων αναπτυξιακών στρατηγικών.

The ANETXA SA as the most representative organization of both the productive and administrative bodies of Halkidiki is used by its local social partners as a core development tool for the coordination of policies, procedures and actions towards a common implementation of a novel strategy for territorial development.

Σκοποί

Σκοποί της εταιρείας είναι :

1. Ο σχεδιασμός της στρατηγικής ανάπτυξης για το Νομό, η προώθηση Εθνικών και Κοινοτικών προγραμμάτων και η διαχείριση προγραμμάτων χρηματοδοτούμενων από εθνικούς και κοινοτικούς πόρους.
2. Η υποβοήθηση και προώθηση των τοπικών αναπτυξιακών πρωτοβουλιών και κοινοτομιών. Η ανάπτυξη του τοπικού ανθρώπινου δυναμικού.
3. Η ανάληψη και εκπόνηση μελετών αναπτυξιακού περιεχομένου, για λογαριασμό φορέων του ιδιωτικού, δημοσίου και κοινωνικού τομέα.
4. Η λειτουργία του Επιχειρηματικού Πάρκου Ζερβοχωρίων (N.3982/2011) στα όρια του οικισμού Πλατανοχωρίου του Δ.Δ. Μαραθούσας του Δήμου Πολυγύρου.
5. Η προώθηση της ενδογενούς ανάπτυξης, με ιδιαίτερη έμφαση στην τοπική ανάπτυξη των αγροτικών περιοχών.

Strategic Objectives

Objects of the company are:

1. The design of the development strategy for Halkidiki, promoting national and community programs and the management of projects funded by national and Community resources.
2. To assist and promote local development initiatives and innovations. The development of local human resources.
3. To undertake and draw up a development content of studies on behalf of those from private, public and social sectors.
4. The operation of the Business Park of Zervochoria (N.3982 / 2011) on Platanochoriou of M.D. Marathousa the Municipality of Polygyros.
5. The promotion of endogenous development, with particular emphasis on local development of rural areas.

Δραστηριότητες/ Υπηρεσίες

Τεχνική Υποστήριξη Φορέων

Δικαιούχους στην Π.Ε. Χαλκιδικής, που χρήζουν άμεσης υποστήριξης, για την αποτελεσματική προετοιμασία και υλοποίηση των έργων τους, όπως:

1. ΟΤΑ και άλλους τοπικούς φορείς της **Δημόσιας διοίκησης**
2. Κλαδικές Ενώσεις της **ιδιωτικής οικονομίας**
3. Συνεταιρισμούς
4. Πολιτιστικούς, κοινωνικούς και περιβαλλοντικούς φορείς

Παρέχοντας:

- Συμβουλευτική υποστήριξη
- Διαχειριστική υποστήριξη
- Τεχνική υποστήριξη

Σε όλα τα στάδια ζωής του έργου (από την ωρίμανση των μελετών, τα τεύχη δημοπράτησης, την παρακολούθηση και το κλείσιμο του έργου)

Άλλες υποστηρικτικές ενέργειες:

Επίσης, η ANETXA ΑΕ λειτουργεί ως τοπικός κόμβος συνεργασίας καθώς προωθεί και υλοποιεί δράσεις ανάπτυξης της τοπικής συνεργατικότητας, με τη χρήση εργαλείων, όπως:

- Δικτύωσης, μεταφοράς τεχνογνωσίας
- Ημερίδων, τεχνικών συναντήσεων, ανάδειξης και προβολής κάλων πρακτικών
- Συμμετοχής σε δίκτυα

Η ANETXA ΑΕ αποτελεί μέλος των παρακάτω Φορέων:

- Δίκτυο Επιχειρήσεων Χαλκιδικής ΑΕ
- Κέντρο Περιβαλλοντικής Αναβάθμισης Μονάδων Αντιρρύπανσης Νομού Χαλκιδικής (ΚΕ.Π.Α.Μ.Α.Χ. Α.Ε.)
- HELADA – Ελληνική Ένωση Αναπτυξιακών Εταιρειών
- Φορέας Διαχείρισης Επιχειρηματικού Πάρκου Ζερβοχωρίων

Μελέτες, Έρευνες

- Σύσταση **Τοπικών Επιχειρησιακών Αναπτυξιακών Προγραμμάτων και Σχεδίων**
- **Κλαδικές μελέτες** (Τουριστικής ανάπτυξης, Προώθησης γεωργικών προϊόντων, Κατασκευαστικού κλάδου)
- **Έρευνες Αγοράς** (Τουριστικής ζήτησης, Καταναλωτικής συμπεριφοράς)
- **Περιβαλλοντικές μελέτες** (Διαχείρισης Αποβλήτων και ανακυκλώσιμων υλικών, Διαχείρισης υδατικών πόρων και λεκανών απορροής, Χωροθέτησης ΧΥΤΑ, Αποκατάστασης υποβαθμισμένων περιοχών)
- **Μελέτες Βιωσιμότητας και σκοπιμότητας** (για εγκατάσταση επιχειρήσεων, δικτύων (Clusters), δημιουργίας ΚΔΑΥ κ.α.)

Activities/Services

Technical support for Institutions

Beneficiaries in the region of Halkidiki, which needs support for the effective preparation and implementation of their projects:

1. Municipalities and other local entities of the **Public Administration**
2. Representative unions of the **private sector**
3. Co-operatives
4. Cultural, social and environmental institutions and bodies

Providing:

- Consulting support
- Administrative support
- Technical support

At all stages of the project life (of the maturing of the studies, tender documentation, monitoring and the closure of the project).

Other supportive activities:

Moreover, ANETXA SA acts a local facilitator for cooperation and networking through actions for:

- The promotion of **Networking** and **know-how transfer**
- The organization of Conferences, meetings, workshops and best-practice showcases
- The participation in Associations, Networks etc

ANETXA SA is a member of:

- The Cluster of Enterprises of Halkidiki
- The Center for Environmental Upgrade of Anti-pollutant units of Halkidiki (KEPAMAH SA)
- HELADA – The Greek Association of Development Agencies
- The Zervohoria Industrial Park

Studies, Reports

- Drawing up of Operational Programs and Plans for **Local and Regional Development**
- Sectoral **Reports and studies** (Tourism, Agri-food, Culture, consumer behavior etc)
- **Market Research**
- **Environmental studies** (Waste management and Recycling, Water and river basins' management, etc)
- **Feasibility and viability studies** (for private businesses, Clusters, Networks etc)

Ενδεικτικές Ενέργειες της ΑΝΕΤΧΑ Α.Ε.

Α. ΠΠ 2007 – 2013: Μεγάλα τοπικά αναπτυξιακά προγράμματα (LEADER, LEADER ΑΛΙΕΙΑΣ, ΑΞΟΝΑΣ 3 ΤΟΥ ΠΑΑ)

Η ΑΝΕΤΧΑ ΑΕ, κατά την προγραμματική περίοδο 2007 – 2013, μεταξύ των άλλων δραστηριοτήτων της, σχεδίασε και υλοποίησε τρία μεγάλα τοπικά αναπτυξιακά προγράμματα στην ΠΕ Χαλκιδικής λειτουργώντας είτε ως **Ομάδα Τοπικής Δράσης (ΟΤΔ)** του **Άξονα 4 (LEADER)** του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης (ΠΑΑ), είτε ως **Ενδιάμεσος Φορέας Διαχείρισης (ΕΦΔ)** για τον Άξονα 4 του Επιχειρησιακού προγράμματος Αλιείας (**LEADER ΑΛΙΕΙΑΣ**), είτε ως Αντέννα για την υλοποίηση του Άξονα 3 του ΠΑΑ.

Τα προγράμματα αυτά, προσέλκυσαν μεγάλο επενδυτικό ενδιαφέρον ιδιωτών, αλλά και δημοσίων επενδύσεων (έργων), καθώς εντάχθηκαν σε αυτά πάνω από **65 άμεσες επενδύσεις** σε όλη την επικράτεια της ΠΕ Χαλκιδικής, οι οποίες κατά κύριο λόγο αφορούσαν ιδρύσεις, επεκτάσεις, ή εκσυγχρονισμούς:

- Τουριστικών καταλυμάτων,
- Εγκαταστάσεων μεταποίησης γεωργικών προϊόντων,
- Χώρων εστίασης και αναψυχής
- Υποδομών εναλλακτικού τουρισμού,
- Επιχειρήσεων παροχής υπηρεσιών, καθώς και
- Χώρων άσκησης πολιτιστικών, αθλητικών, εκπαιδευτικών, περιβαλλοντικών δραστηριοτήτων, καθώς και δραστηριοτήτων κοινωνικής προστασίας και αλληλεγγύης, όπως κέντρα φροντίδας παιδιών προσχολικής ηλικίας, δημοτικές βιβλιοθήκες, ωδεία, πολιτιστικά κέντρα, μουσεία, αναπήλτες χωριών κ.α.

Ο συνολικός προϋπολογισμός των ενταγμένων σε αυτά έργων προσέγγισε τα **23,3 εκατομμύρια ευρώ**, και η ΑΝΕΤΧΑ αναδείχτηκε ως μια από τις **πρώτες εταιρείες σε απορρόφηση** και αριθμό έργων στην Ελλάδα.

ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ LEADER / AXIS 4 of RDP (LEADER approach) budget

Σ.Κ. (Total Cost)	Δ.Δ. (Public contrib.)	Ι.Δ. (Private)
14.333.481,21	9.895.680,00	4.437.801,21

ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ LEADER ΑΛΙΕΙΑΣ/ Fisheries LEADER budget

Σ.Κ. (Total Cost)	Δ.Δ. (Public contrib.)	Ι.Δ. (Private)
7.744.595,46	4.990.000,00	2.754.595,46

ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΑΞΟΝΑΣ 3 ΤΟΥ ΠΑΑ/ Axis 3 of RDP budget

Σ.Κ. (Total Cost)	Δ.Δ. (Public contrib.)	Ι.Δ. (Private)
1.230.167,09	615.083,55	615.083,55

ΠΠ 2007-2013: Προγράμματα ενίσχυσης απασχόλησης - Αντιμετώπισης κοινωνικού αποκλεισμού

ΣΥΣΤΑΣΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗΣ ΣΥΜΠΡΑΞΗΣ με την Επωνυμία: «Συνέργεια για την απασχόληση στην Χαλκιδική» («Συνέργεια»).

- Υποστήριξη 130 ανέργων που διαβιούν στην ΠΕ Χαλκιδικής.

Προϋπολογισμός: 380.000 €

ΣΥΣΤΑΣΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗΣ ΣΥΜΠΡΑΞΗΣ με Επωνυμία: «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού Χαλκιδικής» («ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ»)

- Υποστήριξη 100 ανέργων που διαβιούν στην ΠΕ Χαλκιδικής και ανήκουν στην ευάλωτη κοινωνικά ομάδα «Μετανάστες, Παλινοστούντες, Πρόσφυγες »

Προϋπολογισμός: 500.000 €

ΠΑΡΕΧΟΜΕΝΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Συμβουλευτική υποστήριξη για την ίδρυση νέων επιχειρήσεων, με έμφαση στην καινοτόμα επιχειρηματικότητα, την δημιουργία νέων θέσεων μισθωτής εργασίας, και την απόκτηση εργασιακής εμπειρίας μέσω συμβάσεων μαθητείας με επιχειρήσεις του τουριστικού τομέα της τοπικής οικονομίας.

Indicative Actions of ΑΝΕΤΧΑ S.A.

A. 2007 – 2013: period: Large Local Development Programs

For the period of 2007 -2013, ANETXA S.A. among its other activities has implemented three large Local Development Programs in Halkidiki. Acting as a **Local Action Group (LAG)** in Halkidiki for the **Axis 4 (LEADER approach)** of the RURAL DEVELOPMENT PROGRAMME 2007 - 2013 (RDP), as an **Intermediate Managing Agency (IMA)** for the OPERATIONAL PROGRAMME "FISHERIES 2007 - 2014" or as a local antenna for the implementations of **Axis 3** of THE RURAL DEVELOPMENT PROGRAMME 2007 - 2013 (RPD) in Halkidiki.

The above programs have attracted numerous investments from private and public bodies. In total, more than **65 direct investments** in Halkidiki were approved, namely:

- Tourism accommodations
- Food & Beverage establishments
- Alternative tourism units
- Various service provision businesses
- Cultural, athletic, education, environmental and social welfare establishments such as Kindergartens, libraries, museums, cultural centers, village restorations etc

The total budget of the above reached **23,3 million Euros**, while ANETXA SA has been evaluated as one of the **first LAGs in Greece in Fund absorption rates**.

2007-2013 period: Programs for stimulating employment, combating social exclusion

Program for the creation of New Employment Opportunities (TOPSA - Synergieia)

- Support of 130 unemployed people in Halkidiki through:

Budget: 380.000,00 €

Program for the Inclusion in the Labour Market of Immigrants in Halkidiki (TOPEKO)

- Support of 100 unemployed people of the social groups "Immigrants, repatriated and Refugees" in Halkidiki through:

Budget: 500.000,00 €

DELIVERABLE SERVICES OF THE PROJECTS

Consulting support for the establishment of new businesses, focusing on innovative entrepreneurship, creating new jobs paid employment and work experience through apprenticeship contracts with businesses in the tourism sector of the local economy.

B. Προηγούμενες Δραστηριότητες

Η ANETXA ΑΕ διαθέτει εκτεταμένη εμπειρία στο σχεδιασμό, την υλοποίηση, και διαχείριση πλήθους έργων στα πλαίσια εθνικών αλλά και κοινοτικών προγραμμάτων και πρωτοβουλιών. Ενδεικτικά αναφέρονται μερικά από αυτά:

- Υλοποίηση και διαχείριση Κοινοτικών Πρωτοβουλιών **LEADER I, LEADER II** (Συνολικός προϋπολογισμός 2,9 δισ. δρχ.) και **LEADER +** (Συνολικός προϋπολογισμός 10.600.330 €)
- Διαχείριση και συντονισμός προγραμμάτων διατοπικής και **διακρατικής συνεργασίας** (πχ EUROPEAN TERRITORIAL QUALITY MARK, AGROTOUR, EUROVILLAGES, ΓΕΥΣΕΙΣ ΕΛΛΗΝΩΝ ΕΚΛΕΚΤΕΣ κ.α)
- 3 έργα (ως συντονιστής εταίρος) στα πλαίσια του **προγράμματος LIFE** με αντικείμενο τη διαχείριση αποβλήτων, και την ανακύκλωση
- Το έργο LIFE04 ENV/GR/000145 «Πράσινη Δραχμή II: Προώθηση της Βιώσιμης Ανάπτυξης στο Νομό Χαλκιδικής μέσω Συντονισμένων Πιλοτικών Δράσεων για την Εφαρμογή Εργαλείων της Ολοκληρωμένης Πολιτικής Προϊόντων» - Π/Υ: 1,324,500.00 €, βραβεύθηκε ως **BEST LIFE ENVIRONMENT PROJECT 2008**.
- Υλοποίηση επτά (7) προγραμμάτων Κοινοτικών Πρωτοβουλιών (ήτοι ενός προγράμματος NOW, δύο προγραμμάτων YOUTHSTART, ενός προγράμματος HORIZON, δύο προγραμμάτων ADAPT και ενός INTERREG)
- Ειδικό Τοπικό Πρόγραμμα Επανεκπαίδευσης, Κατάρτισης και Απόκτησης Επαγγελματικής Εμπειρίας για ανέργους που απολύθηκαν από την TVX HELLAS A.E.– Προϋπολογισμός: 28.000.000 €

B. Past Indicative Activities

AN.ET.XA. S.A. has been selected by the E.U., Greek Ministries and other Public Organizations, as an intermediate organization to implement various projects. ANETXA has the overall financial management of the project is being assigned to. Some examples are:

- Implementation and management of Community Initiatives **LEADER I, LEADER II** (total budget 2.9 billion. Drachma) and **LEADER +** (total budget 10.600.330 €)
- Management and coordination inter-territorial and **transnational cooperation** programs (eg EUROPEAN TERRITORIAL QUALITY MARK, AGROTOUR, EUROVILLAGES, FLAVORS OF GREEK EKLEKTES etc.)
- 3 projects (as coordinating partner) in the framework of the **LIFE program** on the management of waste and recycling
- The project LIFE04 ENV / GR / 000145 «Green Drachma II: Promoting Sustainable Development in Halkidiki through Concerted Pilot Actions for the Implementation of Instruments IPP” - W / H : 1,324,500.00 €, was awarded as **BEST LIFE ENVIRONMENT PROJECT 2008**.
- Implementation of seven (7) Community Initiative programs (ie a NOW program, YOUTHSTART two programs, one HORIZON plan two ADAPT programs and one INTERREG)
- Special Local retraining, training and work experience for unemployed dismissed by TVX HELLAS SA - Budget: 28.000.000 €

Επιχειρηματικό Πάρκο Ζερβοχωρίων

ΠΑΡΕΧΟΜΕΝΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ- ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ

- Ολοκληρωμένο δίκτυο αποχέτευσης Ομβρίων και Ακάθαρτων Υδάτων,
- Εσωτερικό δίκτυο οδοποιίας,
- Εσωτερικό δίκτυο τηλεπικοινωνιών,
- Δίκτυο ηλεκτροφωτισμού και υδροδότησης,
- Μονάδα επεξεργασίας λυμάτων,
- Φυλάκιο και κτίριο διοίκησης ,
- Κόμβος κυκλοφοριακής σύνδεσης

Zervohoria Industrial Park

SERVICES PROVIDED

- Integrated Stormwater sewerage and wastewater
- Internal road network
- Internal communications network
- Network Electric and water supply
- Sewage treatment plant
- Outpost and administration building
- Node traffic connection

ΧΩΡΟΘΕΤΗΣΗ-ΔΟΜΗΣΗ

- Χωροθετημένο επί της επαρχιακής οδού Κρήμνης – Καλαμωτού
- Συνολική έκταση 106 στρ.
- Σε κομβικό σημείο, με εύκολη πρόσβαση στα εθνικά δίκτυα Θεσ/νίκης – Καβάλας και Θεσ/νίκης – Αγίου Όρους.
- 55 χλμ. από τη Θεσ/νίκη, 9 χλμ. από το Ζαγκλιβέρι και 35 χλμ. από τον Πολύγυρο
- Αποτελείται από 68 οικόπεδα του ενός στρέμματος το καθένα, άρτια και οικοδομήσιμα
- Συντελεστής δόμησης 1,2
- Μέγιστη κάλυψη 60%
- Μέγιστο ύψος 11μ.
- Ελάχιστο ύψος ορόφου 3μ.

Η AN.ET.XA. Α.Ε. εφαρμόζει Σύστημα Διαχείρισης Ποιότητας κατά το διεθνές πρότυπο EN ISO 9001:2000

LOCATION-CONSTRUCTION

- Sited on the provincial road Krimni- Kalamoto
- Total area 106 ha.
- In hub with easy access to national networks Thessaloniki / Thessaloniki - Kavala & Thessaloniki - Mount Athos.
- 55 km. From Thes / niki, 9 km. From Zagliveri and 35 km. From Poligiros
- Consists of 68 plots of one acre each, buildable
- Building coefficient 1,2
- Maximum coverage 60%
- Maximum height 11m.
- Minimum floor height 3m.

The ANETXA SA applies a Quality Management System according to the international standard EN ISO 9001: 2000

Στελέχωση - Υφιστάμενη υποδομή

Το έμπειρο και εξειδικευμένο ανθρώπινο δυναμικό της ANETXA διαδραμάτισε ουσιαστικό ρόλο στις πολύ υψηλές επιδόσεις (άνω του 95%) που κατέγραψε η εταιρεία στην απορρόφηση των προγραμμάτων που διαχειρίστηκε ως Ομάδα Τοπικής Δράσης (ΟΤΔ LEADER) και ως ΕΦΔ του προγράμματος LEADER ΑΛΙΕΙΑΣ.

Το καινοτόμο εργασιακό περιβάλλον και ο συγκερασμός της εμπειρίας στελεχών διαφόρων ειδικοτήτων, συνέβαλαν καθοριστικά στην επιτυχημένη και αποτελεσματική λειτουργία της ANETXA ΑΕ.

Επιστημονικό προσωπικό: Αποτελείται από 12 άτομα με εξειδίκευση και εμπειρία στην παρακολούθηση και υποστήριξη έργων και προγραμμάτων, στη διαχείριση και υλοποίηση ολοκληρωμένων προγραμμάτων και συστημάτων ενίσχυσης της απασχόλησης, στην Τεχνική υποστήριξη Ο.Τ.Α., ιδιωτικών φορέων, επιχειρήσεων και επενδυτικών προγραμμάτων.

Διοικητικό και άλλο Προσωπικό: Αποτελείται από 3 άτομα με εμπειρία στην γραμματειακή και λογιστική υποστήριξη των προγραμμάτων και πρωτοβουλιών της εταιρίας.

Human Resources

ANETXA's experienced and specialized personnel have managed to record very high absorption rates (over 95%) in European Agricultural Fund for Rural Development (EAFRD) and European Maritime and Fisheries Fund (EMFF) funds, as a Local Action Group (LAG) and Intermediate Managing Agency (IMA) respectively.

An innovative working environment and the combination of experienced personnel in various areas of interest have contributed decisively in ANETXA's operational success.

Scientific personnel: 12 persons with experience in design, monitoring, implementation and control of projects, programs, cooperation initiatives in the fields of local and regional development, environment, tourism and technical support of public bodies, private businesses, organizations etc.

Administrative personnel: 3 persons with experience in secretarial, accounting and financial support to the activities of the company.

Υλικοτεχνική Υποδομή:

Στις εγκαταστάσεις της εταιρείας, υπάρχουν 13 αυτόνομοι χώροι (αίθουσες γραφείων) για 22 θέσεις εργασίας, καθώς επίσης αίθουσα συσκέψεων - συνεργασίας, γραφεία διοίκησης, χώροι αναμονής, server room, καπνιστήριο, καθώς επίσης αρχείο και αποθηκευτικοί χώροι. Η εταιρεία χρησιμοποιεί πληθώρα εφαρμογών λογισμικού, συμπεριλαμβανομένης και εφαρμογής GIS. Όλες οι θέσεις εργασίας είναι πλήρως εξοπλισμένες (έπιπλα γραφείων, τηλέφωνο, Η/Υ, περιφερειακές συσκευές), ενώ στην αίθουσα συσκέψεων - συνεργασίας μπορούν να φιλοξενηθούν έως (25) άτομα με εξοπλισμό βιντεοπροβολής και παρουσιάσεων.

Facilities & Hardware:

The company's offices comprise of 13 autonomous office spaces for 22 job positions, administrative offices, waiting lobbies, smoking place, archive and storage rooms, and a conference room that can accommodate up to 25 persons. A plethora of hardware (PCs, laptops, projectors, faxes, scanners, photocopiers, a telephone center and other peripherals) as well as numerous specialized software (such as GIS) and office suites are put into use for the achievement of the company's objectives.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ : Πίνακας 1: Ερωτώμενοι επιχειρηματίες στην περιοχή έρευνας

α/α	ΕΠΩΝΥΜΙΑ	ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΕΝΑΣΧΟΛΗΣΗΣ
1	Αγροτουριστικός ξενώνας	
2	Αγροτουριστικός ξενώνας	Ενοικίαση επιπλωμένων δωματίων στον Πολύγυρο που εξυπηρετεί κυρίως οικογένειες που επισκέπτονται τον νομό.
3	Παραδοσιακό καφενείο	εκθετήριο παραδοσιακών χειροποίητων προϊόντων (λικέρ, μαρμελάδες και βότανα)
4	Αγροτουριστικός ξενώνας	Ξενώνας, εστιατόριο, καφέ- μπαρ. Οι επισκέπτες είναι κυρίως οικογένειες από την Θεσσαλονίκη.
5	παραδοσιακό καφενείο	Καφέ- μπαρ- παραδοσιακό καφενείο. Ντόπιοι και περαστικοί
6	Αγροτουριστικός ξενώνας & παραδοσιακό καφενείο	Ντόπιους τον χειμώνα και το καλοκαίρι τουρίστες.
7	Αγροτουριστικός ξενώνας	Ξενοδοχείο, σπα, καφετερία. Οικογένειες και επαγγελματίες.
8	ζυμαρικά	Παραδοσιακά ζυμαρικά, τραχανάδες, χυλοπίτες
9	ταβέρνα	Παραδοσιακή ταβέρνα. Επισκέπτες από Θεσσαλονίκη αυθημερόν τα σαββατοκύριακα
10	Ταβέρνα	Ταβέρνα με παραδοσιακή κουζίνα, σούβλες και μαγειρευτό κυνήγι.
11	Εργαστήριο	Κεριά και λαμπάδες. Επισκέψιμος χώρος για σχολεία και για κάθε ενδιαφερόμενο
12	Αγροτουριστικός συνεταιρισμός	Προϊόντα: Ζυμαρικά (τραχανάς και χυλοπίτες), γλυκά του κουταλιού, μαρμελάδες και λικέρ
13	Αγρόκτημα	και καφετέρια. Επισκέψιμο αγρόκτημα με ζώα και ξενώνας
14	Αγροτουριστικός ξενώνας	Ξενώνας και ταβέρνα. Οικογένειες από την συμπρωτεύουσα
15	προϊόντα ζαχαροπλαστικής	Αρτοσκευάσματα και προϊόντα ζαχαροπλαστικής. Ντόπιοι και περαστικοί
16	Ελαιόλαδα	Εμπορία ελαίων και ελαιολάδου
17	Αγροτουριστικός ξενώνας	Καταλύματα, φάρμα, ταβέρνα. Παροχή διαμονή , φαγητού και ψυχαγωγίας
18	Εργαστήριο	Εργαστήριο κηροποιείας- κηροπλαστείο. Επισκέψιμο σε τουρίστες
19	Αγροτουριστικός ξενώνας	Εστιατόριο, καταλύματα διαμονής, σπα και τζακούζι
20	Εστιατόριο	Εστιατόριο με παραδοσιακή κουζίνα και ντόπια κρέατα και καταλύματα διαμονής
21	ΜΕΛΙ	Μικρή επιχείρηση που προσφέρει μέλι και άλλα προϊόντα της Χαλκιδικής όπως τραχανάδες, χυλοπίτες, κρασιά, λικέρ. Επισκέπτες ζευγάρια και οικογένειες
22	Αγροτουριστικός ξενώνας	Παραδοσιακός ξενώνας, ενοικιαζόμενα επιπλωμένα δωμάτια, χώρος εστίασης. Επισκέπτες κυρίως οικογένειες με παιδιά αλλά και παρέες
23	Αγροτουριστικός ξενώνας	Εστιατόριο και καφετέρια. Επισκέψιμο αγρόκτημα με ζώα και ξενώνας
24	Αγροτουριστικός ξενώνας	Καταλύματα με παραδοσιακή διακόσμηση. Οι επισκέπτες είναι τόσο οικογένειες όσο και παρέες

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙΙ: Πίνακας 1: Πληθυσμιακά χαρακτηριστικά της ορεινής Χαλκιδικής

ΜΟΝΙΜΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ	ΕΤΟΣ 2001	ΕΤΟΣ 2011	Μεταβολή Πληθυσμού %
ΣΥΝΟΛΟ ΕΛΛΑΔΟΣ	10.934.097	10.816.286	-1,08
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	1876558	1.882.108	0,30
ΔΗΜΟΣ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗ	17752	18.294	3,05
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΑΡΝΑΙΑΣ	5884	6.063	3,04
Δημοτική Κοινότητα Αρναίας	2144	2.300	7,28
Τοπική Κοινότητα Βαρβάρας	639	631	-1,25
Τοπική Κοινότητα Νεοχωρίου	836	714	-14,59
Τοπική Κοινότητα Παλαιοχωρίου	1436	1.489	3,69
Τοπική Κοινότητα Στανού	829	929	12,06
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΠΑΝΑΓΙΑΣ	3470	3.526	1,61
Δημοτική Κοινότητα Μεγάλης Παναγίας	2597	2.592	-0,19
Τοπική Κοινότητα Γοματίου	587	557	-5,11
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΣΤΑΓΙΡΩΝ - ΑΚΑΝΘΟΥ	8398	8.705	3,66
Τοπική Κοινότητα Σταγίρων	369	352	-4,61
Τοπική Κοινότητα Στρατονίκης	670	563	-15,97
Τοπική Κοινότητα Στρατωνίου	1153	1.057	-8,33
ΔΗΜΟΣ ΠΟΛΥΓΥΡΟΥ	21930	22.048	0,54
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΖΕΡΒΟΧΩΡΙΩΝ	2808	2.378	-15,31
Τοπική Κοινότητα Γεροπλατάνου	402	337	-16,17
Τοπική Κοινότητα Παλαιοχώρας	834	806	-3,36
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΠΟΛΥΓΥΡΟΥ	10444	11.386	9,02
Δημοτική Κοινότητα Πολυγύρου	6227	7.459	19,78
Τοπική Κοινότητα Αγίου Προδρόμου	436	408	-6,42
Τοπική Κοινότητα Βραστάμων	1067	990	-7,22
Τοπική Κοινότητα Παλαιοκάστρου	248	222	-10,48
Τοπική Κοινότητα Ταξιάρχου	1044	903	-13,51

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ Απογραφή πληθυσμού 2001,2011

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ IV : Δράσεις αγροτουρισμού στην ΚΠ LEADER

Πίνακας 1: Κατάλογος καταλυμάτων Αγρο(το)τουρισμού LEADER I

Α/Α	ΟΙΚΙΣΜΟΣ	ΕΙΔΟΣ	ΔΥΝΑΜΗ ΚΟΤΗΤΑ	ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΔΙΚΑΙΟΥΧΟΥ	
			(Δωμάτια -Κλίνες)	ΗΛΙΚΙΑ	ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ
1	Ταξιάρχη	Επιπλ. Δωμάτια Α΄	2-4	56	Γεωργός
2	>>	>>	3-6	56	Οικοδόμος
3	>>	>>	2-4	52	Οικοδόμος
4	>>	Αυτοεξυπηρετούμενα	4-6	65	Γεωργός
5	>>	Επιπλ. Δωμάτια Α΄	2-4	36	Γεωργός
6	>>	>>	2-4	Απεβίωσε	Γεωργός
7	>>	>>	3-6	47	Γεωργός
8	>>	>>	4-8	55	Γεωργός
9	>>	Αυτοεξυπηρετούμενα	6-18	27 & 30	Γεωργοί
10	>>	Επιπλ. Δωμάτια Α΄	3-6	50	Οικοδόμος
11	>>	>>	2-4	55	Γεωργός
12	>>	>>	2-4	47	Γεωργός
13	Αρναίας	>>(Παραδ.)	2-3	67	Συνταξιούχος
14	>>	>>(Παραδ.)	2-4	65	Έμπορος
15	>>	>>(Παραδ.)	2-4	50	Ιδ. Υπάλληλος
16	>>	>>(Παραδ.)	4-8	15	Μαθητής
17	Μ. Παναγίας	Επιπλ. Δωμάτια Α΄	2-4	70	Συνταξιούχος
18	Παλαιοχωρίου	>>	2-4	45	Άνεργη
19	Στανού	>>(Παραδ.)	3-5	49	Αγρότισσα
20	Βάβδου	Επιπλ. Δωμάτια Α΄	2-4	35	Γεωργός
21	Βραστών	>>	2-4	45	Γεωργός
22	Αρναίας	Ξενοδοχείο Γ΄ (Παραδ.)	10-26		ΟΤΑ
23	Στρατωνίου	Επιπλ. Δωμάτια Α΄	1-2	40	Ξυλουργός
24	Βαρβάρας	Επιπλ. Δωμάτια Α΄	2-4	45	Αγρότισσα
25	Ταξιάρχη	Επιπλ. Δωμάτια Α΄	2-4	55	Γεωργός

ΠΗΓΗ: ANETXA ΑΕ, 2018

Πίνακας 2. Κατάλογος δράσεων Αγροτουρισμού LEADER I (εκτός καταλυμάτων)

A/A	ΟΙΚΙΣΜΟΣ	ΕΙΔΟΣ	ΔΙΚΑΙΟΥΧΟΣ
1	Ταξιάρχη	Χώροι Εστίασης-Αναψυχής	Ο.Τ.Α.
2	Βάβδου	Χώροι Εστίασης-Αναψυχής	Ο.Τ.Α.
3	Σταγείρων	Χώροι Εστίασης-Αναψυχής	Ο.Τ.Α.
4	Γεροπλατάνου	Χώροι Εστίασης-Αναψυχής	Ο.Τ.Α.
5	Ριζών	Χώροι Εστίασης-Αναψυχής	Ο.Τ.Α.
6	Στρατωνίου	Χώροι Εστίασης-Αναψυχής	Ο.Τ.Α.
7	Βαρβάρας	Χώροι Εστίασης-Αναψυχής	Ο.Τ.Α.
8	Παλαιοχωρίου	Χώροι Εστίασης-Αναψυχής	Ο.Τ.Α.
9	Παλαιόχωρας	Χώροι Εστίασης-Αναψυχής	Ο.Τ.Α.
10	Αρναίας	Ανάδειξη οικισμού	Ο.Τ.Α.
11	Νεοχωρίου	>>	Ο.Τ.Α.
12	Αρναίας	Γραφείο τουρισμού	Δ.Ε.Α.ΑΡ.
13	Πολυγύρου	Έρευνα Αγοράς	ΤΕΔΚ Χαλκίδας
14	Πολυγύρου	Διαφήμιση-Προβολή	ΑΝ.ΕΤ.ΧΑ. Α.Ε.
15	Αρναίας	Έργα Υποδομής	Δ.Ε.Α.ΑΡ.
16	Πολυγύρου	Έργα Υποδομής	Α.Σ. Κεντρ. Χαλκίδας
17	Πολυγύρου	Ενίσχυση Πολ. Συλλόγου	Πολιτιστ. Σύλλογος
18	Μ. Παναγίας	Έργα Υποδομής	Ο.Τ.Α.
19	Μ. Παναγίας	Έργα Υποδομής	Δασ. Συν/σμός
20	Βάβδου	Έργα Υποδομής	Ο.Τ.Α.
21	Αρναίας	Έργα Υποδομής	Ο.Τ.Α.
22	Βαρβάρας	Έργα Υποδομής	Ο.Τ.Α.
23	Μ. Παναγίας	Έργα Υποδομής	Ο.Τ.Α.
24	Πετραλώνων	Πρατήριο-Εκθετήριο τοπ. προϊόντων	Ο.Τ.Α.
25	Μ. Παναγίας	Ανάπλαση Δημοτικού Σχολείου	Ο.Τ.Α.
26	Ουρανούπολης	Ανακατασκευή παλαιού Χαλκαδιού	Ο.Τ.Α.
27	Γαλάτιστας	Αποκατάσταση Βυζαντινού Πύργου	Ο.Τ.Α.
28	Αρναίας	Αρχοντικό Μήτσιου	Ο.Τ.Α.
29	Βραστάμων	Ανάπλαση περιβ. Χώρου Ι.Ν. Βραστάμων	Ενορεία "Ευαγγελισμός Θεοτόκου"
30	Βαρβάρας	Ανακατασκευή Δημοτικού Σχολείου	Ο.Τ.Α.

ΠΗΓΗ: ΑΝΕΤΧΑ ΑΕ, 2018

Πίνακας 3. Σύνολο επενδύσεων LEADER+

1.1 ΜΕΛΕΤΕΣ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΑΡΝΑΙΑΣ
Α.Σ. ΒΟΡΕΙΑΣ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ	ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΒΑΡΒΑΡΑΣ
Α.Σ. ΖΕΡΒΟΧΩΡΙΩΝ	ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΜΕΓ. ΠΑΝΑΓΙΑΣ
Α.Σ ΚΕΝΤΡ. ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ	3.8 ΠΗΓΕΣ - ΧΡΟΙ ΑΝΑΨΥΧΗΣ - ΘΕΣΕΙΣ ΘΕΑΣ
Α.Σ. ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ	ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΤΑΞΙΑΡΧΗ
ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΣΙΜΩΝΟΣ ΠΕΤΡΑ	ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΒΑΒΔΟΥ
1.2 ΜΕΛΕΤΕΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ	ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΣΤΑΓΕΙΡΩΝ
Α.Σ ΒΟΡΕΙΑΣ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ	ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΓΕΡΟΠΛΑΤΑΝΟΥ
1.3. ΜΕΛΕΤΕΣ ΑΓΡΟΤΙΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ	ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΡΙΖΩΝ
Α.Σ. ΖΕΡΒΟΧΩΡΙΩΝ	ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΣΤΡΑΤΟΝΙΚΗΣ
Ε.Γ.Σ. ΠΟΛΥΓΥΡΟΥ Ε.Γ.Δ.Σ.	ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΒΑΡΒΑΡΑΣ
ΣΕΡΜΥΛΗ	ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΠΑΛΛΙΟΧΩΡΙΟΥ
1.4 ΜΕΛΕΤΕΣ ΧΕΙΡΟΤΕΧΝΙΑΣ	ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΠΑΛΛΙΟΧΩΡΑΣ
ΙΕΡΟ ΚΟΙΝΟΒΙΟ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΜΟΥ	3.9 ΣΠΗΛΑΙΟ ΠΕΤΡΑΛΩΝΩΝ
2.1 ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ ΜΕΛΙΣΣΟΚΟΜΩΝ	3.10 ΑΝΑΚΑΙΝΙΣΗ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΩΝ
ΜΕΛΙΣΣΟΚ. ΣΥΝ. ΖΕΡΒΟΧΩΡΙΩΝ	ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΜΕΓ. ΠΑΝΑΓΙΑΣ
2.2 ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΩΝ	ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΟΥΡΑΝΟΥΠΟΛΗΣ
ΑΓΡΟΤ. ΣΥΝ. ΓΑΛΑΤΙΣΤΑΣ	ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΓΑΛΑΤΙΣΤΑΣ
2.3 ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ ΕΜΠΟΡ/ΣΗ ΕΛΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΑΡΝΑΙΑΣ
Ε.Γ.Σ. ΠΟΛΥΓΥΡΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΠΟΛΥΓΥΡΟΥ
2.4 ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ ΥΦΑΝΤΟΥΡΓΙΑ - ΒΑΦΗ	ΕΝΟΡΙΑ "ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΜΟΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ"
Α.Σ. ΒΟΡΕΙΑΣ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ	ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΒΑΡΒΑΡΑΣ
2.5 ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ ΜΑΡΚΕΤΙΝΓ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ	3.11 ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΑ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΑ
Α.Σ. ΖΕΡΒΟΧΩΡΙΩΝ	ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΗΣ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ
2.6 ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	ΚΑΡΑΝΤΑΓΛΗΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ
ΤΕΔΚ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ	ΓΙΩΡΟΥΔΗΣ ΤΑΚΗΣ του Γεωργίου
2.7 ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ ΑΓΙΟΓΡΑΦΙΑ	ΛΥΡΤΖΗΣ ΣΩΤΗΡΙΟΣ του Ιωάννη
ΙΕΡΟ ΚΟΙΝΟΒΙΟ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΜΟΥ	ΜΠΑΡΑΧΑΝΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ
2.8 ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ ΒΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΚΑΛΛ.	ΠΑΛΛΑΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ
ΙΕΡΟ ΚΟΙΝΟΒΙΟ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΜΟΥ	ΤΣΑΤΣΑΡΗΣ ΧΡΗΣΤΟΣ
2.9 ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΝΙΣΧΥΣΕΙΣ	ΧΡΙΣΤΑΡΑ ΕΥΡΟΣΥΝΗ
ΑΝ.ΕΤ.ΧΑ. Α.Ε	ΜΠΑΡΑΧΑΝΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ
3.1 ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΟΙΚΙΣΜΩΝ	ΠΑΚΑΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΣ
ΔΗΜΟΣ ΑΡΝΑΙΑΣ	ΓΙΩΡΟΥΔΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ
ΚΟΝΟΤΗΤΑ ΝΕΟΧΩΡΙΟΥ	ΚΙΖΥΛΗ ΣΤΥΛΙΑΝΗ
3.2 ΓΡΑΦΕΙΟ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	ΤΣΑΝΑΚΑΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ
Δ.Ε.Α.ΑΡ.	ΜΠΑΡΑΧΑΝΟΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ
3.3 ΕΡΕΥΝΕΣ ΑΓΟΡΑΣ	ΣΙΩΠΗΣ ΘΕΟΧΑΡΗΣ του Ιωάννου
ΤΕΔΚ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ	ΜΑΝΤΖΩΛΗ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ
3.4 ΔΙΑΦΗΜΙΣΗ - ΠΡΟΒΟΛΗ	ΔΗΜΟΣ ΑΡΝΑΙΑΣ
ΑΝ.ΕΤ.ΧΑ. Α.Ε	ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ
3.6 ΑΘΛΗΤΙΚΕΣ - ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΕΣ ΕΚΔΗΛΩΣΗΣ	ΤΣΟΧΑΣ ΣΤΕΦΑΝΟΣ
Δ.Ε.Α.ΑΡ.	ΠΑΠΑΡΓΥΡΙΟΥ ΣΤΥΛΙΑΝΗ
Α.Σ. ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ	ΠΕΥΚΟΥ ΜΑΡΙΑ συζ. Δημητρίου
ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ	ΠΡΑΒΗΤΙΑΝΟΣ ΧΡΗΣΤΟΣ
ΚΟΝΟΤΗΤΑ ΜΕΓ. ΠΑΝΑΓΙΑΣ	ΖΩΓΡΑΦΟΣ ΣΤΑΜΑΤΗΣ
3.7 ΠΕΡΙΗΓΗΤΙΚΕΣ ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ	ΑΡΒΑΝΙΤΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ

ΔΑΣΙΚΟΣ ΣΥΝ/ΣΜΟΣ ΠΑΛΑΙΟΧΩΡΙΟΥ	ANNA ΜΗΤΣΟΥ / ΠΑΓΩΝΑ ΛΥ....
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΒΑΒΔΟΥ	ΠΑΡΛΙΑΡΗΣ ΠΑΡΑΔΕΙΣΗΣ
4.1 ΞΥΛΟΠΟΝΙΚΕΣ ΜΟΝΑΔΕΣ	
ΦΟΥΚΑΣ Π.	
ΠΑΠΑΡΓΥΡΙΟΥ Θ.	
ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ	
"Η ΧΑΛΚΙΔΙΚΗ"	
ΣΑΡΑΚΑΤΣΑΝΟΣ Σ.	
ΜΑΝΔΑΛΟΣ Β.	
ΠΛΑΤΣΙΚΑ ΑΦΟΙ	
ΑΛΒΑΝΟΣ Δ.	
ΣΑΜΑΡΑΣ Γ.	
ΧΑΤΖΗΣ Α.	
4.2 ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΥΦΑΝΤΩΝ	
Δ.Ε.Α.ΑΡ.	
4.3 ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΕΣ ΤΣΑΝΤΕΣ	
Δ.Ε.Α.ΑΡ.	
5.1 ΒΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΚΑΛΛΙΕΡΓΙΕΣ	
ΙΚΕΘ	
5.2 ΠΑΡΚΟ ΑΓΡΙΩΝ ΖΩΩΝ	
ΚΟΥΚΟΥΤΣΗΣ ΕΛΥΘΕΡΙΟΣ	
5.3 ΒΙΟΤΕΧΝΙΕΣ ΤΣΙΠΟΥΡΟΥ ΚΤΛ	
ΚΑΛΙΝΔΙΑ Ο.Ε. ΔΑΓΚΙΛΑΣ Α.	
ΜΑΝΤΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ του Ιωάννη	
5.4 ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΤΟΥΡΣΙΩΝ	
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΠΑΛΑΙΟΧΩΡΙΟΥ	
5.5 ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΜΑΡΜΕΛΑΔΑ	
ΙΕΡΟ ΚΟΙΝΟΒΙΟ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΜΟΥ	
5.6 ΜΕΛΙΣΣΟΚΟΜΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ	
ΓΚΟΤΣΙΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ	
ΓΕΩΡΓΑΚΑΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ	
ΚΑΜΠΟΥΡΗ ΒΑΡΒΑΡΑ	
5.7 ΕΜΠΟΡΡΕΥΜΑΤ. ΕΛΙΑΣ	
ΕΝΩΣΗ ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ	
5.8 ΦΥΤΑ ΧΟΛΟΜΩΝΤΑ	
ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΣ	
ΔΑΣΙΚΟΣ ΣΥΝ/ΣΜΟΣ	
5.9 ΤΥΠΟΠΟΙΗΣΗ - ΕΜΠΟΡ. ΞΥΛΟΚΑΡΒΟΥΝΟΥ	
ΓΚΛΑΒΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ του ΕΛ.	
5.10 ΕΚΘΕΣΙΑΚΟ ΚΕΝΤΡΟ	
ΔΗΜΟΣ ΠΟΛΥΓΥΡΟΥ	
5.11 ΠΡΑΤΗΡΙΑ ΠΩΛΗΣΗΣ	
ΙΕΡΟ ΚΟΙΝΟΒΙΟ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΜΟΥ	
ΚΟΙΝ. ΠΕΤΡΑΛΩΝΑ / ΚΟΙΝ ΤΕ....	

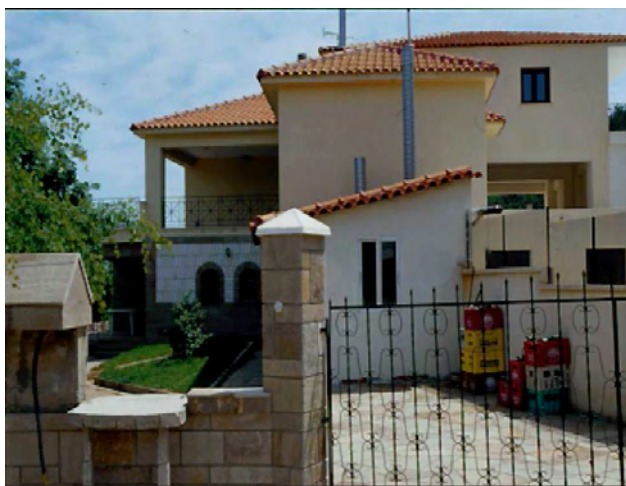
Επενδύσεις LEADER II

03-11-00-01	ΔΗΜΟΣ ΑΡΝΑΙΑΣ	ΑΡΝΑΙΑ
ΠΡΑΣΙΝΟ ΣΥΓΚΡΟΤΗΜΑ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΩΝ ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΗΣ ΔΙΑΧΕΙΡΗΣΗΣ		

03-06-00-01	ΔΗΜΟΣ ΑΡΝΑΙΑΣ	ΑΡΝΑΙΑ
ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΚΑΙ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΑΡΝΑΙΑΣ		

03-02-08-01	ΚΟΥΚΟΥΤΣΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ	ΤΑΞΙΑΡΧΗΣ
ΠΡΟΤΥΠΗ ΜΟΝΑΔΑ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΤΥΠΟΥ ΦΑΡΜΑΣ		

03-01-00-20	ΤΖΙΩΡΤΖΙΟΥΔΑ Σ. ΤΖΙΩΡΤΖΙΟΥΔΑ Μ. Ο.Ε.	ΜΕΓΑΛΗ ΠΑΝΑΓΙΑ
4 ΑΥΤΟΕΞΥΠΗΡΕΤΟΥΜΕΝΑ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΑ		

03-01-00-01	ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ	ΑΡΝΑΙΑ
ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΔΙΑΤΗΡΗΤΕΑΣ ΔΙΟΡΟΦΗΣ ΟΙΚΙΑΣ ΣΕ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟ ΚΑΤΑΛΥΜΑ Α' ΤΑΞΗΣ		

03-02-02-03	ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ	ΜΕΓΑΛΗ ΠΑΝΑΓΙΑ
ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΥΠΟΔΟΜΩΝ ΙΠΠΑΣΙΑΣ & ΑΝΑΨΥΧΗΣ		

03-01-00-18	ΠΑΠΑΜΟΣΧΟΥ ΕΛΕΝΗ	ΜΕΓΑΛΗ ΠΑΝΑΓΙΑ
4 ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΕΣ ΕΠΙΠΛΩΜΕΝΕΣ ΚΑΤΟΙΚΙΕΣ		

03-01-00-02	ΣΙΩΠΗΣ ΘΕΟΧΑΡΗΣ	ΑΡΝΑΙΑ
ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟ ΚΑΤΑΛΥΜΑ 4 ΔΩΜΑΤΙΩΝ		

03-01-00-03	ΤΣΟΛΑΚΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ	ΤΑΞΙΑΡΧΗΣ
4 ΑΥΤΟΕΞΥΠΗΡΕΤΟΥΜΕΝΑ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΑ		

03-01-00-04	ΛΑΝΑΡΗ ANNA	ΤΑΞΙΑΡΧΗΣ
ΔΙΟΡΟΦΟ ΚΑΤΑΛΥΜΑ ΕΚΤΟΣ ΣΧΕΔΙΟΥ		

03-01-00-05	ΒΟΡΔΟΥ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ ΚΑΣΤΡΕΤΣΙΟΥ ΜΑΡΙΑ	ΠΟΛΥΓΥΡΟΣ
ΜΕΤΑΤΡΟΠΗ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟΥ ΣΕ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟ ΚΑΤΑΛΥΜΑ		

03-01-00-06	ΚΑΚΚΑΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ	ΣΤΑΝΟΣ
ΚΑΤΑΛΥΜΑ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗΣ ΠΑΡΑΔΟΣΗΣ		

03-01-00-10	ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΠΑΛΑΙΟΧΩΡΑΣ	ΠΑΛΑΙΟΧΩΡΑ
ΞΕΝΩΝΑΣ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΗΣ ΕΣΤΙΑΣΗΣ		

03-01-00-21	ΧΡΙΣΤΑΡΑΣ ΧΑΡΙΤΩΝ	ΠΟΛΥΓΥΡΟΣ
ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟ ΚΑΤΑΛΥΜΑ		

03-01-00-09	ΚΑΤΣΙΡΜΑ ΒΑΪΑ	ΠΑΛΛΙΟΧΩΡΙ
ΚΑΤΑΛΥΜΑ 4 ΔΩΜΑΤΙΩΝ (ΕΚΤΟΣ ΣΧΕΔΙΟΥ)		

03-01-00-08	ΤΣΙΠΙΝΙΑ ΣΜΑΡΑΓΔΩ	ΜΕΓΑΛΗ ΠΑΝΑΓΙΑ
ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΑ 4 ΔΩΜΑΤΙΩΝ		

03-01-00-07	ΒΑΓΙΩΝΑΣ ΙΩΑΝΝΗΣ	ΤΑΞΙΑΡΧΗΣ
ΜΕΤΑΤΡΟΠΗ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟΥ ΣΕ 4 ΕΠΙΠΛΩΜΕΝΑ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ		

Πίνακας 4: επενδυτές Αγροτουρισμού LEADER II

α/α	Επένδυση	Οικισμός	Ηλικία επενδυτή	Φύλο	Ιδιότητα
1	Αποκατάσταση διατηρητέας διόροφης οικίας σε παραδοσιακό κατάλυμα Α΄ τάξης	Αρναία	< 40ετών	Α	ΦΠ
2	Παραδοσιακό κατάλυμα 4 δωματίων	Αρναίας	< 40ετών	Α	ΦΠ
3	Τέσσερα αυτοεξυπηρετούμενα καταλύματα	Ταξιάρχης	> 40 ετών	Α	γεωργός
4	Διόροφο κατάλυμα εκτός σχεδίου	Ταξιάρχης	< 40ετών	Γ	γεωργός
5	Μετατροπή παραδοσιακού σε τουριστικό κατάλυμα	Πολυγύρου	> 40 ετών	Γ	γεωργός
6	Κατάλυμα αρχιτεκτονικής παράδοσης	Στανού	> 40 ετών	Α	γεωργός
7	Μετατροπή παραδοσιακού σε 4 επιπλωμένα διαμερίσματα	Ταξιάρχη	> 40 ετών	Α	γεωργός
8	Κατάλυμα 4 δωματίων	Μ. Παναγίας	> 40 ετών	Γ	γεωργός
9	Κατάλυμα 4 Δωματίων (εκτός σχεδίου)	Παλαιοχώρι	< 40ετών	Γ	γεωργός
10	Ξενώνας παραδοσιακής εστίασης	Παλαιόχωρα	ΟΤΑ		
11	Διαμόρφωση περιβάλλοντος χώρου ξενώνα παραδοσιακής εστίασης	Παλαιόχωρας	ΟΤΑ		
12	Τουριστικές επιπλωμένες κατοικίες	Μ.Παναγίας	< 40ετών	Γ	ΦΠ
13	Τέσσερα αυτοεξυπηρετούμενα καταλύματα	Μ. Παναγίας	< 40ετών	Γ	γεωργός
14	Παραδοσιακό κατάλυμα	Πολυγύρου	< 40ετών	Α	ΦΠ
15	Συγκρότημα ιππικού τουρισμού	Πολυγύρου	ΟΤΑ		
16	Αποκατάσταση επανάχρηση εξωκλήσιου Προφ. Ηλία	Σανών	ΟΤΑ		
17	Δημιουργία υποδομών ιππασίας και αναψυχής	Μ. Παναγίας	< 40ετών	Α	γεωργός
18	Αποκατάσταση μετατροπή και επανάχρηση κληροδοτήματος	Ορμύλιας	ΟΤΑ		
19	Χώρος αναψυχής στον Αη-Λια	Βάβδου	ΟΤΑ		
20	Κατασκευή ποδηλατοδρομικού πεζοποριακού δικτύου	Παλαιοκάστρο	ΟΤΑ		
21	Αξιοποίηση δάσους Τσουκαλά	Πολυγύρου	ΟΤΑ		
22	Εξωραϊσμός πάρκου Ανδριάντα Αριστοτέλη	Σταγείρων	ΟΤΑ		
23	Χώρος αναψυχής στο Γιάνναβο	Στρατονίκης	ΟΤΑ		
24	Διαμόρφωση περιβάλλοντος χώρου υδατορέματος Ιερού Ναού Αγίου Προδρόμου	Αγ. Προδρόμου	ΟΤΑ		
25	Κατασκευή πισίνας με υδρομασάζ, παιδική χαρά, οργάνωση περιηγήσεων με ποδήλατο	Ταξιάρχη	< 40ετών	Α	ΦΠ
26	Διαμόρφωση – ανάπλαση ρέματος και δημιουργία περιηγητικών διαδρομών στη θέση «Νερομάννα»	Αρναίας	ΟΤΑ		
27	Κέντρο αναψυχής	Πολυγύρου	ΟΤΑ		
28	Ανάδειξη καρόδρομου Βάβδου	Βάβδου	ΟΤΑ		
29	Ανάπλαση περιβάλλοντος χώρου και δημιουργία βοτανικού κήπου	Αρναίας	ΟΕ		
30	Πρότυπη μονάδα αγροτουρισμού τύπου φάρμας	Ταξιάρχης	> 40 ετών	Α	γεωργός
31	Πρότυπο περιβαλλοντικό κέντρο απασχόλησης παιδιών – νέων – παιδιών με ειδικές ανάγκες	Αρναίας	< 40ετών	Γ	ΦΠ
32	Αξιοποίηση υδατορεμάτων – διαμόρφωση ρέματος Παναγούδα	Μ. Παναγίας	ΟΤΑ		

33	Ανάπλαση χώρου περιοχής Σαμάρι Στανού	Αρναίας	ΟΤΑ		
34	Ανάπλαση περιβάλλοντος χώρου Αγίων Αποστόλων Δουμπιών	Δουμπιά	ΟΤΑ		
35	Διαμόρφωση περιβάλλοντος χώρου εξωτερικών βρυσών	Γαλάτιστας	ΟΤΑ		
36	Ιστορικό και λαογραφικό μουσείο Αρναίας	Αρναίας	ΟΤΑ		
37	Πράσινο συγκρότημα αγροτουριστικών καταλυμάτων οικολογικής διαχείρισης	Αρναίας	ΟΤΑ		

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ V : Δράσεις αγροτουρισμού στο ΟΠΑΑΧ

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΠΕΝΔΥΤΗ	ΤΙΤΛΟΣ ΣΧΕΔΙΟΥ	ΤΟΠΟΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ
-------------------	----------------	------------------

LEADER+

ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ LEADER+ 2000-2006
ΤΟΠΙΚΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ Ν. ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ

**Η "ΑΛΛΗ" ΧΑΛΚΙΔΙΚΗ!
 ΥΠΕΡΟΧΗ ΣΤΗΝ ΠΟΙΟΤΗΤΑ!**

- Βελτίωση της επισκεψιμότητας της περιοχής εφαρμογής μέσα από την αξιοποίηση συγκριτικών πλεονεκτημάτων της.
- Δημιουργία προστιθέμενης αξίας της τοπικής παραγωγής.
- Αντιμετώπιση της αναπτυξιακής υστέρησης με την πρότυπη αξιοποίηση του τοπικού κεφαλαίου.
- Εξισορρόπηση του επιπέδου ανάπτυξης της περιοχής εφαρμογής σε σχέση με το υπόλοιπο τμήμα του νομού.

ΘΕΜΑ ΣΥΣΠΕΙΡΩΣΗΣ

- Αξιοποίηση των τοπικών πόρων, προϊόντων και υπηρεσιών με όρους ποιότητας.
- Ενδυνάμωση διακλαδικών, διατομεακών και διατοπικών συνεργασιών με σκοπό τη διευκόλυνση της πρόσβασης στις αγορές.

Γυναίκα	ΙΔΡΥΣΗ ΤΥΡΟΚΟΜΕΙΟΥ ΣΤΑ ΡΙΖΑ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ	Δ.Δ. ΡΙΖΩΝ
Άντρας	ΙΔΡΥΣΗ ΤΥΡΟΚΟΜΕΙΟΥ ΣΤΗΝ ΑΡΝΑΙΑ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ	Δ.Δ. ΑΡΝΑΙΑΣ
Άντρας	ΙΔΡΥΣΗ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟΥ ΤΥΠΟΠΟΙΗΣΗΣ ΚΑΙ ΣΥΣΚΕΥΑΣΙΑΣ ΜΕΛΙΟΥ	Δ.Δ. ΑΡΝΑΙΑΣ
Ο.Ε.	ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΗ ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗ ΣΤΗ ΣΥΣΚΕΥΑΣΙΑ ΤΥΡΟΚΟΜΙΚΩΝ ΠΡΟΙΟΝΤΩΝ, ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΤΡΟΦΙΜΩΝ (HACCP) ΜΕ ΣΚΟΠΟ ΤΗΝ ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΗΣ ΕΞΑΓΩΓΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΙΑΣ ΗΛΙΑΣ ΝΤΑΜΠΙΖΑΣ & ΥΙΟΙ Ο.Ε.	Δ.Δ. ΓΑΛΑΤΙΣΤΑΣ
Ο.Ε.	ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΣ ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΥ ΤΥΡΟΚΟΜΙΚΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ	Δ.Δ. ΠΑΛΑΙΟΧΩΡΑΣ
Άντρας	ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑΣ ΠΑΤΑΤΑΣ	Δ.Δ. ΠΑΛΑΙΟΧΩΡΙ
Άντρας	ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΠΡΟΤΥΠΟΥ ΟΙΝΟΠΟΙΕΙΟΥ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗΣ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ ΒΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΑΜΠΕΛΟΥΡΓΙΑΣ ΣΤΗ ΜΑΡΑΘΟΥΣΑ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ	Δ.Δ. ΜΑΡΑΘΟΥΣΑΣ
Ο.Ε.	ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ, ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΚΑΙ ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΠΡΟΙΟΝΤΩΝ ΜΕΣΩ ΕΞΑΣΦΑΛΙΣΗΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΔΙΑΦΗΜΙΣΗΣ ΜΕ ΣΚΟΠΟ ΤΗΝ ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΠΩΛΗΣΕΩΝ ΣΕ ΕΓΧΩΡΙΕΣ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΑΓΟΡΕΣ	Δ.Δ. ΠΑΛΑΙΟΧΩΡΑΣ
ΚΟΙΝΟΠΡΑΞΙΑ ΕΛΑΙΟΠΑΡΑΓΩΓΩΝ	ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ AGRO 2-1 & AGRO 2-2 ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΟΠΡΑΞΙΑ ΕΛΕΙΟΠΑΡΑΓΩΓΩΝ ΒΡΑΣΤΑΜΩΝ	Δ.Δ ΒΡΑΣΤΑΜΩΝ
Άντρας	ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗΣ ΒΙΟΤΕΧΝΙΚΗΣ ΜΟΝΑΔΑΣ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΗΣ ΑΡΤΟΠΟΪΑΣ ΚΑΙ ΖΑΧΑΡΟΠΛΑΣΤΙΚΗΣ	Δ.Δ ΓΑΛΑΤΙΣΤΑΣ
Άντρας	ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΝΕΑΣ ΒΙΟΤΕΧΝΙΑΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΕΜΒΑΠΤΙΣΜΕΝΩΝ ΣΥΣΚΕΥΑΣΜΑΤΩΝ ΡΟΦΗΜΑΤΩΝ	Δ.Δ. ΤΑΞΙΑΡΧΗ
ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΚΑΙ ΕΠΙΜΟΡΦΩΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ ΑΡΝΑΙΑΣ	ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΟΠΙΚΗΣ ΕΚΔΗΛΩΣΗΣ-ΕΚΘΕΣΗ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ	Δ.Δ. ΑΡΝΑΙΑΣ
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΙΣΗ ΠΟΛΥΓΥΡΟΥ	ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΟΠΙΚΗΣ ΓΙΟΡΤΗΣ ΣΤΟ Δ.Δ. ΑΓΙΟΥ ΠΡΟΔΡΟΜΟΥ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΠΟΛΥΓΥΡΟΥ	Δ.Δ. ΑΓΙΟΥ ΠΡΟΔΡΟΜΟΥ
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΙΣΗ	ΓΙΟΡΤΗ ΓΛΥΚΟ ΤΟΥ ΚΟΥΤΑΛΙΟΥ	Δ.Δ. Μ. ΠΑΝΑΓΙΑΣ

ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΠΑΝΑΓΙΑΣ		
ΝΟΜΑΡΧΙΑΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ	ΠΡΟΒΟΛΗ ΚΑΙ ΣΤΗΡΙΞΗ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ ΝΟΜΟΥ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ	Δ.Δ. Μ. ΠΑΝΑΓΙΑΣ
ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΠΑΛΛΙΟΚΑΣΤΡΟΥ	ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΟΥ ΕΘΙΜΟΥ - ΔΡΩΜΕΝΟΥ ΟΙ ΦΩΤΑΡΟΙ	Δ.Δ. ΠΑΛΛΙΟΚΑΣΤΡΟΥ
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΙΣΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΑΡΝΑΙΑΣ	ΚΟΥΡΜΠΑΝΙ ΑΡΝΑΙΑΣ	Δ.Δ. ΑΡΝΑΙΑΣ
Άντρας	ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ ΟΨΕΩΝ	Δ.Δ. ΑΡΝΑΙΑΣ
Άντρας	ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΟΨΕΩΝ ΔΙΩΡΟΦΗΣ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΗΣ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ	Δ.Δ. ΑΡΝΑΙΑΣ
Γυναίκα	ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΔΙΩΡΟΦΗΣ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΗΣ ΟΙΚΙΑΣ	Δ.Δ. ΑΡΝΑΙΑΣ
Γυναίκα	ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΟΨΕΩΝ ΟΙΚΙΑΣ	Δ.Δ. ΑΡΝΑΙΑΣ
Γυναίκα	ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΟΨΕΩΝ ΟΙΚΙΑΣ	Δ.Δ. ΑΡΝΑΙΑΣ
Γυναίκα	ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ ΟΨΕΩΝ ΟΙΚΙΑΣ	Δ.Δ. ΑΡΝΑΙΑΣ
Γυναίκα	ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΟΨΕΩΝ ΤΡΙΩΡΟΦΟΥ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟΥ ΚΤΙΡΙΟΥ	Δ.Δ. ΑΡΝΑΙΑΣ
Άντρας	ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ ΟΨΕΩΝ ΟΙΚΙΑΣ	Δ.Δ. ΑΡΝΑΙΑΣ
Άντρας	ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ ΟΨΕΩΝ ΟΙΚΙΑΣ	Δ.Δ. ΑΡΝΑΙΑΣ
Άντρας	ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΟΨΕΩΝ ΤΡΙΩΡΟΦΟΥ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟΥ ΚΤΙΡΙΟΥ	Δ.Δ. ΑΡΝΑΙΑΣ
Άντρας	ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΟΨΕΩΝ ΔΙΩΡΟΦΟΥ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟΥ ΚΤΙΡΙΟΥ	Δ.Δ. ΑΡΝΑΙΑΣ
Άντρας	ΑΝΑΚΑΙΝΙΣΗ ΟΨΕΩΝ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΗΣ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ ΣΤΗΝ ΑΡΝΑΙΑ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ	Δ.Δ. ΑΡΝΑΙΑΣ
Άντρας	ΑΝΑΠΑΛΑΙΩΣΗ ΙΔΙΩΤΙΚΟΥ ΚΤΙΡΙΟΥ ΚΛΗΡΟΝΟΜΩΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΑΡΗ	Δ.Δ. ΑΡΝΑΙΑΣ
Άντρας	ΕΠΕΚΤΑΣΗ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗΣ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΗΣ ΜΕ ΤΗΝ ΕΠΩΝΥΜΙΑ "ΑΠΟΛΥΜΕΝΗ ΠΕΤΡΑ" ΣΤΟΝ ΤΑΞΙΑΡΧΗ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ	Δ.Δ. ΤΑΞΙΑΡΧΗ
Άντρας	ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΕΠΕΚΤΑΣΗ ΜΟΝΑΔΟΣ ΙΠΠΙΚΗΣ ΨΥΧΑΓΩΓΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ ΣΤΗ ΜΕΓΑΛΗ ΠΑΝΑΓΙΑ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ	Δ.Δ. Μ. ΠΑΝΑΓΙΑΣ
Άντρας	ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΚΑΙ ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΣ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗΣ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΜΟΝΑΔΑΣ ΣΤΗ ΜΑΡΑΘΟΥΣΑ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ	Δ.Δ. ΜΑΡΑΘΟΥΣΑΣ
Γυναίκα	ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΣ - ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΟΥ ΚΑΦΕΝΕΙΟΥ -	Δ.Δ. ΠΑΛΛΙΟΧΩΡΑΣ

	ΤΑΒΕΡΝΑΣ	
Γυναίκα	ΕΠΕΚΤΑΣΗ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗΣ ΜΟΝΑΔΑΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΧΩΡΟΥ	Δ.Δ. Μ. ΠΑΝΑΓΙΑΣ
Αντρας	ΕΠΕΚΤΑΣΗ ΚΑΙ ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΣ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΟΥ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟΥ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΟΣ Α΄ΤΑΞΗΣ "ΟΙΚΙΑ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ" ΣΕ ΟΜΟΡΟ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟ ΚΤΙΣΜΑ ΣΤΗΝ ΑΡΝΑΙΑ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ	Δ.Δ. ΑΡΝΑΙΑΣ
Αντρας	ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΚΕΝΤΡΟΥ ΟΡΕΙΝΟΥ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΟΝ ΑΓΙΟ ΠΡΟΔΡΟΜΟ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ	Δ.Δ. ΑΓΙΟΥ ΠΡΟΔΡΟΜΟΥ
Γυναίκα	ΕΠΕΚΤΑΣΗ - ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΣ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗΣ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΗΣ ΜΕ ΤΗΝ ΕΠΩΝΥΜΙΑ "ΑΓΙΑ ΒΑΡΒΑΡΑ " ΣΤΗ ΒΑΡΒΑΡΑ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ	Δ.Δ. ΒΑΡΒΑΡΑΣ
Αντρας	ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΑΘΛΗΤΙΚΩΝ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΑ ΧΩΡΟΥ	Δ.Δ. ΤΑΞΙΑΡΧΗ
Γυναίκα	ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΟΥ ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΥ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ (ΨΗΤΟΠΩΛΕΙΟΥ)	Δ.Δ. ΣΤΡΑΤΟΝΙΚΗΣ
Γυναίκα	ΑΝΑΚΑΙΝΙΣΗ ΨΗΤΟΠΩΛΕΙΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗ ΚΑΙ ΕΠΕΚΤΑΣΗ ΤΩΝ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΩΝ ΥΠΟΔΟΜΩΝ ΚΑΙ ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΥ	Δ.Δ. ΓΑΛΑΤΙΣΤΑΣ
Γυναίκα	ΙΔΡΥΣΗ ΠΡΟΤΥΠΟΥ ΧΩΡΟΥ ΑΝΑΨΥΧΗΣ - ΑΝΑΨΥΚΤΗΡΙΟ	Δ.Δ. Μ. ΠΑΝΑΓΙΑΣ
Ο.Ε.	ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΣ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗΣ ΤΑΒΕΡΝΑΣ ΤΖΙΜΗΣ	Δ.Δ. ΤΑΞΙΑΡΧΗ
Ο.Ε.	ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΧΩΡΟΥ ΑΝΑΨΥΧΗΣ	Δ.Δ. ΤΑΞΙΑΡΧΗ
Ο.Ε.	ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΚΑΙ ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΧΩΡΟΥ - ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΜΕΝΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΑΘΛΗΤΙΚΗΣ ΨΥΧΑΓΩΓΙΑΣ - ΑΘΛΟΠΑΙΔΙΕΣ - ΥΠΟΣΤΗΡΙΚΤΙΚΟΙ ΧΩΡΟΙ	Δ.Δ. Μ. ΠΑΝΑΓΙΑΣ
Αντρας	ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ ΚΑΙ ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗ ΤΟΥ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΟΥ ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΥ ΣΕ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΗ ΧΑΣΑΠΟΤΕΒΕΡΝΑ	Δ.Δ. Μ. ΠΑΝΑΓΙΑΣ
Ο.Ε.	ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΣ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗΣ ΜΟΝΑΔΑΣ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑΣ ΞΥΛΟΥ	Δ.Δ. ΝΕΟΧΩΡΙΟΥ
ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ - ΑΣΤΙΚΗ ΜΗ ΚΕΡΔΟΣΚΟΠΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ ΓΥΝΑΙΚΩΝ	ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟΥ ΚΛΩΣΤΟΨΦΑΝΤΟΥΡΓΙΚΩΝ ΚΑΙ ΛΟΠΩΝ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΩΝ ΠΡΟΙΟΝΤΩΝ ΝΕΟΧΩΡΙΟΥ	Δ.Δ. ΝΕΟΧΩΡΙΟΥ
Αντρας	ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ	Δ.Δ. ΒΑΒΔΟΥ

	ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΠΡΟΙΟΝΤΩΝ ΑΠΟ ΞΥΛΟ ΜΕ ΤΗΝ ΠΡΟΜΗΘΕΙΑ ΝΕΟΥ ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΥ	
Αντρας	ΕΠΕΚΤΑΣΗ ΚΑΙ ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΣ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗΣ ΒΙΟΤΕΧΝΙΚΗΣ ΜΟΝΑΔΑΣ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΗΣ ΑΡΤΟΠΟΙΑΣ ΚΑΙ ΖΑΧΑΡΟΠΛΑΣΤΙΚΗΣ	Δ.Δ. ΓΑΛΑΤΙΣΤΑΣ
Αντρας	ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΣ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗΣ ΒΙΟΤΕΧΝΙΚΗΣ ΜΟΝΑΔΑΣ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΗΣ ΑΡΤΟΠΟΪΑΣ ΚΑΙ ΖΑΧΑΡΟΠΛΑΣΤΙΚΗΣ	Δ.Δ ΒΡΑΣΤΑΜΩΝ
Αντρας	ΙΔΡΥΣΗ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟΥ ΑΡΤΟΖΑΧΑΡΟΠΛΑΣΤΕΙΟΥ	Δ.Δ. Μ. ΠΑΝΑΓΙΑΣ
Αντρας	ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΣ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟΥ ΕΠΠΛΟΠΟΪΑΣ	Δ.Δ. ΝΕΟΧΩΡΙΟΥ
Αντρας	ΕΠΕΚΤΑΣΗ ΑΠΟΘΗΚΕΥΤΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ ΚΑΙ ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΣ ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΥ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΟΥ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟΥ ΚΕΡΙΩΝ	Δ.Δ ΒΡΑΣΤΑΜΩΝ
Γυναίκα	ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΣ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΟΥ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟΥ ΖΑΧΑΡΟΠΛΑΣΤΙΚΗΣ	Δ.Δ. ΠΑΛΑΙΟΧΩΡΑΣ
Αντρας	ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΝΕΟΥ ΑΡΤΟΠΟΪΟΥ ΚΑΙ ΑΠΟΚΤΗΣΗ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΥ ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΥ ΥΨΗΛΩΝ ΠΡΟΔΙΑΓΡΑΦΩΝ	Δ.Δ. ΠΑΛΑΙΟΧΩΡΙΟΥ
Αντρας	ΠΡΟΜΗΘΕΙΑ ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΥΠΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΣΥΣΚΕΥΑΣΙΑ ΞΥΛΑΝΘΡΑΚΑ	Δ.Δ. ΤΑΞΙΑΡΧΗ
Γυναίκα	ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΠΟΤΟΠΟΙΕΙΟΥ	Δ.Δ. ΓΑΛΑΤΙΣΤΑΣ
Γυναίκα	ΙΔΡΥΣΗ ΒΙΟΤΕΧΝΙΑΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΩΝ ΖΥΜΑΡΙΚΩΝ	Δ.Δ. ΓΑΛΑΤΙΣΤΑΣ
Αντρας	ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΩΝ ΞΥΛΙΝΩΝ ΚΑΤΑΣΚΕΥΩΝ	Δ.Δ. ΒΑΡΒΑΡΑΣ
Αντρας	ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΟΣ ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΣ ΒΙΟΤΕΧΝΙΚΗΣ ΜΟΝΑΔΑΣ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ ΕΠΠΛΩΝ	Δ.Δ. Μ. ΠΑΝΑΓΙΑΣ
Γυναίκα	ΠΡΟΒΟΛΗ ΤΗΣ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΗΣ ΚΑΙ ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ ΜΕΣΩ ΤΗΣ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΨΗΦΙΑΚΗΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ	Δ.Δ. ΓΑΛΑΤΙΣΤΑΣ
Ο.Ε.	ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΣ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗΣ ΒΙΟΤΕΧΝΙΚΗΣ ΜΟΝΑΔΑΣ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΗΣ ΑΡΤΟΠΟΪΑΣ ΚΑΙ ΖΑΧΑΡΟΠΛΑΣΤΙΚΗΣ	Δ.Δ. ΠΑΛΑΙΟΧΩΡΑΣ
Αντρας	ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΧΩΡΟΥ ΚΑΙ ΠΡΟΜΗΘΕΙΑ ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΥ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗΣ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΜΟΝΑΔΑΣ	Δ.Δ ΒΡΑΣΤΑΜΩΝ
Αντρας	ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑΣ ΞΥΛΟΥ	Δ.Δ. ΒΑΡΒΑΡΑΣ
Ο.Ε.	ΙΔΡΥΣΗ ΜΟΝΑΔΑΣ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ ΜΗΧΑΝΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΕΙΔΩΝ ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΥ ΑΡΤΟΠΟΪΑΣ ΚΑΙ	Δ.Δ. Μ. ΠΑΝΑΓΙΑΣ

	ΖΑΧΑΡΟΠΛΑΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΑΛΛΩΝ ΜΕΤΑΛΛΙΚΩΝ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΩΝ	
Άντρας	ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΒΙΟΤΕΧΝΙΚΗΣ ΜΟΝΑΔΑΣ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑΣ ΞΥΛΟΥ	Δ.Δ. Μ. ΠΑΝΑΓΙΑΣ

ΟΠΑΑΧ Υλοποιημένα Έργα

Στο κέντρο του ιστορικού ιστού της Αρναίας, βρίσκεται η ΟΙΚΙΑ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Αποτελείται από ένα συγκρότημα δυο κτιρίων.

1. Το πρώτο κτίριο είναι ένα διώροφο κτίσμα του 1812, χαρακτηρισμένο ως διατηρητέο που αποτελεί σημαντικό δείγμα παραδοσιακής αρχιτεκτονικής της Αρναίας. Στο παρελθόν για πολλά χρόνια λειτουργούσε ως «χάνι». Μετά την αποκατάσταση του λειτουργεί ως ξενώνας δυναμικότητας 16 κλινών. Ο ξενώνας διαθέτει επιπλέον άνετο χώρο καθιστικού (με τζάκι) - bar και ένα χώρο συγκεντρώσεων (meetings).

2. Το δεύτερο κτίριο είναι ένα διώροφο με υπόγειο, κτίσμα του 1924, χαρακτηρισμένο ως παραδοσιακό με νεοκλασσικά στοιχεία.

Στο πλαίσιο του Ολοκληρωμένου Προγράμματος Ανάπτυξης Αγροτικού Χώρου Χολομώντα – Ομβριανού του ΠΕΠ Κεντρικής Μακεδονίας 2000-2006 χρηματοδοτήθηκε η αποκατάσταση του δεύτερου κτιρίου και η μετατροπή του σε ξενώνα αποτελούμενο από σουίτες, καθιστικό, κοινόχρηστη κουζίνα, κοινόχρηστο χώρο με hammam, sauna, hydromassage, διάδρομο και ποδήλατο.

Επιπλέον ο ξενώνας διαθέτει ημιυπαίθριο χώρο με τζάκι και παλιό φούρνο και αυλή. Σε όλους τους χώρους ο εξοπλισμός αποτελείται από αυθεντικά παλιά συλλεκτικά έπιπλα, φωτιστικά και αντικείμενα, επιπλέον δε υπάρχουν περίτεχνα ξύλινα ή επιχρισμένα ταβανώματα και ζωγραφικός διάκοσμος.

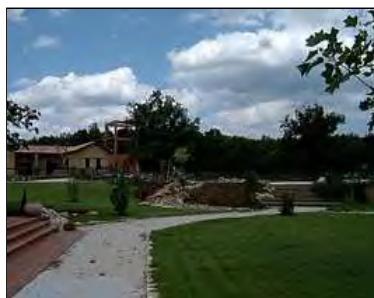
http://aneth.ddns.net:8082/erga_opaax/1300/1300.asp

1/1

Πηγή:

http://www.aneth.gr/_vOld/opaax/ylop.php?m=&n=%CE%A7%CE%91%CE%9B%CE%9A%CE%99%CE%94%CE%99%CE%9A%CE%97%CE%A3&o=

ΟΠΑΑΧ Υλοποιημένα Έργα

Το 2002 δημιουργήθηκε στη Μεγάλη Παναγιά της Χαλκιδικής μια μονάδα που ειδικεύεται στον περιηγητικό τουρισμό με άλογα. Στο πλαίσιο του ΟΠΑΑΧ ενισχύθηκε η επέκταση και ο εκσυγχρονισμός της υφιστάμενης μονάδας και συγκεκριμένα διαμορφώθηκε ο περιβάλλον χώρος σε πλήρη αρμονία με το φυσικό περιβάλλον, δημιουργήθηκε ένα αναψυκτήριο και οι δραστηριότητες της επιχείρησης επεκτάθηκαν σε

- Περιηγήσεις με άλογα
- Εκμάθηση ιππασίας σε στίβο
- Περιηγήσεις με ποδήλατα τύπου mountain bike
- Τεξοβολία
- Αθλητική σκοποβολή

Πηγή:

<http://www.aneth.gr/vOld/opaax/ylop.php?m=&n=%CE%A7%CE%91%CE%9B%CE%9A%CE%99%CE%94%CE%99%CE%9A%CE%97%CE%A3&o=>

Στο πλαίσιο του ΟΠΑΑΧ Χολομώντα-Ομβριανού ενισχύθηκε κατάλυμα στη Μεγάλη Παναγιά για την επέκταση της δυναμικότητας του από τέσσερις επιπλωμένες κατοικίες σε πέντε και τη διαμόρφωση του περιβάλλοντος χώρου.

Πηγή:

<http://www.aneth.gr/vOld/opaax/ylop.php?m=&n=%CE%A7%CE%91%CE%9B%CE%9A%CE%99%CE%94%CE%99%CE%9A%CE%97%CE%A3&o=>

ΟΠΑΑΧ Υλοποιημένα Έργα

Στον Ταξiάρχη Χαλκιδικής λειτουργεί από το 2000 το τουριστικό συγκρότημα «Απολυμένη Πέτρα» που ως προς το κατάλυμα διαθέτει πέντε πετρόχτιστα αυτοεξυπηρετούμενα σπίτια με τζάκι, με συνολική δυναμικότητα δέκα κλινών.

Με τη συμβολή του ΟΠΑΑΧ πραγματοποιήθηκε επέκταση της δυναμικότητας του καταλύματος. Κατασκευάσθηκαν δυο διώροφα κτίρια με πέντε επιπλωμένα μονόχωρα διαμερίσματα το καθένα και ένα διαμέρισμα με προδιαγραφές για άτομα μειωμένης κινητικότητας (ΑΜΚ). Έτσι η συνολική δυναμικότητα του καταλύματος είναι δεκαέξι επιπλωμένων διαμερισμάτων.

Επίσης στο πλαίσιο του ΟΠΑΑΧ δημιουργήθηκε και ένα τρίτο μονώροφο κτίριο που λειτουργεί ως χώρος υποδοχής των επισκεπτών και μπαρ και στο οποίο στεγάζεται και το γραφείο της διεύθυνσης.

Επιπλέον η τουριστική μονάδα διαθέτει και εστιατόριο, πισίνα και γήπεδο.

Πηγή:

http://www.aneth.gr/_vOld/opaax/ylop.php?m=&n=%CE%A7%CE%91%CE%9B%CE%9A%CE%99%CE%94%CE%99%CE%9A%CE%97%CE%A3&o=

Η πολιτισμική - πολιτιστική εταιρεία γυναικών Νεοχωρίου Χαλκιδικής «Αγ. Γεώργιος» ιδρύθηκε το 2003 με σκοπούς κυρίως πολιτιστικούς.

Με το πρόγραμμα του ΟΠΑΑΧ δημιούργησε εργαστήριο για την παραγωγή και κατασκευή προϊόντων υφαντικής παραδοσιακής τέχνης και συγκεκριμένα παραδοσιακών στολών και ιερατικών αμφίων, κεντημάτων χειρός, κεντημάτων μηχανής, ασπροκέντιων, αζούρ χειρός, παραδοσιακών δεσιμάτων - μακραμέ, πλεξιμάτων με βελονάκι, πλεκτών και οτιδήποτε έχει σχέση με την κατασκευή παραδοσιακών υφαντών.

Πηγή:

http://www.aneth.gr/_vOld/opaax/ylop.php?m=&n=%CE%A7%CE%91%CE%9B%CE%9A%CE%99%CE%94%CE%99%CE%9A%CE%97%CE%A3&o=

ΟΠΑΑΧ Υλοποιημένα Έργα

Η επενδύτρια διατηρεί αγροτουριστικό κατάλυμα μορφής ξενοδοχείου κλασικού τύπου Γ' τάξης με την επωνυμία «Αγία Βαρβάρα» από το 1996 και το οποίο αποτελείται από πέντε (5) δωμάτια δυναμικότητας δώδεκα (12) κλινών, εστιατόριο και καφέ - μπαρ. Στο πλαίσιο του ΟΠΑΑΧ εκσυγχρόνισε και επέκτεινε το κατάλυμα (αυξήθηκε η δυναμικότητα σε 49 δωμάτια) και εκσυγχρόνισε το χώρο της ταβέρνας.

Πηγή:

http://www.aneth.gr/_vOld/opaax/ylop.php?m=&n=%CE%A7%CE%91%CE%9B%CE%9A%CE%99%CE%94%CE%99%CE%9A%CE%97%CE%A3&o=

Το κουρμπάνι της Αρναίας είναι ένα από τα παλαιότερα έθιμα που συνεχίζεται μέχρι σήμερα. Γίνεται κάθε χρόνο στη γιορτή της Αγ. Παρασκευής, ως «κοινή τράπεζα» και το φαγητό προέρχεται από τάματα κτηνοτρόφων και γεωργών οι οποίοι προσφέρουν τα ζώα, τα κρεμμύδια, το σιτάρι και τα λοιπά αγροτικά προϊόντα. Η Δημοτική Επιχείρηση Αρναίας στο πλαίσιο των ΟΠΑΑΧ ενισχύθηκε για την αναβάθμιση της γιορτής με στόχο την προβολή των τοπικών προϊόντων της περιοχής. Συγκεκριμένα χρηματοδοτήθηκε για την προμήθεια stand προβολής τοπικών προϊόντων και εκθετηρίων, για την ενοκίαση εξοπλισμού για την πραγματοποίηση της εκδήλωσης, για την αγορά παραδοσιακών στολών, για τη συμμετοχή μουσικών και χορευτικών συγκροτημάτων και για τη δημιουργία υλικού δημοσιοποίησης της εκδήλωσης.

Πηγή:

http://www.aneth.gr/_vOld/opaax/ylop.php?m=&n=%CE%A7%CE%91%CE%9B%CE%9A%CE%99%CE%94%CE%99%CE%9A%CE%97%CE%A3&o=

ΟΠΑΑΧ Υλοποιημένα Έργα

Ο Πολιτιστικός Σύλλογος Παλαιόκαστρου με τη συμβολή των ΟΠΑΑΧ διοργάνωσε τις Πολιτιστικές Εκδηλώσεις «Οι Φωταροί» στο Παλαιόκαστρο, το έτος 2007. «Οι Φωταροί» αποτελούν κορυφαίο πολιτιστικό γεγονός για την περιοχή. Είναι ένα έθιμο με τη μορφή λαϊκού θεάτρου, βασισμένο στη συμμετοχή των κατοίκων του χωριού που πραγματοποιείται εδώ και πολλά χρόνια την παραμονή αλλά και ανήμερα των Θεοφανίων. Καθ' όλη την διάρκεια του εθίμου μοιράζεται στους καλεσμένους άφθονο κρασί και νόστιμα λουκάνικα.

Κατά την εκδήλωση του έτους 2007, με χρηματοδότηση από τα ΟΠΑΑΧ, παράλληλα πραγματοποιήθηκε έκθεση παλιάς φωτογραφίας, όπου απεικονίζεται η καθημερινή ζωή του χωριού από τις αρχές του αιώνα έως τις μέρες μας και αφετέρου έκθεση ζωγραφικής και σύγχρονης φωτογραφίας. Επιπλέον πραγματοποιήθηκε και έκθεση παραδοσιακών προϊόντων, συγκεκριμένα γλυκών του κουταλιού, που παρασκευάζουν οι γυναίκες του χωριού με αγνά υλικά και μεράκι σύμφωνα με παραδοσιακές συνταγές.

Πηγή:

<http://www.aneth.gr/vOld/opaax/ylop.php?m=&n=%CE%A7%CE%91%CE%9B%CE%9A%CE%99%CE%94%CE%99%CE%9A%CE%97%CE%A3&o=>

ΟΠΑΑΧ Υλοποιημένα Έργα

Με το πρόγραμμα του ΟΠΑΑΧ, η επενδύτρια ολοκλήρωσε ένα ημιτελές κτίριο, στο οποίο εγκατέστησε μια μικρή βιοτεχνία παραγωγής παραδοσιακών ζυμαρικών από σκληρό σιτάρι. Εκτός από τις κτιριακές εργασίες, έγινε περίφραξη και εξωτερικές διαμορφώσεις και αγοράστηκε ο απαραίτητος εξοπλισμός παραγωγής.

Πηγή:

<http://www.aneth.gr/vOld/opaax/ylop.php?m=&n=%CE%A7%CE%91%CE%9B%CE%9A%CE%99%CE%94%CE%99%CE%9A%CE%97%CE%A3&o=>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ VI : Δράσεις αγροτουρισμού -Υλοποιημένα Έργα στον Άξονα 3 του ΠΑΑ

πηγή:

http://www.aneth.gr/_vAksonas3/ylop.php?m=&n=%CE%A7%CE%91%CE%9B%CE%9A%CE%99%CE%94%CE%99%CE%9A%CE%97%CE%A3&o=

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ VII: ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ
ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ: ΣΧΕΔΙΑΣΗ ΚΑΙ
ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ:
ΑΡΗΣ ΣΑΠΟΥΝΑΚΗΣ

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΠΟΝΗΣΗ ΤΗΣ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΜΕ ΘΕΜΑ:
Αγροτουρισμός: Ένα παράδειγμα βιώσιμης-αειφορικής ανάπτυξης στη Βόρεια Χαλκιδική

ΖΩΓΡΑΦΟΥ-ΜΑΝΤΖΑΚΙΔΟΥ ΚΥΡΙΑΚΗ (ΙΟΚΑΣΤΗ)

ΒΟΛΟΣ

ΜΕΡΟΣ Α: Αγροτουρισμός και Βιώσιμη-Αειφορική Ανάπτυξη

1. Ποιά είναι η **πρώτη λέξη** που σας έρχεται στο νου όταν ακούτε τη λέξη **ΑΝΑΠΤΥΞΗ**:

2. Ποιά είναι η **πρώτη λέξη** που σας έρχεται στο νου όταν ακούτε τη λέξη **ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ**:

3. Τί σημαίνει για σας Αγροτουρισμός (τί διαφορά έχει από τον μαζικό τουρισμό) :

4. Μπορεί ο τουρισμός να αναπτυχθεί με έναν βιώσιμο τρόπο; ή πάντα έχει αρνητικές επιπτώσεις :

5. Ποιός τομέας (γεωργία, μεταποίηση, αγρο-τουρισμός) πιστεύετε ότι θα δώσει στη Β. Χαλκιδική τη δυνατότητα βιώσιμης ανάπτυξης σήμερα (γιατί) :

6. Πιστεύετε ότι τα προγράμματα ανάπτυξης του Αγροτουρισμού στη Β' Χαλκιδική πέτυχαν τον στόχο της ανάπτυξης της περιοχής -άλλαξε το προφίλ της περιοχής; έδωσε δυνατότητες ανάπτυξης (αν ναι γιατί –αν όχι γιατί);

7. Ο αγροτουρισμός στη Β. Χαλκιδική συνέβαλε θετικά στη μετάβαση σε μια άλλη-πιο αειφορική-βιώσιμη ανάπτυξη

Επίπεδο	Συμφωνώ απόλυτα	Συμφωνώ	Ούτε Σ ούτε Δ	Διαφωνώ	Διαφωνώ απόλυτα
κοινωνικό					
πολιτιστικό					
οικονομικό					
περιβαλλοντικό					

7. Σε ποιά φάση του κύκλου ζωής πιστεύετε ότι είναι η περιοχή της ορεινής χαλκιδικής σήμερα (τοποθετήστε τις ημερομηνίες πότε ξεκίνησε ο αγροτουρισμός και η ανάπτυξη, πότε έφτασε στην κορυφή, σε τί φάση είναι σήμερα)

9. Απαντήστε σε τί ποσοστό η ανάπτυξη του Αγροτουρισμού στη Β. Χαλκιδική πέτυχε:

	%
Την χρήση των τοπικών πόρων με τρόπο βιώσιμο	
Μείωσε την υπερκατανάλωση και τα απορρίμματα του τουρισμού	
Την ενίσχυση της πολιτιστική κληρονομιάς της περιοχής	
Ενσωματώθηκε σε ένα συνολικό τοπικό στρατηγικό σχέδιο	
Πλήρη συμμετοχή των κατοίκων	
Την αξιοποίηση της εικόνας της περιοχής	
Την αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού της περιοχής	
Την κοινωνική ένταξη των γυναικών	
Την δημιουργία θέσεων εργασίας	
Την διασύνδεση (συνέργιες) επιχειρήσεων διαφορετικών κλάδων	
Τη διατήρηση των φυσικών πόρων	

10. Στα παρακάτω σημειώστε κάθε παράγοντα με X στο αντίστοιχο κουτάκι ανάλογα αν αποτελεί δυνατό/ αδύνατο/ευκαιρία/απειλή ή προσθέστε εσείς

A/α	Παράγοντες	Δυνατό	Αδύναμο	Ευκαιρία	Απειλή
1	Φυσικό περιβάλλον				
2	Άνθρωποι της περιοχής-εκπαίδευση				
3	Πολιτισμική κληρονομιά				
4	Τοπικά προϊόντα				
5	Γαστρονομία				
6	Προσφερόμενες δραστηριότητες αναψυχής				
7	Εμπειρία τέχνης και πολιτισμού				
8	Τοπικά έθιμα - ήθη				
9	Αρχιτεκτονική κληρονομιά				
10	μέγεθος καταλύματων				
11	Αυθεντικότητα				
12	Βασικές υποδομές υγείας				
13	Πρόσβαση / προσπελασιμότητα της περιοχής				
14	Επίπεδο φιλοξενίας				
15	Τιμή υπηρεσιών (διανυκτέρευσης)				

ΜΕΡΟΣ Β΄: ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΕΠΙΣΚΕΠΤΩΝ

1. **Φύλο:** Άνδρας Γυναίκα
2. **Ηλικία (ετών) :**
3. **Επίπεδο εκπαίδευσης :** Δημοτικό Γυμνάσιο Λύκειο Πανεπιστήμιο
Άλλο (τι).....
4. **ποιά η σχέση σας με τον αγροτουρισμό ή την ανάπτυξη της περιοχής:**
 επιχειρηματίας στέλεχος
5. **Τόπος μόνιμης κατοικίας:** .....
6. **Τόπος καταγωγής:** .....
7. **πότε ήταν η τελευταία φορά που επισκεφθήκατε τη βόρεια Χαλκιδική:**
8. **έχετε μείνει ποτέ σε κάποιο αγροτουριστικό κατάλυμα της περιοχής:** ναι όχι
9. **πόσα χρόνια ασχολείστε με τον αγροτουρισμό:**
10. **Αν είναι επιχειρηματίας** – μια μικρή παράγραφο αναφορά στα προϊόντα-υπηρεσίες που παρέχουν: τί περιλαμβάνουν αυτές οι δραστηριότητες δηλαδή για το είδος της αγροτικής παραγωγής που έχουν, το μέγεθος και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της αγροτουριστικής μονάδας, τα χαρακτηριστικά των επισκεπτών (από που έρχονται, αν έρχονται με οικογένεια ή φίλοι), τις δομές φιλοξενίας και την οργάνωση και τον τρόπο διαχείρισης της επισκεψιμότητας.
11. **Αν είναι ΦΟΡΕΑΣ** – μια μικρή παράγραφο αναφορά στις υπηρεσίες που παρέχουν: τί περιλαμβάνουν, προς ποιούς.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ VIII : Αποτελέσματα συνεντεύξεων

Πίνακας 1: Κοινωνικές αναπαραστάσεις για «ανάπτυξη» & «αειφορική-βιώσιμη ανάπτυξη»

α/α	Φ/Ε	ΑΝΑΠΤΥΞΗ	ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ
1	Φ	Ευημερία	Αειφορία
2	Φ	Εισόδημα για τις τοπικές κοινωνίες	Περιβάλλον
3	Φ	Αγροτουρισμός-LEADER	Πρωτογενής, δευτερογενής και τριτογενής ανάπτυξη
4	Φ	Οικονομική πρόοδος	Ανάπτυξη ακολουθώντας περιβαλλοντικές υποδείξεις
5	Φ	Τουρισμός	Προστασία περιβάλλοντος
6	Φ	Χρήματα	Δ.Γ.
7	Φ	Ευημερία	Σεβασμός
8	Ε	Αναβάθμιση της περιοχής	Η συνέχεια και η διάρκεια της ευημερίας της περιοχής
9	Ε	Νέες επιχειρήσεις	Σεβασμός
10	Ε	Ανάπτυξη βιοτικού και οικονομικού επιπέδου	Συνέχεια
11	Ε	Θέσεις εργασίας	Ανακύκλωση
12	Ε	Χρήματα	Δ.Γ.
13	Ε	Τουρισμός	Σεβασμός περιβάλλοντος
14	Ε	Μέλλον	Δ.Γ.
15	Ε	Εργασία	Προστασία περιβάλλοντος
16	Ε	Θέσεις εργασίας	Περιβάλλον
17	Ε	Ευημερία	Σεβασμός περιβάλλοντος
18	Ε	Εργασία	Σεβασμός περιβάλλοντος
19	Ε	Προβολή τοπίου	Σεβασμός περιβάλλοντος
20	Ε	Εργασία	Προστασία περιβάλλοντος
21	Ε	Εργασία	Περιβάλλον
22	Ε	Πολιτικοί	Κοροϊδία
23	Ε	Εξαγωγές	Περιβάλλον
24	Ε	Θέσεις εργασίας, ευημερία	Το καλύτερο για τον πελάτη και το περιβάλλον
25	Ε	Θέσεις εργασίας, νέες επιχειρήσεις	Συνεργασία και σεβασμός
26	Ε	Χρήματα	Περιβάλλον
27	Ε	Τουρισμός	Προστασία περιβάλλοντος
28	Ε	Επενδύσεις	Ανάπτυξη – επένδυση που σέβεται το περιβάλλον
29	Ε	Βελτίωση ποιότητας ζωής	Φυσικό περιβάλλον και κουλτούρα
30	Ε	Εργασία	Προστασία
31	Ε	Αγροτουρισμός	Περιβάλλον και τουρισμός

Πίνακας 2: Τι σημαίνει για σας ο αγροτουρισμός;

Απάντηση	Κωδικοποίηση για	
	Αγροτουρισμό	Μαζικό τουρισμό
Εναλλακτική μορφή τουρισμού όπου ο επισκέπτης έρχεται σε επαφή με την φύση, τον αγροτικό χώρο και συμμετέχει στις αγροτικές ασχολίες σε αντίθεση με τον μαζικό τουρισμό που βασίζεται στην άναρχη ανάπτυξη τουριστικών δομών με σκοπό την προσέλκυση μεγάλου αριθμού τουριστών.	εναλλακτική, φύση, αγροτικό, ασχολίες	άναρχο
Τουρισμός εκτός παραθαλασσίων ζωνών, όχι παραθεριστικός τουρισμός. Τουρισμός με δραστηριότητες στην ύπαιθρο και διαμονή σε παραδοσιακά καταλύματα.	ύπαιθρος, παράδοση, ασχολίες	παραθαλάσσιο, παραθερισμός
Επιχειρήσεις, οργανωμένες που δίνουν θέσεις εργασίας και ένα αξιοπρεπές εισόδημα στους κατοίκους και μια αξιοσημείωτη προβολή της περιοχής με ταυτόχρονη διαφύλαξη της παραδοσιακής κληρονομιάς (αρχιτεκτονική και περιβάλλον). Σε αντίθεση με τον μαζικό τουρισμό που έχει άναρχη ανοικοδόμηση και παροχή χαμηλών υπηρεσιών	Παράδοση, αξιοπρέπεια, προβολή, παράδοση, κληρονομιά, αρχιτεκτονική, περιβάλλον	άναρχη, χαμηλή ποιότητα
Ανάπτυξη της υπαίθρου σε αντίθεση με την ανάπτυξη των παραθαλάσσιων	ύπαιθρο	θάλασσα
Ανάγλυφο ποικιλία	ανάγλυφο	ομοιομορφία
Εκμετάλλευση των φυσικών πόρων	τοπικός, πόροι, περιβάλλον	
Εκμετάλλευση του φυσικού πλούτου	πόροι	
Εκτός από την εξασφάλιση της διαμονής και την παράλληλη ενασχόληση με αγροτικές δραστηριότητες	ασχολίες	
Επαφή με την φύση και τους ανθρώπους της. Στο μαζικό τουρισμό είσαι απλός παρατηρητής ενώ στον αγροτουρισμό αντιδράς, δηλαδή αναπτύσσεις αμφίδρομη σχέση με την φύση και τους κατοίκους της	επαφή, φύση, αμφίδρομη	παθητικό
Ανάπτυξη άγονων και ορεινών περιοχών σε όλους τους τομείς, διατήρηση πολιτιστικής κληρονομιάς και όχι αλλοίωση του περιβάλλοντος. Έχουμε υψηλού επιπέδου παρεχόμενες εργασίες και παροχές. Η βασική διαφορά είναι η ποιότητα	άγονες, ορεινές, πολιτισμός, ποιότητα	αλλοίωση
Ησυχία, δροσιά και παράδοση	ησυχία, δροσιά, παράδοση	
Παράδοση (μέλι και τσίπουρο) και παραδοσιακός οικισμός	Παράδοση, μέλι, τσίπουρο	
Ορεινά (βουνό), αρχιτεκτονικά και μέλι	ορεινά, αρχιτεκτονική, μέλι	
Εστιάζουν στο περιβάλλον, στην πολιτιστική κληρονομιά αλλά και στη τοπογραφική θέση	περιβάλλον, πολιτισμό, ανάγλυφο	
Ανάδειξη των τοπικών προϊόντων	προϊόντα	
Ανάδειξη του τόπου, των εθίμων και των τοπικών προϊόντων	τόπος, έθιμα	
Εκμετάλλευση του τοπογραφικού ανάγλυφου και	προϊόντα,	

των τοπικών προϊόντων	ανάγλυφο	
Ανάδειξη απομακρυσμένων περιοχών με τοπικά προϊόντα και φιλόξενους ανθρώπους	απομακρυσμένα, προϊόντα, φιλοξενία	
Έχει σχέση με την παράδοση, το κλίμα και την ομορφιά του τόπου	Παράδοση, κλίμα, ομορφιά	
Τοπογραφικό ανάγλυφο	ανάγλυφο	
Ηρεμία, φιλοξενία, παράδοση και περιβάλλον	ηρεμία, φιλοξενία, παράδοση, περιβάλλον	
Αγροτουρισμός για μένα είναι μια ήρεμη μορφή τουρισμού και συμμετοχή των επισκεπτών με την ζωή της υπαίθρου ενώ ο μαζικός τουρισμός είναι έντονη ζωή και συνωστισμός	Ηρεμία, ασχολίες	έντονη, συνωστισμός
Ανάδειξη του τόπου	τόπος	
Κυριαρχούν τα τοπικά προϊόντα, υπάρχει ζεστή φιλοξενία και έχει ιδιαίτερο ανάγλυφο	προϊόντα, φιλοξενία, ανάγλυφο	
Ο αγροτουρισμός προσφέρει περιβάλλον, παράδοση, φιλοξενία, παραδοσιακά επαγγέλματα, διαδρομές σε μονοπάτια και διάφορες δραστηριότητες. Ο μαζικός τουρισμός παρέχει μόνο θάλασσα και μόνο το καλοκαίρι	περιβάλλον, παράδοση, φιλοξενία, παράδοση, επαγγέλματα, διαδρομές, ασχολίες	θάλασσα, καλοκαίρι
Αξιοποίηση του τοπογραφικού ανάγλυφου	ανάγλυφο	
Διαπροσωπικές σχέσεις και ζεστή φιλοξενία	σχέσεις, φιλοξενία, ζεστασιά	
Στον αγροτουρισμό ο επισκέπτης ζει σαν ντόπιος και συμμετέχει στις δραστηριότητες που του προσφέρονται	ντόπιος,	
Σεβασμός στην φύση, στην πολιτιστική κληρονομιά, ανάπτυξη του αγροτουριστικού προϊόντος εκμετάλλευση των φυσικών πόρων. Στον αγροτουρισμό η τουριστική ζήτηση είναι σε όλη τη διάρκεια του χρόνου σε αντίθεση με τον μαζικό τουρισμό, που προέχει το κέρδος, η ζήτηση είναι κατά τους θερινούς μήνες και έχει χαμηλού επιπέδου παροχή υπηρεσιών	Σεβασμός, φύση, πολιτισμός, πόροι, συνέχεια,	Κέρδος, καλοκαίρι, ποιότητα
Επαφή με την φύση και φιλοξενία	Φύση, φιλοξενία	
Πολιτιστικό στοιχείο, ξεκούραση, ηρεμία, φύση και τοπικά προϊόντα	πολιτισμός, ξεκούραση, ηρεμία, φύση, προϊόντα	

Πίνακας 3: Ανάλυση SWOT

Φυσικό περιβάλλον

	Συχνότητα	%
Δυνατό	31	100.0

Ανθρωποι της περιοχής

	Συχνότητα	%
Δυνατό	17	54.8
Αδύναμο	9	29.0
Ευκαιρία	5	16.1
Σύνολο	31	100.0

Πολιτισμική κληρονομιά

	Συχνότητα	%
Δυνατό	22	71.0
Αδύναμο	2	6.5
Ευκαιρία	7	22.6
Σύνολο	31	100.0

Τοπικά Προϊόντα

	Συχνότητα	%
Δυνατό	27	87.1
Ευκαιρία	4	12.9
Σύνολο	31	100.0

Γαστρονομία

	Συχνότητα	%
Δυνατό	24	77.4
Αδύναμο	3	9.7
Ευκαιρία	4	12.9
Σύνολο	31	100.0

Δραστηριότητες αναψυχής

	Συχνότητα	%
Δυνατό	13	41.9
Αδύναμο	9	29.0
Ευκαιρία	9	29.0
Σύνολο	31	100.0

Εμπειρία τέχνης και πολιτισμού

	Συχνότητα	%
Δυνατό	11	35.5
Αδύναμο	10	32.3
Ευκαιρία	10	32.3
Σύνολο	31	100.0

Τοπικά ήθη και έθιμα

	Συχνότητα	%
Δυνατό	24	77.4
Ευκαιρία	7	22.6
Σύνολο	31	100.0

Αρχιτεκτονική κληρονομιά

	Συχνότητα	%
Δυνατό	26	83.9
Αδύναμο	5	16.1
Σύνολο	31	100.0

Μέγεθος καταλυμάτων

	Συχνότητα	%
0	1	3.2
Δυνατό	14	45.2
Αδύναμο	10	32.3
Ευκαιρία	6	19.4
Σύνολο	31	100.0

Αυθεντικότητα

	Συχνότητα	%
Δυνατό	24	77.4
Αδύναμο	2	6.5
Ευκαιρία	5	16.1
Σύνολο	31	100.0

Βασικές υποδομές υγείας

	Συχνότητα	%
0	1	3.2
Δυνατό	2	6.5
Αδύναμο	22	71.0
Ευκαιρία	2	6.5
Απειλή	4	12.9
Σύνολο	31	100.0

Πρόσβαση/προσπελασιμότητα

	Συχνότητα	%
Δυνατό	16	51.6
Αδύναμο	13	41.9
Ευκαιρία	1	3.2
Απειλή	1	3.2
Σύνολο	31	100.0

Επίπεδο φιλοξενίας

	Συχνότητα	%
Δυνατό	27	87.1
Αδύναμο	2	6.5
Ευκαιρία	2	6.5
Σύνολο	31	100.0

Τιμή υπηρεσιών

	Συχνότητα	%
0	1	3.2
Δυνατό	19	61.3
Αδύναμο	1	3.2
Ευκαιρία	9	29.0
Απειλή	1	3.2
Σύνολο	31	100.0